

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Evropeae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Anglia

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1671

Liber Qvintvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10773

LIBER QUINTVS.

Classis Hispanorum Anglia imminet, magnisque propterea Catholici arctantur angustiis; infestum Dudleyi Leycestriae Comitis in eos animum, & minas inexpectata mors praeuertit. Vestonius Londino Visbicum transfertur, obiterque desperandum in morte Catholicum in salutis fiduciam reducit. Angliam subeunt PP. Oldcorneus, & Gerardius qui Falconerij vocabulo delusis custodiis admissus ingreditur.

CAPVT PRIMVM.

CLA S E M illam Philippi secundi graue pridem & grande tonantem, anni huius octogesimo octauo Iulius exploruit in Angliam, vbi mari vicissim terraque alacriter opperiebantur illam Angli, sed impugnaturis eam terra ne opus quidem fuit in conspectum prodire congressibus quatuor ventorum, peritia nauium, & armorum naualem victoriam Anglis integram dedit. Dum vires utriusque in praelium reparant, tanquam victi, missique sub iugum Catholici miseris modis opprimuntur, eosque nudum Catholici nomen domi apud suos, pertinacius traducit pro hostibus, & proditoribus, quam facta fortia contra hostes, pro generosis fideisque ciuibus ac nisi eorum in gratiam insinuasset Reginae Deus sensus mitiores quam quos eius nonnulli coquebant Senatores; actum erat de illorum vita, & a propria suorum strage, qui fingebantur cum hostibus sentire, auspicabatur externam victoriam; quin & ipse Leycestrensis Comes, cuius tota erat & Reginae, & Regni potestas, iurauerat ante annum vertentem non fore in Anglia Papistam nisi capite truncum. Iamque illum Regina maiori amoris quam consilij instinctu praefecerat Angliae, & Hiberniae Proregem, tamen hoc diploma ne exiret: auctores fuerant Reginae Caecilius aerarij, & Hattonus cubiculi praefectus, ne ambitione impotenti Proregis quem creasset fieret ipsamet Proregina. Sed
futura

futuri præfagus & arbiter Deus, damnis occurrit exitiis quibus non poterant tristiora quam à ministro illo timere Catholici Septembris quarto sceleratam animam vomuit, veneno an ferro domestici famuli, dubitet si volet Camdenus, certè anni eius non vidit finem quem præuenturum se Catholicæ fidei clade vltima iurârat. Immenso post mortem nominum pondere deprehensus est fisco obnoxius, cui propterea leuando bona eius omnia sunt adiudicata sublato è viuis tam immani. Protutè interquievere tantisper Catholici, quemadmodum & biennio post extincto Vvalsingano; illo vt sui quoque illum notant politicarum perplexationum, & ambagum magistro vaferrimo.

Iam ex malis quibus per hos motus armorum vexatus est Catholicus innocens, fueruntque pars apparatus ad bellum Hispanicum, ea solum quæ ad nos spectabunt referam. Imprimis igitur delibatus est ex omni carcere Sacerdotum delectus, quorum esset apud Catholicos præcipua veneratio, & fama, iussique sunt extra frequentiam hominum, ac propè extra Regnum in Castellum Vvisbicum compingi, & putentibus illis ergastulis sepeliri. Ex iis fuit Guillelmus Vvestonus, idcirco in viuis seruatus, ne morte illius maiorem in modum proritarentur Catholici, quibus vnicè quidem erat carus, sed hanc ipsam ob causam, amouebatur ab ipsis longiùs, ex regula suspiciosa semper in peius politica, ne si quid forte incideret, suo consilio, & auctoritate Catholicos possèt in damnosum aliquod facinus mouere. Denuntiatur ergo illi Regina nomine Vvisbicum migratio in extremis ferè Cambridgiæ finibus. Dantur illi tres dies, ad captandum ostiatim ex amicorum pietate viaticum, cum adiuncto sibi ad latus milite quod nisi vltro ex avaritia concessum fuisset, optasset ipsemet, omnesque Catholici caro emptum. Postridie si quidem laici habitu, (Londini aliter non licebat) visere passim Christi Confessores, tum Sacerdotes, tum laicos quacumque custodia tenerentur, cum mutuo sensu incredibilis consolationis; inde pari nummorum dimisso custode liberè quo vellet excurrere dumtaxat, vt suo se carceri ante noctem referret, tantùm satelles hæreticus credidit hominis sanctitati, vitæque suæ periculum in fidelitate ipsius securè deposuit. Hac solitudine oberrandi, vsus est magno bono Vvestonus, reuocando præsertim Catholico nobili ad fiduciam salutis. Iacebat desperabundus in extremis seque iam velut dæmonibus datum in prædam vociferabatur, quibus nec delirans, nec imaginose, sed re ipsa spectabat refertum cubiculum, iusto in hominem planè sceleratum Dei iudicio & salubri exemplo ejus similiū. Sudauit plurimum apud eum Vvestonus ne se priùs damnatum (quod ille obstinabat) quam iudicatum statueret, Deo confideret, nec peccata cætera, grauiori omnibus desperatione oneraret. Rogaret veniam, hoc tantum, dare se ipsum, pro illo vadem veniæ obtinendæ. Deus tandem, insignis fortassis opere aliquo miseri permotus suauem Vvestono suggessit curandis hominis rationem, quærit ex illo de culpis antea actæ vitæ, & velut narrati expressas, format pedetentim veri sensu doloris in idoneam confessionis sacræ materiam quam vt serio in-

choavit, vidit impuros qui lectum ardebant spiritus paulatim abscedere. Ac tanto longius, quanto pergebat ulterius pertexendis quod cœperat peccatis, quod tandem omnes conclavi exclusi, respectabant subinde ex foribus, eique iratis vultibus terrorem & minas ciebant. Referebat hæc ipse adstantibus se videre, iis enim illa quam sibi potius cernebat, solutus denique à peccatis omni pariter absolutus est, & paucas intra horas mira salutis fiducia, & serenitate animi obiit, sacro viatico Vvestoni ministerio instructus. A quo paulò quam spiritum efflaret curiosius inquisitus, vnde illi cogitationes tam desperabundæ, tantusque horror exhomologesis tum Catholico licet, & multos iam annos, pro fide Catholica molestias carceris perferenti. Pœna, inquit, vocibus moribundis meo sceleri apta, & debita; pergebam miser in carcere, accumulare offensas in Deum perpetuas, nunquam tamen illas Sacerdoti, nisi mutilas & ex parte pandebam, mali dæmonis astu stolidè persuasus, non confessionis sacræ diuina efficientia, sed voluntariis pœnis peccata deleri.

Aderat dictus profectio die, Sacerdotes duodecim ex diuerso solerti carcere traduntur præsidio militari Vvisbicum deducendi, tota ad eos effunditur Londinum, Protestantes mixtim, & Orthodoxi, ad spectandum illi, hi ad salutandum, colloquendum nutu, poscendum demisso capite faustam eorum adprecationem, & sublatis in cœlum oculis assiduas apud Deum preces. Quocumque porro diuerterent humanissimè supra spem habebantur, debili ad fores custodia, & hac magis ad inhibendos insultus aduersariorum, quam Catholicorum in eos pietatem. Vvisbicum abacti, Gubernatori arcis committuntur, à quo die postero, solennibus nundinis magna ignominia pompa in castellum ducuntur, sua quique in ærumnosa ergastula detrudendi, & suspiciosa diligentia seruandi, iis in lautumiis comorantem Vvestonum haudprius reuifemus, quam eum indignè turbulenta quædam ingenia, & à Ministris regiis decepta, vndecim post annis in Londinensem Turrim reuoluerint cruciabilius seruandum, & arctius, tunc autem de viri sanctimonia, at innocentia, rebus gestis, & tolerantia referemus quæ utiliter legantur, nec sine admiratione. Hanc interea Londini vnus iacturam, pensauit duorum aduentus. Ioannis Gerardij qui magnitudine gestorum per annos octodecim, nostram hanc locupletabit historiam, & Odoardi Oldcornei laborum eius, & carceris, mortisque beatæ cum Henrico Garneto socij.

Natus est Ioannes Gerardius (apud Belgas Tomsonus) in Prouincia Dalbyi, Liefeldiensi Dicecesi, Patre Thoma Gerardo, sanguinis, fidei, & carceris nobilitate illustri, à Magistris Catholicis (quorum vnus deinde Societatem nostram complexus est) eruditus est Latinis & Græcis ad annum ætatis sextum & decimum in Collegio Excestrensi Oxonij nominatissimo. Sed illinc breui coactus excedere, quod communionem de profana Calvinistæ manu recusaret; triennio post in Galliam transit, facultate tunc nobilibus facili ad linguam vsu condiscendam, Remis egit, sed extra Collegium Alani, quod vti studiis illius obfuit non parum, quæ præter scripturam

scripturam eiusque interpretes ferme alia non tractabant; vice versa eius pietati contulit plurimum, ad quam ductores habuit magnos illos Bernardum, & Bonaventuram, quorum perpetuò terebat opera. Ibidem egregium iuuenem Deus illi obrulit in familiarem, quem adegerat accisa valetudo ad tyrocinium nostrorum relinquendum, ut natiuo cum cœlo pristinam hauriret sanitatem. Eorum inter se necessitudo omnis deliciabatur in diuinis rebus; & hinc primum Ioannes desiderium concepit Societatis inuendæ. Alterum orationis quæ mente peragitur, magisterio est imbutus, cuius deinceps illis horas non metiebatur clepsydra, sed sapor pietatis.

Exacto iam Remis triennio, post non longas Patisiis moras, Rothomagum adiit, ut recens illuc appulsi Personij exoraret opem ad Societatem obtinendam, qui ante omnia illi auctor fuit ut in Angliam remearet, rei domesticæ ita componendæ, ne qua foret de illa tum quosuis in casus, tum in perpetuum vel sollicitus, vel memor; confecto post annum negotio dum furtim ex Anglia cum Catholicis aliis in Galliam redit, fœda quinque dierum tempestate vento demum vela permittere compulsus. Dubrim iterum subit. Inde ipse eiusque socij pro fugitiuis tenentur Catholicis, quod nullo essent muniti comiteatu; Londinum mittuntur ex legum & Parlamenti scitis, Coniectis in compedes cœteris; nobilitatis fortè causa Gerardio paritum, sed datur materno auunculo Protestanti euertendus, tentaturque ab eo cassis conatibus, ut vel semel in hæreticorum templo videndum se sisteret, quod vnum ex eo poscebatur. Exhaustis in irritum auunculi artibus, suis illum pro more fraudulentis, frustra pariter periclitatus est Londinensis Episcopus Elmerus, ac demùm Regiæ Consiliarij à quibus Equite Martiali (nomen est carceris) clauditur ex quo bis ad tribunal productus suam inuicti Catholici firmitatem ea defendit generositate, ut inde sua insigni cum gloria, multam retulerit bis mille florenorum, & perpetui carceris, sed potentium amicorum intercessione post annum liber, dato si quando reuocaretur ad tribunal, qui repræsenteret illum vade: vadem nactus est ut genere nobilem, ita Catholici pectoris amplitudine capacem, qui quicquid se tandem futurum esset in posterum, fugam ei permisit, Romam ergo peruectus, in Seminarium Anglorum à Guillelmo Holtio ducitur, vbi quæstionibus controuersis, & Theologiæ de moribus cum diligentem dedisset operam, Sacerdos consecratur, paucis illi ante legitimam ætatem mensibus condonatis. Cumque illi ad votorum culmen nihil deesset; præterea nisi ut adscriberetur in Societatem, die fausto susceptæ in cœlum Deiparæ hoc seculi anno 88. à Generali Aquaiuia in eam coaptatur cum fido sodali Eduardo Oldcorneo, dièque eodem mittuntur in Angliam Religioni fortiter excolendæ operam nauaturi.

Augi cum essent ad mare Nordmanniæ nauim conscensuri, crebris terrentur vndique nuntiis, totam metu anxio Hispanorum, suspicacissimis, & timidissimis custodiis vallati Angliam, nec solum portus, sed & plagas desertas & auias, quin urbium quoque in ipsis mediterraneis, & apertorum aditus pagorum septos, & quisquis accederet, vel Anglus vel externus

nisi aliunde fat notus, suspicionem de se facere Catholici, proditoris, & hostis. Interrogari à custodibus plurima, post ad seueriores Radamantas duci; acuratori examine introspectiendos. Angliam denique tunc esse vnde quaque impenetrabilem, astu potissimum & arte ad eius ingressum egenibus. Pari nihilo fecius animi celsitate ac Dei fiducia, pergebat nostri ultra ire, per quicquid periculi obstarer, cum à Generali Præposito inuentur, inter se videant, consulant, quod in commune ambobus maximè probaretur, id agerent. Conducunt igitur cum Nauarco viro bono, & fido, qui se illos spondet securè transfuectos, expositurum vbicumque vellent, & vero per triduum tractus secuti boreales, utpote quo magis Londino diffitos, & solitarios hoc minus custoditos, sterère in anchoris è regione deserti littoris ad quartam noctis horam, seque in illud Scapha furdo remigio eiecère.

Erat nox illa necessaria magis illorum timori quam itineri comoda, cæca, pluuia, frigida, vt solent in illo aquilonari gradu Octobri exeunte. Tam securi, quam tecti tenebris, hærebant incerti quo verterent, quoad illis prospectum à mari interiora satis longum monstrauit ascens dies. Illuc se per calles fortuitos immittunt, sed infeliciter adlatrantibus ad eorum strepitum villarum molossis, & viciniam omnem excitantibus. Quare proximam nacti syluam in eius densiora se induunt, & illic madidi rigentes, taciti sustinent quoad die iam clare Londinum versus diuidantur, forte viam legant quam prior iniret quæ patri obligit Oldcorneo, mox tenue illud quod secum tulerant partiti viaticum; sylua emergens Oldcorneus ad mare regrediebatur, nec multum processerat cum nauim aduertit modicam Londinum vela explicantem, cursuque præcipitat adiungi vectoribus quasi minimè ignotus, sed in nauis illius expectatione; nec suspicionem mouit homo ex mediterraneis veniens, nec scrutatus est ex quisquam quis esset. Sed nauis ingressum tam facilem quem ei audendi liberras propè familiaris dederat, ardentior pietas tantumnon abstulit. Dum verba nautarum spurca, sacrilega, morèsq; improbos, crebra inferorum, & mortis inculcatione castigat. Verum iis, tam comem, tam beneficum, gratumque præbuerat, vt dicta illius quantumvis aspera bonam in partem accepta vtiliter coquerent eique quocumque nauis ferret etiam Londinum ductores, & fidei iussores securi fierent, velut vnus foret eorum ex numero: sic tanquam ludibundus rogante nemine, vel morante loca omnia persuasit, persuasis vbique custodibus esse illum nautis pridem notissimum.

Impeditiores habuit Londinum accessus Gerardius, vt qui terra veniret, luce palam & in omnium oculis; nec suum homini etsi crebro felix, ingenium, in discrimina valuisset, nisi Deo peculiariter iuuante. Progressus si quidem cum sole, suæ illius è syluæ penentralibus latebris, cæpit data opera transuersis campis inerrare. Commentus sibi futurum tutius, quod suspiciosius videbatur, cernens enim ex aduerso procul rusticorum turbam, seque illos videre dissimulans, circumspectare, suspicere, figere oculis.

oculis arborum procera, & maxime densa, subsistens, retrocedens, quærenti similis, & quærendo fessus deinueniendo quod quæreret desperanti! dein longè adhuc à rusticis Eia vos? pueri! ecquid forte hac vobis circum apparuerit volans falco peregrinus, argenteo ad pedem crismate, nigricante pluma. Partitis hoc & illo colore alarum extremis, pergebátque illis auem describere, vt erat eius aucupij à puero tum mirè experiens, & tum eorum naturam, alitum, ingenia, indoles, domituram, morbos, educationem apprimè callens, quibus eximie sæpiùs dissimulauit Sacerdotem dum ingressus domos hæreticis mixtas ad Catholicos iuandos ita proprie ac scitè artis eius singularia omnia explicabat, vt excellere in ea crederetur, Sacerdotis autem, nec pilum habere hic negant rustici falconem à se visum dolentque requirentis sollicitudinem inquietam & cum eo sparsis sublimè oculis, in cacuminibus arborum aliquoties frustra quærunt ipse viros simplices præteruectus iter sequitur oberrans, & aucupans & missis in sepes lapidibus, notòque in auras clamore, ac vocibus, suum qui nusquam erat falconem ad reditum, & prædam sollicitat. Millia octo quasi vagus expleat, cum maris nausea, noctisque proximæ fractus incommodis, & fame triduana quam illa aucupij ficta sed laboriosa simulatio acuebat, in diuersorium secedit, narransque de falcone quod conducebat regendæ fabulæ, cibo reficitur, sed cautè præuidens, se solum, & peditem, & malè à vestibus paratum, habitum iri pro errone, & improbo, quales ferè illic eiusmodi censentur, passimque illi facturos moras custodes viarum; emit vile iumentum ab hospite, quo postridie vectus in oppidulum venit paucis milliaribus distitum, vbi à custodiis rogatus quis? vnde? quâ causâ? suam illam de amisso falcone repetens fabulam haudquaquam satisfecerit, ductusque propterea vt Gubernatori, de se responderet, inuenit illum cum suis in templo Caluinistis ingressumque ad illum ingeniosè declinauit. Prodiens itaque Gubernator parùmque illius responsionibus acquiescens, tametsi, confidenter & liquido editis, reiecit illum ad conseruatorem pacis (quod erat perinde, ait ipsemet narratis, vt cum carceri mancipare & consecuturis ad hunc pœnis deprehensa certo falconis strophæ, & Sacerdotis aucupe personati, quod diu latere non poterat. Laboranti eius negotio in hunc modum, extra opis humanæ remedium, succurrit momento diuina bonitas, fecitque illum dicendi lepore, & agendi, Gubernatori subito gratiosissimum, sic vt eum attentè contuens, fers, ait, quisquis es fronte tam nobili literas tuas commendatitias, nec te aliter committam apud me haberi quam deceat nobilem, & præclarum virum; & vero amplam ei fecit quocumque mens ferret commeandi, oberrandique facultatem; inde vsque Londinum, peculiari hoc, & claro tutelæ cœlestis præsidio circumseptus peruenit incolumis, moras ei neccente nemine. Fuitque hoc nostris illic adèd solenne, vt inter insidias, prodiones, repentinos casus, & mortis pericula, tranquilli agerent opis huius adeo singularis minimè dubij, & tutelarium geniorum; magnisque expliciti nodis capitalium discretiminum; induebant se in alios etiam capitaliores, & perplexiores, si salus vnus animæ affulisset, quoad dura, & longa

perfuncti expeditione hostibus traderentur, postremam eius partem exple-
turi morte pro Christo alacriter mediis in cruciatibus obeunda.

Gerardius vt breuiter dicam Londino iam proximus, in socium incidit
mirè beneuolum, & comem, sibi que tunc opportunissimum, capiendus om-
nino nisi eum, licet ignarus periculi socius in suburbanum hospitium secum
perduxisset; quo superueniens ab vrbe senex, pauca verba dixit, in quibus
dum ludunt familiares hospitij, ex iis intellexit Gerardius Catholicum esse
pietate insignem, toleratòque hand pridem pro Christo carcere. Seductum
itaque tantisper, de consilio & auxilio modestè interpellat. Ab eo fidenter
Londinum inducitur, & viro nobili offertur eòque Catholico, cui se ad-
modum cautè Sacerdotem fassus, è Societate, optatissimus pridem illi ve-
nit, & tanquam cœlo missus. Exceptum illico in suburbauum suum pau-
cis Londino milliaribus secum ducit, nobilique excultum schemate, quo
sibi veterum comitarum elegantias natiuas perbellè aprabat ad Garnetum;
misit eius Præfectum missionis, sed in equo sublimem phalerato ex pulchro
seruorum comitatu: hic quantum fuerit inexplicabilis vtrinque gaudij, sa-
lutationum, gratiarum, res ipsa loquitur recepto contra spem Gerardio
quem dies iam multi frustra expectatum persuaserant aui mala iter iniisse.

Illuc Oldcorneus dudum Gerardum præuerterat; itémque Sothuel-
lus, capitum quatuor paruus numerus, sed illustris, & cui simul parem
agrè inuenias, siue vtilitatem spectes illius Ecclesiæ, seu priuatam illorum
gloriam, siue Societatis nostræ decus. Tribus enim illorum beata mors pro
Christi obsequio, & Catholici nominis obtigit; tot spasmos, & vitæ deli-
quia, inter atrox cruciatus, tamdiu quartus perpeffus est vt ei mitius fu-
turum fuerit semel mori. Nunc dum inuicem consolantur mutua consue-
tudine, cautisque ac fortibus monitis operarios nouos præmunit, & robo-
rat Garnetus ad ministerium; adest Christi Natalis cum Catholicis ce-
lebrando, funduntur in diuersa; & Gerardio quidem, iure assignatus est
nobilis, qui primus fuerat eius hospes cuius ab late diuinis per eum bene-
ficiis cumularo, cœpit in latam circum messem effundi animarum; inde in
partem Angliæ maximam, vbi octodecim per annos, Catholicæ fidei alios
reddidit; alios extulit ad perfectam virtutem hominis Christiani, ordinum-
que religiosorum, nonnullos etiam ad martyrij apicem, quem illic fasti-
gium vocabant charitatis. Ex his carptim vt foret occasio, pauca libabi-
mus, foret alioqui iusti voluminis, iusta omnium simul narratio.

Gallia motibus Seminarium Remense disturbatur, & Duacum transfertur. Augense penitus concidit. Fundandis aliis incumbit Personius, Vallisoleti, Hispali, & S. Audomari. Quod ultimum floret nobilitate, numero, pietate, ac literis. Moritur Valsinganus. Eius odia in Religionem Catholicam.

CAPVT II.

RESCEBANT cum annis clades nostræ, sed hoc 1589. cum debiliori ex Anglia surgerent, quam vt possent illic rem Catholicam perdere, accessere iis vires ab externis, Galliam vniuersam eiusque ordines, imperij ambitus, cupido improbæ libertatis, dominij ardor, & Religionis studia in partes, factiones, & arma vrgebant suorúmque ipsius viscerum lacerationem. Hoc rei turbido publicæ, ac priuatæ, Seminarium Remense Galliæ diu tam honorificum, tam vtile Angliæ, penitus concidit, eius alumni veluti naufragi nuda in Belgium tulere corpora, & Duaci, vnde illos item tot retro ab annis arma ciuilia, in Galliam egerant denuo confederunt. Sublatis dehinc è medio Guysis Seminarium Augense quod vna eorum fulciebatur beneficentia, vna deletum est. Versabatur inter hæc Robertus Personius in aula Regis Catholici, de mandato Præpositi Aquaiuæ, ad componendos fluctus quos refractaria quorundam è Societate ingenia partus illius degeneres in eam mouerant, præfocaturi omnino parentem optimam, si tota quam ex seculo captarant impunitate vt licuisset. Audiebatur ab eo perlibenter, & æstimabatur pro viro capacis ingenij, eminentisque iudicij, & virtutis, qualem in Lusitania nouerat & laudarat. Quam ille Regis beneuolentiam solerter adhibuit ad rem Anglorum Catholicam variis subsidiis leuandam, inter quæ fuit Seminario Duacensi attributus in annos census, aliorúmque fundatio, quæ per magnas sollicitudines, & labores, magnitudine præstantis animi, & prudentis, & Regis ardenti commendatione denique confecit, sed eo potissimum auspice, & ductore, cuius si desit propitius oculus & manus suscipiendis rebus, & agendis, alia omnia frustra sint. Fuit enim ostenti diuini, apud se Hispanos sustinuisse placidè Anglorum domos, & solidaritia cum Anglus & hostis idem ab iis censeretur, damnisque ab Drako

nunc maris Præfectum, nunc piratam agente afficerentur frequentibus. Nam & deprædabatur classes ab India, & naues in portu Gaditano ante biennium multas incenderat, & Lusitaniam paulò ante aggressus, multa illic tum diripuerat, tum ceperat loca, nec Vlyssiponi capiendi aliud ei defuerat quàm fides proditoris; singularis tamen Regis Catholici pietas, communis Ecclesiæ quam propriæ suæ vtilitatis amantior ad earum domorum institutionem suis inditionibus largè contulit, quas norat tantoperè, Religioni Catholicæ conferre, huic vero tam piæ liberalitati, respondebat ex æquo virtus adolescentium Anglorum, qui studiorum vitæque omnis fructum alium non spectabant, nisi vt caras inimicas licet, repeterent patrias, iisque ad fidem Catholicam, & salutem iuuandis sudores, & sanguinem donarent: cuius suæ mentis, votique irreuocabilis dedere publicè certum pignus, cum die solenni ad altare teste omni qui aderat populo clara voce iurarunt magnum sanctissimamque iusiurandum, quo sui illius propositi generosam sancirent firmitatem: illorum quidem viuendi ratio eiusmodi erat, vt qui tyrocinium ponerent moriendi pro Catholicæ veritatis, & animarum vita. Ob hæc breui post Hispalis suum illud sibi Collegium gratulans, mira de illo scripsit ad Clementem VIII. summum Pontificem, intèrque cœtera, iuuenes illos cum prodirent monstrari solitos, *Tanquam Seminarium martyrum.* Nec dispari laude splendebat aliud Vallisoleti Collegium quod Philippus II. sua cohonestans præsentia, cum Græca, Hebræa, & propè omnibus quas nouit Europa celebraretur linguis, vna illa respondit, qua Principes animum, alia quauis plenius exprimunt, beneficentia scilicet noua, & insigni: accedebat his quoque matronarum nobilium tenera charitas, quæ iuuenes illos prout appellebant alium, alia suscipiebant alendum & fouendum matrum loco, quas vltro reliquerant.

His adoleuere incrementis hæc Seminaria quæ si semper mansissent Anglorum nostrorum credita gubernationi florent etiamnum numero, virtute, ac literis. Nullum tamen par Audomartensi in Belgio, quod fuit item Personij opus qui, vel vnus tantum his Seminariis statuendis plus Angliæ profuit, quam si nunquam ex ea recessisset, huius quidem condendi hanc habuit causam. Parabatur in Anglia noua lex in eius perniciem si vnquam alia, vt Catholici pueri ex parentum sublato gremio, Caluini didascalis traderentur ad annum vsque decimum septimum. Hinc fore vt ætas à teneris, errore imbuta, & qui solent errorem consequi morum prauitate, vix nisi miraculo reuocaretur ad bonam frugem. Esse igitur non salubre modo, sed necessarium, ætati illi minusculæ asyllum pandere, futurumque ex proba illius in studiis, humanioribus & piis, pia morum educatione suppeterent qui Romam, Hispalim Duacum, & Vallisoletum quot annis mitterentur ad superiores scientias, quæ illic solæ traduntur addiscendas. Constare ad hæc non rara experientia sani magistra consilij prouectiores ætate qui ex Anglia venirent oleren nonnunquam natium allium, & erroribus olim, ac licentiæ assuetos quam Oxonij hauserant, non esse satis in veritate Catholica (quam Duaci, & Romæ susceperant,) vitæque constantes, lapsusque narrati

narrari iam nimio plures, offensionis in populum magnæ, & desertiones, in propudiosa proditorum obsequia, & quæstus sacrilegos locatas. Contra vero quos charitas, & patientia, & dexteritas magistrorum non mercenaria, sed gratuito exquisita erudiisset à puero: & pro annorum accessu, præceptionibus congruis pietatis, & literarum imbuisset, euadere in viros securæ in omnes occursum fidæque constantiæ, vsuque illo assuetæ prohibitatis diuturno, ab iis semotos quæ possent illum corrumpere, in naturam transire alteram insita meliorem. Quæ fuit Personio causa Seminarij huius extra Galliam statuendi, per quam nunc latius Calvinismus ferro, & impudentia grassabatur, & hoc præsertim æui anno octogesimo nono, post necem Henrico I I I. ab impiissimo illatam proditore armis & iris ardebant omnia. Hæc curas Personij sagaces verrere Audomarum Belgij ciuitatem, Angliæ vicinam, nunquam non retro Catholicam, frequentem portibus Angliæ proximis, & Anglicano affinem cælo eiusque haustu, cuius erat habenda ratio non leuis cum de pueris ageretur, alienæ auræ temperiem noxiam facile sensuris. Regis ergo Catholici gratia, & Religione singulari sapienter vsus Personius, sui huius consilij effectus est compos aduersantibus, licet eius operi nonnullis, etiam publici ministris suspicionum umbras subueritis; sed Deo eius prudentiam, subsidiis peculiaribus animante, cuius vnus obsequiis illa veluti Angelorum instituebatur in terris domus. Cœpit itaque lætisque dum vixit profectibus, vidit cœpta feliciter crescere, operæ suæ fructu adblandiente coram, & oculos reficiente optato sanctoque spectaculo Anglorum plus centum, ingenuitate puerili, nobilitate, ordine disciplinæ, pietate referentium totidem beatos genios, & virtutum literarumque arma, veritatis hostibus debellandis iam tum mouere incipientium hinc totis latè confinibus in honore & fama, schola Audomarenfis, etiam apud summos Anglorum proceres, nouo quodam prodigio, edictis minacibus vetantes pueros eo mitti; simul inuidentes huic eorum institutioni, de qua non temere induco animum, vt credam peculiater ab se dictum existimari voluisse S. Albani Vicecomitem, eundemque Angliæ cancellarium Baconum, quod de omnibus generatim Societatis I E S V, Collegiis, Academiis, & scholis afferebat, cum de recta iuuentutis educatione loqueretur. *Quæ nobilissima, inquit, pars disciplina, reuocata est aliquatenus, quasi postliminio in Iesuitarum Collegiis, quorum cum inuenior industriam, soletiamque, tam in doctrina excolenda, quam in moribus informandis illud occurrit Ag. silas de Pharnabazo talis cum sis, vinam noster esses.* Ac de nobis quidem comiter & honorificè, sed vltima de suo illo desiderio verba in auras ventis portanda iactauit.

Educationis huius præiosæ laus Princeps debetur Ægidio Scondonxio, Belgæ, patria Burgensi, secundo huius Seminarij per annos septemdecim Rectori, cuius etiamnum viget memoria, tanquam viri cum quo inter sexcentos vnus vix reperiatur comparabilis in illo iuuentutis nobilis, & patrij spiritus magisterio aptè dignèque sustinendo tam opportunè illis ordinem temporis, horarum momenta, occupationum vices partitus est; tam

multiplici, fructuosaque industria, literarum pietatisque variauit officia, & modos, vt ardens alioqui ætas, & impatiens regulæ, tenorem illum disciplinæ in articulos, & puncta diei prope scrupulosus contextum ferret non solum patienter, sed iniucundissimè obire. Adiecit & illud generosis ingeniis ad studiorum gloriam ingens calcat æmulationem, crebrumque specimen literarij progressus publicè ostentandi, in quo proprium erat deposito quolibet argumento, improuisos, atque imparatos expeditè seu Latino quis posceret, seu Græco si mallet sermone dicere. Seminarij deinde, administratio Anglis Patribus vt erat æquissimum commissâ, prouectusque iuuenum, ferè nobilium, numerus ad dueentos, eadem qua cœperat fundationis primæ institutione ac regula, quæ cuiusmodi esset Rectore Ægidio, dicat is qui suis ipsemet oculis spectarat Tobias Matthei Eboracensis Archiepiscopi filius, multis inter Anglos titulis celebris, Roma Londinum rediit, cum ex itinere substitisset aliquamdiu Audomari in Seminario, sic de illo Romam ad Personium scripsit carissimum animi sui patrem. Hoc nostro in reditu multas vrbes, easque insignes vidimus, nihil mirabilius Seminario Audomari posito, inter omnia quæ vsquam, & vnquam spectauimus loca, & simillimo, quo inter superos, aliquando me spero potiturum. Tanta illic pietas, ordo tantus, tanta alacritas, dignus planè alumnis tam egregiis Rector, & alumni tanto digni Rectore, nec scio an ij plus eius amoris debeant, an iis ipsemet? quantum enim virtute promouent, tantum eius existimationi, & gloriæ addunt. Ita ille datis anno 1607. à quo anni fluxere sexaginta quibus primam illam natiuæ disciplinæ constantiam Seminarium id tener, eiusque testibus gloriatur tam multis, quàm multos suorum segete religiosos ordines locupletat, ob consimillimum vtrobique viuendi morem, nec laboriosum ex vno virtutis colendæ genere in aliud transiitum.

Nec rerum fluxere vacui, nec operum steriles anni quatuor consequentes; sed gestis præstantium hominum decedit plurimum, nisi cum suis integra nexibus, referantur. Idcirco libenter à truncis & mutilis in præsens abstineo, ad aliena quod attinet, quanquam hæc etiam nostra sunt, continet hic annus sæculi nonagesimus, obitum Francisci Vvalsingani, toties & semper in perniciem rei Catholicæ memorati, quem adulatores eius historici sagacissimum quidem vocant indagatorem coniurationum, sed addunt etiam earundem in Catholicorum exitium astutissimum inuentorem, & concinnatorem, quod nefas sanare se putant, imo & probare necessitate patriæ pietatis, quietis publicæ, & Reginæ tuto conseruandæ. Ad hoc falsis vti debuisset, & per infamiam & mortes Catholicis optimis, & sanctis Sacerdotibus, ex confictis proditiõibus illatas grassari ad vnâ aliquam, quæ forte vera deprehenderetur, hisque, licet innocentium mortibus, & cognitionum seueritate tam crudeli detertere mortales à rebellionibus mouendis. Quod olim sibi iuueni responsum, à Iurisperito Protestante (Campiani damnandi cum cæteris iudice) scripto reliquit Thomas Fitzherbertus. Campianus, aiebat, euidentissimè, & ad omnem iuris probationem

bationem insons & innocens fuit. Quid igitur arguebat Thomas, hoc monstri est? aut vestra hæc quam portentosa religio, quæ reos pronuntiat, morte damnat, infamia notat homines evidentissimè innocentes? at is mihi disertè respondit, ob securitatem regni non licere id modo, sed frequenter etiam debere. Hæc Anglus nobilis, & qui annos Elizabethæ omnes implicatissimos rebus publicis & priuatis euoluerit, omnes inueniet vno vtili circumscriptos per fas & nefas æqualiter quæsito, quoties vtrumque ad vile pariter faceret, ac velut in plano depressionibus locorum exprimendis omnes cadunt vnum in punctum lineæ, palatiorum, carceris, tabernarum, templorum, indiscriminatim ad vnum singulæ descendunt. Sic Elizabethæ scena omnis regia, & quicquid in ea editum, puncto immobili, consiliorum omnium mensura, & Regula vtili scilicet nitebatur sacra & profana; religio & arma; Parliamenta & leges; consilia & tribunalia; & qui apud eam tanti erat, delectus Ministrorum, qui eius artes etiam intimas diuinarent, & ad eas agendo tenderent, ac vt de aliis sileam tam multis, quorum nolle me penitus meminisse ab initio sum professus, vnus eorum extitit Franciscus Vvalsinganus, in Religionis, & Catholicorum ruinam natus, solusque omnium complexus venena, haud sibi aliter quam serpenti futura vsui, hoc est non suo cuiquam pabulo vel bono, sed alieno tantum odio & malo. Sua enim se in Catholicos perdebat rabie, ac dum ij dolerent, suos flocci habebat dolores viginti millia librarum quot annis in diuersissimam, & perfidissimam exploratorum colluuiem ab eo consumpra, scriptum est, eodem quo mortuus est Aprili mense, in delatores, in falsos Catholicos, in testes paratos iurare, quicquid iurati poposcisset, in apostatas sceleratissimos, factionum auctores, nobilitatis inquietæ faces, & rerum duces in religione nouandarum, quas ab se postmodum sagacitate sua mentiebatur deprehensas. Illum quidem nobis Camdenus cefingit tam pauperem, & tot nominibus exhaustum, vt mortuo sumptus defuerit, non dico ad funus hominis supremæ in regno dignitatis, sed neque plebeij & proletarij, eius velut nequissimæ bestiæ cadauer, noctu, furtim, nullo pacem precante, nullo comitante in altum sepulchrum proiectum est.

Infelix exitus Puritani, Anglicana Ecclesia Reformatorem ambientis. Probrosam edictum in Sacerdotes Seminariorum. Magnitudo animi Virginis heroina quae subterraneis latebris, septem è nostris à morte seruauit.

C A P V T III.

ONSTRIS duobus aucta est Anglia hoc anno Christi regnantis post sesquimillesimum, nonagesimo primo. Vtrum altero peius non facile dixerò, nisi quod alterum in rei Catholicae damna diu vixit; alterum vix natum, condigna mors abstulit, ab hoc vt initium ducamus, fuit Guillelmus Hackettus de fœce populi, homo vilis; Edmundus Compingerus, vir nobilis; Vviggintonus, inter hæreticos ministellus; & quartus nescio quis Arthingtonus. Hos inter iurata fuerat instauratio Ecclesiae Anglicanae, sublatò ex ea non quicquid modo esset Catholicum, sed Catholici aliquid ex Luthero præferret, cunctisque in ea redactis ad formam Ecclesiae Geneuenfis, & metum purumque Calvinismum. Nihil fingi potest in Deum, tam impiè, tam sceleratè in homines, quod cœpto facinori promouendo non accurati adhiberent. Hackettus heri flagitiis inquinatissimus, hodie sanctus fidem periuriis facere, Deum secum familiariter colloqui, & se arcanorum cœlestium explicatione perpetua beare, cuius capax non esset, quicquid in cœlo erat mentium beatarum. Dæmones salutis inuidos, quam ipse Angliæ, orbisque deinceps vniuerso, iubente Deo afferebat; in se crudeliter sæuire, à quibus infictos ostentabat liuores, & prædicabatur à tribus focis, multis supra Ioannem Baptistam sanctimoniam paransangis longè sublimior; eodemque præditus spiritu Principali quem habitorem Christus habuerat hæc & his maiora Vviggintono ministello, pura in luce de cœlo ostensa: suos vero Prophetas duos, Arthingtonum, & Copingerum, alterum esse misericordiam, alterum iudicij præconem, quibus etiam illi possessi deliriis, die quodam repente, mediam per Londinum tanquam legione correpti dæmonum prodire furentes, & prædicabundi, cumque vix per turbam quæ iis confertim adglomerabatur in forum maius euasissent nundinatorium, curru obuio pro pulpito vsi, diuinam in primis noui sui Messiae Hacketti naturam dotisque mirabiles populo denunciauere, dehinc scirent ab eo decretum nullum fore deinceps in mundo Papam.

Hacketti,

Hacketti, ac Dei mentem esse, ut Ecclesia Anglicana ex Protestante ad perfectam amussim Geneuensis in Puritanam mutaretur, peste alioqui, & fame, & bello peritura. Quod proclive iis fuit tunc ariolari, cum de sollicitandis populis, & iam inter se statuissent, & spargendis in seditionem libellis ardentem id agerent, quibus docebant licere cuilibet Reginam solio deturbare, ac substituere illi, quem Europæ totius monarcham vnixerat manu sua Deus, Guillelmum Hackettum. Primus populi furor in cancellarij Hattoni impendebat caput; & Riccardi Bacroftij Archiepiscopi Cantuariensis, quod essent apertius Puritanorum inimici, ab his ventum iri ad consiliarios Regios stellati tribunalis, si vel auderent (pro suo munere) digitum mouere, aut contra se flare; omnes tollendos è medio. De Regina futurum quod erat solitus in eius imagines Hackettus, quotquot occurrissent, punctim cultro centies fodiens. Hos cum prima spiritus belluini rabies publico ostendisset, capti mox damnatique, patrata iam miseri, & concepta in longum luerunt scelera, Hackettus præsertim, qui toruis in moriens, in cælum oculis, vindictam Deo sub furca minabatur, nec prius abstulit horrendè illum execrari, quam illi capistrum cum voce fauces elideret. Sic tota cum eo factio confidit, quod hic præcipuè aduertendum, ut intelligatur eorum crimen, non tam iis fuisse proprium quam turbulentissimo, & sanguinario genio hæresis Puritanæ, capitibus Principum inimicissimæ, nec hi primi fuere quos illa omnem exosa dominationem, & rebellis Geneva induxit ad stringendum in Reginam, Episcopos, & Proceres ferrum; Regniq; ac Religionis perturbationem, & destructionem. Retro pridem alias periculosius coniurauerant Calvinistæ, fouerantque doloso silentio, rebelliones concinnatas, suspensi semper in occasiones, & opportuna erumpendi puncta; in eo nihilominus, forte numero plures Catholicis; Religionis certè instinctu impio Regiæ, & Regno inimiciores, nec legum sæuitia, nec pecuniariis ad sanguinem multatis, non exiliis, equuleis, carcere, probrosis mortibus actum est, sed sua quietis, & tranquillis relicta est quies, & nihilo ferè in regno ægrius agere permitti, quam si expetiti.

Contra menses abierant tres tantum ab Hacketto, cuius seditioni Iulius fidem imposuit, cum edictum publicè prodit quo nullum ab annis tribus & triginta, maleficientius, & inuidiosius, ærarij Præfectus commentus fuerat, eius enim ut insignium pictorum opera, characterem artis, & ingenij præfert. Ac minatur quidem Anglis Catholicis probrosè, sed Sacerdotibus maximè Seminariorum, & Iesuitis, in quos ita præfatur. [Expositio turbarum, quas aduersus commune regni bonum moliuntur, Seminaristæ Sacerdotes, & Iesuitæ, furtim ad hoc ingenti numero, toto regno sparsi, ut religionis specie prodiones agitent grauissimas; Regiæ nomine promulgata, cum necessariis ad occurrendum tanto malo remediis.] Cum autem certè constaret auctori, cæterisque regni Consiliariis, nec sagacitate capitalium Ministrorum, nec multitudine quæstionum & atrocitate, nec solennibus, & priuatis in Seminaristas, & nostros iudiciis, potuisse

vnquam vocem aut syllabam deprehendi, ex qua coniceretur prauus eorum in Reginam, & regnum animus, sed eos per vim iniuste damnatos, quam nec ipsi negabant, capitalis apud illos iuris professores, & arbitri; detergendi sunt oculi ad perspicendam causam ex qua inducere animum pro indubitato deinceps id habere, cuius nullum in præsens tenerent indicium, nihil ex præteritis præiudicatum, aut probatum.

Fuit autem causa decreti huius non alia, quam Reginæ timor, in consilium perperam ipsismet à Consiliariis ascitus, in quo prudens alioqui, & alias Regina, & virilis omnino animi, se tamen fœminam præbuit, eius vero Ministri quanto illi ardentius addicti, tanto eius in animum sensusque transformatos. Idcirco & ipsi arbitrati sunt certam fidem deberi timoribus ex suspitione ductis mala vtique, & fallacissima in cogitatis dictisque alienis ex præoccupato argumentatrice, nunquam planè illorum Senatus regij capitum, ita expers consilij, consilium visum est, ita sannis patens Europæ totius vt in eius Edicti conformatione. Quot in eo verba, totidem aberrationes manifestæ, quique illud dictauit, tam parum vidit, vt nescierit cogitare ad voces singulas conuictum iri se impudentissimum calumniatorem. Quod non distalere Philopater & Pernius aggredi libris duobus egregijs quos si legit Edicti scriptor, vel homo non fait, vel seipse illic ex viuo, & vero descriptum exhorruit.

Equidem haud possum ambigere, quin Christophorus Hattonus ille olim Reginæ in paucis intimus, & Cancellarius, sin minus religioni, at faltem pudore mendaciorum ictus, quæ tam multa, tam perniciofa, tam aperta Edictum collegerat, promulgationi eius constanter obstitisse, & hoc superstite penes ærarij Præfectum hæsisse; vbi vero illum seu venenum, siue offensio Reginæ, seu calculus abstulit toto mox regno promulgatum præconum vocibus, & tubarum sono Edictum pependit. Tandem vero illud quid fuerit tam nouum, & insolens quod Reginæ cogitationes eiusque Ministrorum adeo miserè confudit, eccum eodemmet ex edicto expressum. Gregorius XIV. è gente Sfondratorum creatus Pontifex, hoc nempe quod erat, & quod ambabus valebat clauibus, armis, pecuniis, in Hispani obsequia, in Angliæ damna, in auxilia Galliæ aduersus Hugonotos Catholicorum oppressores, sed Anglis hæreticis cognatos destinans quid aliud agebat, nisi Reginæ & regno Angliæ denuntiabat bellum? & hic valdè lepida est, illa ingrati animi quam Gregorio obiicit macula, cuius decessores cum sinu hospitali sapius Gallia exceptos defenderit, suisque præsidij inuenerit laborantes; nunc loco gratiæ, inquit, pro collatis in eos & Ecclesiam Romanam tranquillæ pacis, & diuturni secessus vtilitatibus, appeteretur à Gregorio belli damnis. Quasi sit mortalium quisquam tam stolidè cæcus, vt ignoret summos Pontifices nihil vel Hugonotis, vel sectæ cuius infensissimorum hostium, quales hæretici, prorsus nihil debere, sed piissimis Galliæ Regibus, & religiosissimis illorum populis, inter quos nulla tunc hæreticorum fœx, quibus tam iusta nunc belli clades, quam iusta illis auxilia debebantur,

Sed

Sed in armis Gallia veris nec metu confictis nullam Regina Iesuitis, & Seminariis Anglorum partem attribuit; in falsis Hispanorum, partem iis pessimam, quæ proditorum est, assignat, & imputat, & falsa hic nomino quæ extra Reginae cerebrum, & suspiciones, prorsus in Angliam nulla parabantur.

De his tamen Regina, sic scribæ sui calamo loquitur. [Scimus, inquit, Regem (Hispania) totum incumbere, in secundos armorum euentus, quibus parat in annum sequentem regnum nostrum terra marique impetere, habet in manu subiectum sibi Papam & suis aptum è nutibus; habet seditionis Duces præcipuos (Alanum paulo post & Personium citat) nobis quidem subiectos; sed ingratos, & in Anglia natu viles, qui magno suo labore, magnis sumptibus Regis, promiscuam quandam iuuenum solutorum colluuiem legunt, patriæ proditorum atque rebellium, quos egestas, & conscientia flagitiorum patratorum, debitorumque supplicij profugos extra regnum egit. Iis Romæ, in Hispania, locisque aliis designata sunt quæ vocant Seminaria, in quibus tamdiu scholasticis erudiuntur sophismatis, quoad iis imbuti penitus, clam nostras repetant ditiones, vbi amplissimis à Pontifice Rom. facultatibus muniti, persuadeant omnibus, ausis secum versari, & colloqui, defectionem à nobis nostrisque imperiis, Hispani exercitus spe certa & proxima, ditaturi suis victoriis illorum esuriem, & subiectorum nobis bona in eos omnia exaggeraturi. Quamobrem hosce Sacerdotes suos, sed imperio nostro obnoxios, magnis adigunt Sacramentis ad euitandam quam iis natura ingenuit, erga nos obedientiam, & fidem, deuouendamque Hispano ad exercitum aduentantem, omni ope iuuandum. Hoc efficacius vt præstent, & simpliciore popellum caprent propensius proditorum satores callidi, pontificia quædam secum huc ferunt diplomata, quibus paradifum suis promittunt sequacibus; alia vero obstituris minantia inferos, & fulminantia execrationes.]

Post hæc ad remedia venit, haud quidem Angliæ personandæ, sed Reginae ac suis, ab imaginosa grauedine curandis. Fuêro porro ea remedia quæ absque nausea, recantari sexcenties non possint, nouæ toto regno inquisitiones, & pœnæ, vt nec possunt nisi cum tædio, præmissi textus verba singula configi cum nihil sonent prorsus nisi aut erroneum aut fictum, præter paupertatem alumnis Seminariorum iuuenibus obiectam, sed ortu quo, qualive editam? dignus est audientia scriptor, qui conuictum hoc apud Anglos, & quoslibet alios mortales purgandum suscepit.

De paupertate, ait, quæ Anglis iuuenibus ab Edicæ scriba vitio vertitur, idem est planè, vt si fur, & prædo, quos nefariè omnibus spoliauit, nuditatis quam fecit nomine illos derideat. Si victus inopia ex Anglia fugiunt, vel excellèntissimis ingeniis abundat Anglia tam multis, vt nullo sint apud eam in pretio; vel est tam inops vt egeat quibus illos alat. Ex duobus his si neutrum verum: planè tertium & verum, & in dubitatum Edicæ scribam egregiè mentiri, dum mendicitatis ignominiosæ, nostris iuuenibus impingit calumniam. Ita res habet, plerumque sunt pauperes, sed minimè

inuiti; esse autem ut velint, amor facit Religionis Catholicae, quod paupertatis genus nihil gloriae officit, quin multo est venerabilius, esse Deo fidelem, & pauperem, quam infidelem, & diuitem. Si ergo patribus sunt nati Catholicis, sequi necesse est ut sint etiam pauperes, diuites non forent alioqui, eorum in Anglia vexatores; si Protestantibus orti parentibus, & hinc item illos clam iis profugos necessaria sequitur, egestas eoque adiguntur, ut ne quam iis praebant fugae nobilis, & praeclearae umbram, parte librorum & vestium vendita, pecuniolae nonnihil conficiant ad traiciendum mare; quod si nummos excedat decem (quibus plures non licet extra Regnum efferre,) mirum si ab custodibus portuum, & scrutatoribus, immunes discedant.

Et haec de illo anni nonagesimi primi famoso Edicto plus satis, nisi eius quoque addere gratias Reginae deceat, quae illud impetravit; & arcanorum ipsius intimè conscio à quo conscriptum est; quod naturae iure responsionem extorserint, qua omnes illius reuincerentur calumniae, & Personium Philopatri nomine, simul cum Pernio libros in lucem emittere coegerint duos, dignos sanè coëmi longè pluris, quàm solo terriculo in quod expectatum ex Edicto damnum euanuit, adeò multa de innocentia, virtute, & sanctis operibus Anglorum Sacerdotum, & nostrorum, & qui prodeunt ex Seminariis adstruunt; adeò multa iis planè contraria de illorum aduersariis, proprio nomine, conditione ciuili, malignitate artium, & turpitudine factorum descriptis, luci orbis totius exponunt, cui dedicatum est duplex illud opus, ut in iis obiectum animi sui vultum, vitaeque agnoscant. Petar sanè ab iis, si quis auet ea distinctius legere, mihi vel pauca interdum indicare etiam graue est.

Nunc in cœptis pergamus. Expectabant in horas Patres minacis Edicti latens apud Praefectum ararij latens fulmen, nec dubitabant occursum iri Reginae timoribus, perscrutatione omnium angulorum, & domesticarum de nomine occupatione, arteque describendos quicumque vbiuis in Regno degerent, defuturam proinde familiarem iis latebrarum opportunitatem; quibus tantum abest, ut exterriti sint, ut confidentius etiam quàm prius egerint, experti nimirum, quo plures sibi ab hostibus laquei tenderentur, hoc sibi plures à Deo exitus aperiri. Quod recens probarunt illo ipso die Octobris octauo & decimo, quo Edictum erupit. Mos est, (lex potius) in Societate, ut quos nondum solennia, seu postrema vota ei obstrinxere quod nisi (post annos experimenti multiplicis, & laboriosi non agitur) sexto quoque mense instarent promissa quibus se statim à tyrocinio Religionis, & Deo in perpetuum sacrarant. Hoc se saltem triduo comparant, solitudine, meditatione, pœnis spontaneis, rationibus animi, quem sibi Praepositis candidè fidelitèrque nudant, & confessione semestri expiant. Huic officio ut satisfacerent Sacerdotes nouem ad portas Londinum, variis ex locis conuenerant Henrico Garneto Praeposito. Die Lucae Euangelistae facto, religioso, quod dixi, perfunctos munere, & iam discumbentes, sic affatur Garnetus. A prandio statim, neminem teneo, abire illico qui voler, potest,

potest, nec enim, ait, longiorem moram securam vobis præstitero. Nam quod legibus nostris sanctissimis conuenissemus facturi satis, peculiari prorsus Dei tutela cingebamur; nec me quicquam habebat sollicitum, et si plures duplo vnâ fuissēmus, nunc iungamus licet nostras Deo curas. Hæc de recta prudentiæ & pietatis regula Garnetus, videturque ad hæc tam serio illis edicenda instinctus diuinitus, & iis quatuor sub meridiem abeunt; superueniunt paulo post alij, & septem conficiunt, postridie omnes sub auroram præter Garnetum discessuri, iamque duo illorum sacris operati, ad iter in procinctu erant, cum repente vallantur multitudine armatorum; ab eorum Duce, & paucis aliis fores occupantur. Erat palatium de more procerum in suburbano rure, pertinebatque ad matronam illustrem natalibus, Catholico robore, intimaque in nos beneuolentia, cui erat vnica matri quam simillima proles virgo, iisque digna dominis familiarium ingens turba. Deprehensi, & vnum restare sibi ad opem confugium rati, si moras hostibus ingressum urgentibus necerent, arma corripunt, ad portam consistunt: in sicario, & latrones, magnis vocibus opem vocant; velut crederent tales esse; contra satellitium forense, scæx vilis & ignaua, vociferati se à iudicibus missos, Ministrorum mandata, & Reginae nomen ingerere, quæ vt eluderent famuli, fingebant se ficta credere; dumque sic illis ingressum contenderent, Patres, cum familia cætera, nudato quam celeritè altari, subterraneo cauo recundunt omnia, quæcumque poterant sui indicium faceret, seque adeo ipsos numero septem, tuto ibidem simul claudunt, dissimulato ingeniosè cauernæ ore, & aditu. Post quæ demum virgo quasi sola illic esset palatii domina, fenestra prospectans, quærere indignanter quid hoc hominum esset? curvè horam legisset prædonibus solennem? fori satellites si erant. Num sic propterea rustici, vt locorum dominas iuuenes, honestas & nobiles irruptione subita obsiderent, somno adhuc, & lecto detentas, si mittebantur à Capitalium cognitore, proferrent audenter eius chirographum. Quibus dictis, suos iubet arma ponere, illisque admittere. Erat autem virgo in hos casus merè idonea, vultu, & animo virilis, velocisque ingenij ad elidendas occasiones eiusmodi subitas. Suis itaque matrem latebris contutata, dominam agere, audiensque capitalium nomine adesse, qui Patres iuridicè peterent, sic animo exarsit, vt agro, viribusque accisis, teneri nequiuertit quo minus surgeret, audensque, perinde aduersarios exciperet, circumduceret tota domo, deluderet, obiurgaret, vt si nunquam melius habuisset. Verum hic si vnquam pia illi ars sua opitulata est; stantes enim ad iter instrati tot equi, vestesque, tam variæ, quæ Patres opperiebantur, iam profecturos, vehementer suadebant indagatoribus, esse illic homines à familiaribus diuersos. At illa dolens, & quæsta grauiter quod eo die, horaque venissent, quæ profectio quam inibat moras iniiceret, essetque sibi non parum incommodatura; accelerare interim reliqua suos iussit, dum seruatorum domum, exploratores deducebat, quos, vt vellent paululum festinauit etiam rogauit. Bellè, mirè, soleter, & ingenuè omnia, sed in-

callum, & frustra, ni Deus peculiariter adfuisset, suumque illum operatio-
rum septem thesaurum sub terra seruasset. Malleis ferreis suspectos parie-
tes, & solum pulsabant aperiebantque satellites; calcabantque non semel
cauernam quæ prædam tegebat, eiusque os aliud quilibet interpretati,
quàm quod erat. Sempèrque in eius latera malleos impegerunt, auscul-
tantes iis in eam impactis, num quis exitialis bombus responderet. Domi
denique in penetralibus, dum supellectilem sigillatim excutiant si quid
forte librorum, sacratum iconum, aut reliquiarum offenderent, incidere
in perelegantem Sacerdotis ornatum, & sacram pixidem Deo illis eorum
vsum, ita occultante vt absque præda domo excederent, pecuniolæ merce-
de exigua contenti, quæ scelesto eorum labori minimè debebatur. Paucis
inde horis Patres etiam abiere, quo illis Deus suam cuique sortem mortis,
aut hostium, placitum foret destinare.

*Patris Thomæ Mettami carcer annorum septem-
decim. Opera fructuosissima. Beata mors. Ioan-
nis item Brushfordij.*

CAPVT IV.

CECIDITE ea fors, ante sex alios in P. Robertum Sorhuellum
hoc seculi anno nonagesimo secundo, nosque de illo suis locis.
Nunc Thomas Mettamus nos sibi vendicat, nec auditus ante-
hac, nec ostensus, et si noster ab annis forte duodecim, sempèr-
que in Anglia, sed nunquam, non carcere sabinde huc, & illuc mutato se-
pultus. Fuit illi postrema Vvisbici custodia, præcedentiùm ærumnosissi-
ma, excoctamque hoc anno, tolerantia ardore illius virtutem, cum cor-
pore vitæque absoluit. Venerabantur maiorem in modum, Angli Catho-
lici copiosam viri scientiam, heroicos spiritus, & fidei merita, annorum
saltem septemdecim parta martyrio, hoc est tam barbari tormento carce-
ris tam diuturno, vt producta illic Sacerdotibus Catholicis vita, lentum
mori esset non diu viuere.

At vero tam erat Ministris publici exosus, vt eum excluderint à benefi-
cio illius clementia quam orbi vniuerso in laudem Reginae celebrarunt cum
ante annos septem septuaginta Sacerdotes iussit è neruo dimitti liberos;
Mettamum iam illic decennem, nondum eius torquendi satuti tenuerunt.
Porro quæ tam diu, tum egit, tum passus est, illustrium facile, historia nobi-
li materiam darent, si legerentur alibi quam in libro diuinarum æternarum-
que rationem. Vvestonus illius per annos aliquot Vvisbici in compede so-
cius, nonnulla obiter de illo adnotauit præterquæ ferè nihii nobis superest.

Erat

Erat Mettamus præter Philosophi, & Theologi gradum iuridicè partum, Hebræis, Græcis, Latinis, historiis, omnique peregrina, & antiquaria lectione tritus, quibus solidioris sapientiæ ornat, & splendet corpus, sed pluma hæc erant ad illas Apostolici animi supremas, & arduas doctes quæ hominem sui perinde, vt nihili faciunt contemptorem, Dei vnus animarumque æstimatorem iustum, & veracem. His ille ad Sacerdotium impulsus, repulsus in Angliam, in salutem animarum ardentissimè incitus, captus, carceri mancipatus, mortem quotidie gratiæ loco opperens, vixit quotidie velut vltimùm viueret. Londini quadriennium in Turri exegit, hæsurus diutiùs, nisi impar ferendis natura, moueri loco coëgisset, malis alioqui proximè opprimendum; mutatur ei turris in alium carcerem, daturque necessariæ alicuius opis, & victus facultas quæ vitam producat, cruciamenta simul in longum proferret. Quamquam ipse concessam facultatem paulò liberioris laxitatis ad solatium animi potius quam corporis retulit: illo enim priori quadriennio carceris in Turri, propositum ardens susceperat, vel olim susceptum incenderat, vitæ si Deo visum, in Societate exigendæ, sin autem, mortis obeundæ, id arcta defossus cinctusque custodia, significare potuerat nemini, tunc vero haberi laxius, vt cœpit, Patri Thomæ Darbifcit Anglo ia paucis amico Parisios scripsit, commendauitque infinitis precibus. Thomas à Mercuriano Præposito Generali, tam præclari amici narratis dotibus, non ægrè impetratum tulit, extantque literæ Mercuriani ad Mettamum quibus Maij quarto, anno eius æui vnde octogesimo, & carceris quinto adscribit illum in Societatem, ex quo item illum ei accenseo, non, vt alij scribunt, quadriennio seriùs, cum Mercurianus sequentis Aprilis die decimo quinto, hortetur illum magnoperè, vt illas sui vexationes, tam multas, atque assiduas, in argumentum virtutis traducat, & meriti, reputetque sibi non iam promiscuè cum turbis, sed propiùs, atque perfectiùs ex Societatis instituto ferendam esse post Christum crucem.

Post hunc è Turri carcerem Mettamum, subinde alium atque alium mutasse Vvestonus memorat cum nouis semper ærumnarum accessionibus. Cicuratis enim patientia, mansuetudine, & innocentia, hæreticis suis custodibus, & deliberata barbarie in Sacerdotes Catholicos antea æfferatis, lictoribus aliis quibus erat ignotus, pœnisque proinde nouis tradebatur, ex qua tamen vir Dei mutatione crebra carceris, & pœnarum, consolabatur animum suum non mediocriter quod in illa recenti flagitiosorum colluue semper inueniret quos Christo, & sibi lucraretur, aut quorum ludibriis, odio, & insolentia nouis ipse meritis augeretur. Frequentes demum cum ministellis & Prædicantibus concertationes ex quibus abibant inscitia propalata ignominia suffusi, cum triumphabundi, Mettamum prouocassent; grande illi nomen, & pauendum conciliabant apud illos, eamque fortassis ob causam, & concursum multorum, eius consilium in diuinis, & animi rebus poscentium; censuere Ministri Regij haudquaquam diutiùs Londini ferendum, sed Vvisbicum inter lectos alios relegandum, scholam nempe dolorum, & patientiæ extremæ. Locum alias descripsi,

dabo alibi vitæ calamitosæ molestias quam illic debebant Christi Confessores. Illic tres è nostris Collegiolum constabant, numero minimum; collegarum præstantia, cessurum paucissimis. Erant ij Vvestonus, Mettamus, & Pondus, quibus accessit & alius; omnes longo multorum annorum probati carcere, & cruciatibus variis, omnes desiderio patiendi recentes, & vegeti; omnes perpetuo aduersorum sapore alacriores postremis perpeffionibus quàm primis. Etsi autem esset viuendi ratio Vvisbici Sacerdotibus communis, magna laude virtutum insignis in carcere, sed iis nostri addebant disciplinæ obseruationem, quam sinebat, locus, meditationes, examina, oblationes de diuinis, arbitrarias etiam, & vlroneas afflictationes; quas sibi quisque pro viribus corporis, ad molestias carceris adiungebat. Iis immorantem, & iam sexagenario vicinum Deus ad se Mettamum euocauit, non laboriosa agrotatione, nec cuiquam lethali, nisi quem carcer annorum septemdecim confecisset, cuius diuturnis miseriis defixo semper in Deum animo, & lingua placidissimè obiit, procul eo labore qui vulgo mortem comitatur, præter quietem in domino, nihil sensit: quod autem Vvestonus putauit 1594. fato functum, eius obitum seriùs consignauit, re autem vera nonagesimo secundo, & Mense Iunio excessit.

Simili exitu tentati miseriis, vt tunc Vvisbici moris erat, complures per annos martyrij, extinctus est Ioannes Brushfordius, anno consequenti. Romæ quondam alumnus Collegij Anglici, & Sacerdos, inde probationis adscriptus tyro, quod plus satis nobis est, vt eum Societati nostræ asseramus, etsi morbo coactus, vitæ genus, & cælum mutauerit, nam & in Angliam Apostolici muneris ardorem secum tulit, & quod vnicè interest constantem spiritum religiosæ pietatis, quo suam nostris iungebat operam, in procuratione animarum, sui que propterea, tam incuriùs corporis, vt accedente ad solitam illius imbecillitatem custodia, crudaque illic aduersariorum afflictatione consumptus sit; annum agens tricesimum quartum. Iuuet autem hic eius obiter mentio, ad elucidandum id in quo forte non pauci cæcutiunt, habuisse nos scilicet in tyrociniis tempus aliquod iuuenes Anglos eximiis dotibus permultos, sed malè composito ad hoc nostrum cælum temperamento, & valetudine, nec pares viribus ad laborem religiosæ disciplinæ, qui propterea renissi in patrias, sanctimonix tamen suæ, & conuersarum à se animarum experimenta illustria præbuere, & multis decori cruciatuum palmis, & ignominix, supremam quoque interdum retulere, morte pro fide fortiter oppetita. Verum seu studio demissionis Christianæ, seu grati animi nobilitate contestati, se sua omnia, primigeniis illius spiritus ignibus debere quos hausissent à Societate, quanquam essent tunc ab ea seiuncti, vt debent vibrata mobilia imperum, vir èsque imprimenti.

Nova à Parlamento propositæ leges aduersus Catholicos Recusantes. Horrenda vexatio tractus Borealis, & Catholicorum, maximè fœminarum in ea perferenda robur. Misera illorum conditio quos inde in Belgium malorum calamitas expulit.

CAPVT V.

A N N I huius in partem venit, conuocatio Parlamenti, Londinum indicta, licet autem hoc Ordinum conuentu nihil esset Catholicis formidabilius, ob leges inde prodire solitas; verum in hac infima orbis parte nihil funestius cõiunctionibus maximis stellarum errantium quæ natura vel situ habentur maleficæ, nunquam vero aliàs peiores influxus iis minabatur, si Ministris duobus sua processissent ex voto consilia; duabus, inquam, rei Catholicæ pestibus, patri, & filio, vtroque pessimis in Catholicos studiis, parique potentia in iis crudeli executione depromendis. Hentius Garnetus qui præsens aderat, singulorum apprimè conscius, præfatur sibi paulo altius repetenda, quæ sunt ab iis in hoc Parlamento gesta. Et Parlamenta, inquit, instituto, vsûque veteri, eiusmodi erant, vt liceret cuiuis liberè proferre, quod prudentia, & publici amor, auctoritasque ordinis suassisset, nec de propositis in partem alterutram legibus, vel tacitis in eas diceriis, vel propugnantibus inter se illarum argumentis quicquam foras efflabat. Nec admittebantur in ea famuli, aut quouis modo factionibus variis addicti, aut Principis homines à quibus sibi quisque metueret, ne deferretur ad Principem, si quid in eius sententiam obiecisset, vel timeretur vis suffragiorum libertati, verbo, re, nutûve inferenda. Nunc longè aliter in iis res agitur. Vtriusque confessus exedrae duo præstant Regiæ intimi; primariæ pater; infimæ filius, vterque gratiosissimus, eique addictior, quam ipsa sibi met, si duabus exedris adesset. Proponuntur ab iis approbanda, verum eo stylo, vt iuberi magis quàm consiliis permitti eorum approbatio videatur. Aiunt neminem solidi capitis, patriæ amantem, æquum prudentiæ regiæ ac sapientiæ æstimatorem & iudicem, ac sui denique satis studiosum, dubitaturum de legis propositæ iure, æquitate, & vtilitate in commune bonum, nedum obstiturum, illius confirmationi, tam necessariis igitur laudatam titulis, quis ausit in examen vocare? sic legum suarum Parlamentum auditor fit magis quàm conditor; si

quos indoles tenax animosæ ac veræ libertatis in oppositum mittat, reprehensione, ac minis, inhibiti, iubentur tacere, quodque officium fidelitati & conscientiæ exsoluere cœperant, in eorum damnum, & aliorum terrorem conuertitur, vulgantur eorum suffragia, arbitrariis cuiusque iniustis moribus, referuntur nomina ad Reginam velut infidelium ei Ministrorum, & occasionebus improvisis, virtutis suæ constantiam tanquam crimen luant. Ob hoc Ministros hosce duos sua violentia, Parlamenti, passim, & publicè vocauit *Correctores*, aliàs verius *Oppressores*, hætenus ex Garneto.

Percurramus nunc illa tot in *Recusantes* & atrocias decreta, nihil vt ita sæuum sonuisset, totis quibus iam regnabat Elizabeth triginta quinque annis. Petebant illa Catholicos, quibus quanti erat anima, & salus, tantum à Caluini, & cœna, & templis, concionibus, & cantibus abhorrebant. Leges nouem in supremæ classis, propositæ fuerant confessu; in imâ, duodecim, peiores & numero & re ipsa. Nempe *Recusantes* ante Iunium ineuntem (& volebatur tunc Februarius) nisi frequentandis Ecclesiis satisfacerent Reginæ mandato, re sua omni mobili nudarentur; immobilis vero duabus tertiis partibus, hæreditatis item ad quam essent vocati duabus tertiis; & iure nominum quibuscumque alios haberent obstructos recuperandorum, eorumque in locum subiret fiscus, si nubat fœmina *Recusans*, ne esset dotis capax. Ducens illam vir ex *Recusantibus*, duas perderet bonorum tertiis, quæ ipsa domum afferebat, emptiones domorum, prædiorum, & talium ab *Recusantibus* peractæ, irritæ cederent: legati præterea cuiusvis, & hæreditatis collatio irrita; contractus omnes, secreta conuenta, & translationes bonorum in alios, Pensionum ab aula, munerum, attributionum, duabus tertiis mulctentur; seruos domi si tenent Catholicos, denis, quoque mensè in singulos libris, quæ ad æris Romani nummos redeunt ferè quadraginta. Si maiores septennibus filios, Protestantibus tradantur educandi; si multarum istarum pressu grauitate, Reginæ mandatis parère, maluerint, profiteantur id populo coram, primum in templo curiali, tum coram Baronibus, & muneris præfectis in hæc verba. [Ego N. N. me verè agnosco, & demissè fateor grauis in Deum offensæ reum, ob spretam hætenus, regis potestatis piam, & legitimam gubernationem, templis abstinendo, & officiis diuinis, contra quam iubent sanctæ regni leges, & statuta, dolétque hoc mihi grauitè, & animo tenus. Agnosco, & sincerè confestor Romanum Episcopum, & sedem, in Reginam, & Regna, & ditiones Reginæ nihil habere, nihil posse; & omni procul simulatione, colore, spe legis laxandæ promitto, & contestatò denuntio, seruaturum me in posterum Reginæ leges de templorum frequentatione, & cultus diuini, eaque omni contentione defensurum,]

His, & similibus tam multis ista est sensu miserationis Parlamenti pars ingens alioqui Catholicis inimicissimi, nec dissimulauit hæc sibi displicere. Quo animaduerso duorum alteruter qui has leges condebant; si cui vestrum, iustit, cautiones hæc in legem sciscendæ seuerius aliquid videntur sonare, Reginam si lubet adeat, prouocetque ad eius tribunal vbi argumentis
quæ

quæ tenet arcano pectore convincet non fuisse cum Recusantibus, mitius, aut remissius agendum. Addidit vero ex parlamentariis alius, quod multi auditum, esse sibi commune dictum voluere: si est Papistarum tam detestabilis natio, ut nobis depingitur, absoluamus nos quantocyus & regnum ea peste; sin res, & facta, & vita eorum ludi nos mendaciis clarè probant, sinamus illos sua sibi habere, vnde vitam pergant honorificè ducere. Baro quin etiam Grayensis apertè Catholicis infestus imperare non potuit, quin audenter & liberè diceret, fuisse sibi antea persuasum, premi Papistas, ut emuncti vitali sanguine, neruòque elisi decumano, non possent digitum pro religione in regnum mouere. Nunc postquam tot legum obruebantur pondere, tam immani ut esset earum vnaquæque intolerabilis per sese, plusque ipsi mouerent omnibus misericordiæ quam timoris, manifestum esse non vexari in iis fidelitatem regno & Principi suspectam, sed religionem Deo fidam & vexantibus odiosam, si enim illis sit integrum misso in templa Protestantium pede vel oculo, calamitatum quibus obtulerunt vim tantam redimere, patet profecto vnum in iis plecti crimen quod nec velint videri nec esse Protestantes. Placeret necne quod aiebat, ex veris certè loquebatur, & tam perspicuis ut magno non esset opus acumine ad ea capienda, idèmq; cum eo sensere tam multi ut proposita illa ad vnum & viginti, frustra contenderit in leges perferre qui hoc magnopere satagebat. Ad rem tamen ipsam quod attinet exigebantur inhumanius ex Catholicis, quam leges ipsæmet, præsertim ad septentrionem, in Lancastria, & Eboraco, Dunalmo, Northumbria, & per tractus Scotiae confines. Imperitabat tunc illis Prouinciis Gubernatoris munere, Proregis maiestate, tortoris barbarie vitæ magnus, cuius in Catholicos furorem gratuitum, expertus est hoc anno P. Riccardus Holtbeyus, scripsitque partem eius lugens. Nouam is sibi Ministrorum conscripsit familiam priori maiorem, & crudeliorem, exploratores, scrutatores, exequendi Præfectos, iussorum curatores, lictores, carcerarios, varia nomina, munus vnum, carnificis scilicet quod exercebatur ab omnibus. Ampla cuique istorum potestas erat, citandi, raptandi, claudendi quotquot nacti essent Catholicos *Recusantes*, nullo ætatis, sexus, & conditionis discrimine. Iam eò nobiles imbecilla pietas egerat ut semel quotannis, Protestantium adirent templa, ne in extremam redigerentur egestatem, at hic nouis illos oneribus obruit, sistendi se nempe bis in hebdomada, Protestantium cœtui; communionis cœnam admittendi de manu hæretici ministri; iurandi horrendum iuramentum, quo se obligarent, ad excludendum domo quemuis Sacerdotem, & Catholicas vxores carceri mancipandas, tyranno implacabiliter sæuiente, cumque iam essent ergastula vetera clausorum multitudine conferta, iis sextuplicem adiunxit carcerem; Eboraci partim, partim quatuor in castellis, vbique laxum & capax; nec est quis adeo ferreus, ut absque lachrymis earum quem subdit indicem perlegat foeminarum quæ illuc ducebantur; nobiles, maritæ, grauidæ, & paulo ante puerperæ, cum suis inter brachia popillis, viduæ, decrepitæ, virgines, puellæ infantes, tristi spectaculo raptatæ ibant in carce-

rem non custodiendæ, sed excruciadæ locorum molestiis. Nec semel contigit, aliquas illic vterum ponere, nullo præterquam Dei subsidio, & beneuola magis quam vtili Sociarum miseratione, iam è domesticis commoditatibus, cum miseræ carceris nonnullas morbo & lecto affigerent interdum etiam extremis propinquas, labor erat iis ad sanationem à Magistratu impetrandis, & longus, & propemodum insuperabilis, nec obtinebantur nisi datis pignoribus, & vadibus fore vt valentes restituerentur. Victus illis & ineptus, & carus, vtrumque pro crudelitate, & auaritia custodum, viti similiter nobiles, in eundem cum vilibus, & proleteriis compacti carcerem, filiorum item discriminiabantur præsentia, & fame, & duritie carcerariorum, quæ fuit aliquibus labendi causa, tum viris tum fœminis, sed harum vix vni, in vitorum decem miserabili lapsu, adeo in sexu debili robusta virtus eminebat, & dicere liceat, vix Christianismus fœminas vsquam vidit in Catholicæ fidei propugnatione Anglis fortiores; & quidem nobilibus, & illustri sanguine prognatis. Ego quidem in censu annuo tabularum quæ mihi ex Anglia venère, habeo ad manum exempla earum continua, & facta virtutis heroiçæ, pietatis solido fundata ad omnes conflictus immobili. Sunt vero huiusmodi vt si colligantur quæ nostra, solum gesta sunt ætate, qui nascentis Ecclesiæ tempora ignorant, referri sibi ea putent, eiusque de tyrannis, suppliciis, mortibus, victorias, & triumphos; inter paucas tamen quæ malis cessere, aut vitorum importunitate, aut teneritate amoris in filios, fuit quæ statim vt pedem in Protestantium templum tulit, tanto facti horrore, sui que ista est, vt fœtum quem gerebat, illic eiecerit immaturum. Alia eodem horrore, prope subito mente capta, nisi ægrè multosque post menses illam integrè non recepit. Palatia interim, & ædes hoc solo reorum titulo, & captorum quod essent Recusantes, velut Regina, ac patriæ proditorum, diripiebantur & expilabantur in prædam Gubernatoris eiusque satellitum. Quin & domos subire ad deprehendendas latebras Sacerdotum (quod prætexebatur potissimum ad deprædationem locupletum, vt iure direpti viderentur) aliud nihil erat, nisi turbam latronum irrumpere, qui oblatas vltro, conclauium omnium, & scriniorum quorumcumque reiciiebant claues, aiebantque sibi alias esse artes, & organa, quibus nulli satis vectes aut seræ obliterent; erantque illa secures, & mallei, quibus perfringebant diffindebantque quod clausum occurreret, vocabantque id aperire. Latibula porro quibus se pater familias cum vxore, filiis, & qui domi tunc esset Sacerdote, abdere consueverant cum supellectili sacrorum, frustrabatur iam vafra malignitas. Dimetiebantur primum foris, post vero intus palatia, tum si compositæ mensuræ, malè inuicem responderent, igitur aliquod inreiectum latere conclaue, aut cæcum penetrabile certo concludebant, cuius abstrusum rimantes aditum, nullus erat suspectus paries quem non effringerent, spe fortuita inueniendi quod quærebant. Ad subterraneos autem specus retegendos tintinnabulum adhibebant, cui pulsato, caui, aut cameræ responderet bombus. Hæc si recidissent inania, obstinatione diuturnarum motorum instabant cœptis, & ea denique euincebant,

bant, ad cubacula omnia, & traiectum omnem, & scalas pertinaciter excubabant, dum victi fame qui laterent parentes, filiorum deficientium haud ulterius dolorem perferentes, prodebant sese, & inquisitores accersebant, suos tanquam qui factarum sibi morarum rabie indignati, & insolescentes latebrarum expugnatione, sanctos illos pallidos, exsuccos, & iam semianimes omni contumeliam genere & molestiarum onerabant, longè tamen inhumanius si forent in iis aliqui Sacerdotes, quorum lego non paucos apud matronas hospites, & alumnos, quas saevitia inexorabili Comes furcis appendit. Nihilque propius fuit quam ut poena eadem inuolueretur Ioannes Tollopius qui Holtbeyum ex operariis nostris unum domi secum alebat; sed is comite nobili filio, natu primo, cum esset profectus longius ad baptismum infantis quem ritu Catholico Protestans recusauerat tingere, domum in reditu prospexit, excubiis cinctam, intellexitque ab adversariis occupari, qui forte operiebantur, dum se in casses neglectim induerent; at hi quantum fuga, & pedibus valebant abdidere se in silvæ condensam penetrare, ubi dies duos, & noctes delituere atrecti in omnem strepitum, quoad eorum vestigia insectatores desperassent. Nobilis pariter cum vxore filio paruulo, & nepte annorum tredecim virgine, famulisque duobus, subterraneæ cryptæ angustiis, & inedia triduana, indagatorum & obsidentium pertinaciam vicere, quorum denique securi suo illo è sepulchro erumpunt seminiui; pauloque post è silua Holtbeyus cum nobili filio, natum maximo.

Comes inter hæc Gubernator suo impar in Catholicos odio, partes suas vicarias in superiori Northumbria Finicchio integrè totasque tribuerat; sui nimirum crudelitate dimidio; sed plus dimidio, excogitandis calliditatibus nunquam antea cogitatis ad intercipiendos repente Catholicos. Inter has fuit cum noctis medio accendi iussit in cacuminibus montium ad hoc designatis ignes irruptionis Scotorum nuntios in Angliæ deprædationem; quo indicio monebantur solenni ex lege armati occurrere, qui confinium illud incolebant ad eos in suam Scotiam retrudendos. Collectos ergo paucis horis ad centum quadraginta Finicchius qui tunc aderat præfens ad vsque auroram illos sustinuit, minimè quidem in Scotos ducturus, qui nulli profusus erant, verum in tria palatia Catholicorum nobilium, quæ partim foris iubet ab iis obsideri; partim secum inuadi; unde quantam voluit secum prædam tulit; quàm multos reperit Catholicos abduxit. Has vero tam subitas, & inopinas strophas fecerat sibi tam familiares, & frequentes ut nulla industria & celeritate tutos se ab iis putarent Catholici, quare omissis deinceps domibus, securitatem inter siluas, & abrupta montium quærete, suas illic familias condere, si quas essent cauernas, aut saxorum hiatus quibus se abderent idoneos nacti, Deo gratias agere recti non ita incommodè parati, plures humo effossa ad radices ingentium arborum, domos illic sibi ex ramalibus frondeas sub terra struere, illasque sex totis hebdomadis habitare, quoad tandem crediti periisse, quæri denique desierunt.

Hæc à P. Holtbeyo Garnetus spectante & vidente, illorúmque parte in nauanda Catholicis opera, quos vt solabatur, & corroborabat inter illos aduersorum æstus, ita mirificè reficiebatur patientiæ illorum alacri firmitate, promptáque vitam pro fide Catholica, eíusque profidendæ confidentia ponere. Istis attamen valdè nouum, nec satis credibile quis putet, istis inquam Anglísque cæteris, nobilibus maxime, & quos à Seminariis arcebat ætas, ereptum fuisse residuum quo postremo, fidebant subsidium, cum bonis pro Deo exuti, victu quoque omni carerent in Anglia, nisi quem in carcere miseram, & morte peiorem inuenirent. Fulciebat spem illam subsidij, audax in Belgium transitus, vbi Regis Cetholici profusa largitas sustentura iis esset, necessaria ad vitam omnia; nec vero ab Anglís, notæ alicuius laboratum est vnquam, in extundendis à tanto Principe, ac tam pio attributionibus eorum inopiam leuaturis, sed penes ministros erat, earum cardo, & exsolutio. Nostris (scribit Antuerpia non nemo) Anglís, ne obolus quidem assignati ab Rege subsidij datus est; & scimus in octu ostiatim obire illos mercatorum ædes, ad captandam stipem; nósque auditis illorum calamitatibus quos adhuc Anglia retinet, valdè ambigimus an nostræ sint iis mitiores. Quidam certè si quid elatrarint quod sit emendo pati satis, & aliquod raphanis, fortunatos se hac cœna putant.

Hodie Middletonus nobilitatis in Anglia notæ, & opima pensitatione ab Rege decoratus, sed planè sterili, post comparatum Christianis factis ad mortem proximam animum, dixit sibi videri non temere, suppeticuram diutiùs vitam, si victus suppeteret; tunc quidem se fame extingui, nec multo pridem præter aquam ad potum quicquam habuisse. Thomas Markenfieldus nobilis, nuda in humo iacens repertus est intra cubiculum mortuus, præsentem nemine. Scribit hæc vna tantummodo ex vrbe qui aderat, & coram spectabat. Ego propterea retuli, quod sint alibi futura vsui ad grauem calumniam ab innocente propulsandam.

Nunc reuertamur in Angliam, & nostris de rebus, quæ nonagesimus quartus æui annus nobis suggerit describenda, illustrissimam ponamus carcerem scilicet, supplicium, & virtutum opes Patris Ioannis Cornelij.

Quis esset Cornelius, & quantus, & quanto molimine ab Consiliariis Reginae questus; quam perfide is à falso Catholico proditus. Dorotheæ Arondellæ Virginis prudentia, & generositas. Thomas Bosgravius reuerentia erga Cornelium nobili, communem cum illo mortem assequitur. Prouocatus à Ciarco aliisque ministrellis Cornelius disputat; prostratos ludibrio exponit.

CAPVT VI.

IOANNES Cornelius decursis Romæ in Seminario Anglorum Theologiæ studiis & pridem Sacerdos faustè in Angliam hoc anno regressus est; 1583. sudore illam & sanguine, si Deus annueret rigaturus, primum illic sibi hospitium legit apud Arondelli Dominos, quorum domi puer fuerat educatus, & ab Ioanne Arondello, qui iure magni sibi cognomen & gloriam debuit Oxonium missus, Latinis, Græcis, Hebraicis literis informandus, iis septem per annos absolutam Philosophiæ integræ cognitionem adiunxerat, nunc idem Dominum velut pridem suum, & recepit libens, & pro sua Religionis incorruptæ, non communi, & lenta pietate, toto quo vixit, superstes septennio fructuosè illum adhibuit; moriens, velut rem sibi carissimam, vxori, enixè commendauit, quæ primis nuptiis Ioannem Stourtonum Baronem virum habuerat. Secundo marito filium dederat Dorotheam nomine, Cornelij discipulam in diuinis, & pericia virtutum, quin & vitæ illius & mortis historicam, vnde ferme illius ex commentario, quæ videbat scribentis de Cornelio scribenda ducam, addo, nec frustra Bruxellis in Belgio, S. Benedicti professam ordinem, facit enim omnino ad illam, quæ sequitur istorum cognitio. Annos decem solidos durauit Cornelius in labore apostolici famulatus, & dubium fecit totusnè suus, an totus alterius, dabo argumenta operæ vtriusque illustria. Inualerat de illo etiam inter Protestantes, virum esse quàm potentem meritis apud Deum tàm dæmonibus formidandum, quibus abigendis mira pollebat potestate. Consiliarij Reginae, gnari eum haud longè abesse triginta homines diuisis cuique partibus destinarunt, à quibus, quocumque, vel modo, vel arte comprehenderetur,

sed cui diuina excubabat tutela, in eum nihilo plus mille, quam triginta valebant, quod eimet haud raro monstratum est. Vt cum in campo Millemum dicant, tertio ab vrbe milliari, inuasere illum fisci satellites intra aedes Catholici nobilis priusque illius ingressi cubiculum circumsterere scribendo intentum, quam domum intrasse aduertisset. At is quiete securus, qui? & cur venissent? nihilo inde turbatior surrexit, ac velut, aut se diuersus, aut in alium transformatus à natiuo vultum, intactus, & ignotus per medios velut *δορατια* percussos cubiculo placidè, ac domo exiuit, euasitque per deuia camporum. Verum enim vero vbi cælo dictus adfuit dies coronaturus eius vitam mortis sanctissimæ gloria, inde illi proditor extitit, vnde nulla vsquam minor suspicio, & metus. Post mortem Arondelli magni, migrarat Domina illius vidua cum omni familia, & Patre Cornelio in suum quoddam Dorestriæ Prouinciæ castellum. Erat illic inter familiares seruus ex mera in miserum hominem admissus misericordia, & sordidissimis quibusque occupabatur obsequiis quod esset ad cætera ineptus. At hic sensim se circumspiciens, & vrbaniorem in dies agens, suique penitus oblitus cœpit sibi bellus videri homo, coniecitque oculos insanus in nobilem Virginem, Dominæ viduæ cubiculariam, & amatoris absurdis, ac stolidis, eius tandem nuptias ambire. Subodoratus amentiam stultissimi capitis Cornelius hominem seuocat, vehementerque reprehendit, vtque omnem illi eius consilij cogitationem in posterum auferat, spem quoque omnem æternum præscindit. Quam homo sceleratissimus iacturam fortunæ, quæ se repente ex sterquilinio prouectura esset in sericum, non suo tribuit natali luto, sed acerbitati Cornelij, totumque amorem quo insanierat in puellam, vertit in Cornelij odium, sed animo pressum; deliberatæ tamen vidictæ rabie æstuanti, quam illi specus dabat proniorem paucis, & fidis, & probatæ virtutis domi notus; huic vero scelesto nuper fortuito, dum pateret compertus, Dorestriæ præerat Georgius Mortonus Gubernator, siue vt vocant Vicecomes, sub hoc æquali potestate Georgius Trencerus, & Rodolphus Horsius. Ad illos seruus sacrilegus homulum transmittit qui se Arondellis profitebatur inimicum, nundinaturum suo nomine Cornelij vitam, cuius, ne timerent se incassum venturos, comperisse arcanas latebras nunciabat. Licet autem res in bimestre iam iret, nunquam tamen suspectum fecit proditor vsque adeò cautè domi; & foris suæ infamiæ cauebat. Ob hoc sacer Christo resurgenti dies, visus est patrando scelere commodus, expleturus nimirum celebritate festi exploratorum vices, nec enim posse Catholicam, & numerosam familiam eo die Sacerdote, & sacris carituram carcere.

Præmisit itaque Gubernator qui omnes ad quintum milliare, circum aditus, & calles occuparent. Ex quo Cornelius impressionem in castrum proximam anteuertens teneri non potui quin hora post mediam noctem cum tota familia diuinis perfunctus, abscederet, speretque vitæ periculo vitaret periculum quod esset ædium Dominis creaturus, si in iis deprehenderetur. Inde aliquod emensus spatium, inter virgulta humi se proiicit; sed

sed aduersariis biduana iam mora, metum ipsius fallentibus cessit precibus iteratis virorum nobilium, qui ferre non poterant, eum indagatorum die noctuque circumcursantium insultibus esse obnoxium, Se quidem vitæ, nedum facultatum & quamlibet pro ipso aleam libenter subituros, verum ei nihil esse metuendum, cum tutam haberent quam laterent speluncam sagacitati cuiusvis mortalis impenetrabilem. His illum ad se reuocarunt ad secundam à Pascha Dominicam quæ in Aprilis vigesimum quartum, seu ex Abaco veteri quartum decimum cadebat; eo die vix sacrum fecerat, cum superatis furtim muris Gubernatoris Vicarius Trencerus, eiusque satellites strictis incondito clamore ac strepitu ensibus, velut captam arcem direpturi, eò se penetrant, vbi didicerunt Cornelium agere, sed inani pandendis, frangendis, disiciendis obstaculis & foribus conatu. Iam se ille spelunca clauserat inextricabili artificio secura; igitur lustratis, effractis, tentatisque angulis omnibus, & parietibus, discruciebantur suam operam ludi, Trencerus equum adduci iubebat ad reditum, expleto plus satis officij iure; & currum quo libros magnam partem sacros in fiscum aucheret, cum apparatu quadruplici ad sacra, & altare. At hic, aui mala, ex famulis quidam naso iussa sannisque suspendens, versusque ipsum ad Ducem Trencerum, tantum inquit, armorum, strepitus, excidij, stragis, ad opimam hanc prædam, onustum libris vehiculum. Illos sanè inter se diuidant, suum quisque sibi auferat, & legat, quo fiat si minus ditior, at saltem doctior. Offensus grauitè, iniurioso ludibrio Trencerus, & depulsione conuitij omissa; ego vero, inquit, tuo grandi malo, faxo vt videas, per me tantum sterisse, quo minus labore minori, & tempore, longè aliam facerem quam librorum prædam. Hoc tu confidentiæ tuæ stolidæ imputa, qui vim mihi hanc facis, nec plura, illum citans de nomine seruum Christi domusque proditorem, cuius alioqui celaturus infamiam fuerat, tacito nomine, si non fuisset probrosa noui conuitij acerbitate stimulatus, & duc me sis, ait, ad specum quam nosti; cuius ore aperto, conspectum in ea Cornelium, magno sibi clamore gratulati sunt milites, ad quem, diuinans Dorothea quod res erat ex templo accurrat, quem sibi, vt refert ipsamet, visa est pallidiorem solito videre, sed luce fulgentem insolita, cuius me, inquit, admirabilitas tenuit, ne quod illi verbum, aut cæteris dicerem. Trencerus autem, sibi gaudens, pergratum est ait, nostras tandem in manus quòd veneris; mihi vero, respondit Cornelius duplo etiam gratius. Hinc nomen rogatus edidit; an esset Sacerdos? esse vltro est factus, num & Iesuita? eorum è numero esse professus est qui bene iis vellent, eosque amarent, & pauca quidem hæc pro loco, & tempore; mox aula palatij maiori in formam aptata tribunalis Trencerus Vicarius, eductum humi Cornelium eò sistit (erat enim crimen maiestati Sacerdotem domi habuisse, inuoluebátque, familiares omnes, & seruos cum Dominis) & cum iis quos secum duxerat assessoribus, cognitioni iuridicæ Cornelium subiicit, quo in Examine, sic respondit, sic tacuit, excusans silentium iustitiæ legibus & sanctæ charitatis; de Religione autem, ea satisfaciens generositate quæ nihil non modestum, & tran-

quillum præferret, & reuerentia conditum Magistratui debita, quibus omnes in sui pellexit venerationem, & amorem, haud vtrique sterilem, vt factodeinceps ipsimet docuere, post hæc vocantur seorsum singuli qui domi versabantur, indicatõque illis Cornelio, ex iis quæritur, ecquid illum nossent; & negantes se nosse, pro infontibus liberi dimittuntur. Abhorrebat enim Trencerus à sanguinaria indole capitalium quæsitõrum, qui hostes magis & carnifices agunt quam iudices. Postremo sistit se Castri Domina vidua Arondelli, quam etsi ex seruo proditore certo scirent domi Cornelium plus iam decennio habere, sed vbi ea præsentis mirari os cœpit, tanquam nouum sibi ignotum, fidem simulatæ ignorationi libenter commodarunt. Vnus illos offendit eius nepos Thomas Bosgraius, magni vir animi, & virtutis, qui de Cornelio, an illum nosset inquisitus, vidensque in pedes, & nudo capite reorum more stantem, non tulit eius dignitatem personæ quam agebat ignominia, sic fœdari, sed cum humili accedens corporis proclinatione, eius capiti galerum reposuit, & increpantibus Ministris, quod tantum honoris proditoribus deferret; sunt, inquit, Deo, & hominibus fidi, Sacerdotes Catholici, nec quantum mortalium sibi fingat aut certet, potest iure illos dicere proditores, quod magni pectoris in defensione Veri dictum, Deus illi rependit Societate mortis, gloriosæ, vt post narrabitur, cum Cornelio obitæ. Cognitionem clausit Dorothea quam ex aliorum testimoniis abundè ream, tristi vultu, & acri excipiunt reprehensione, cur tantum ausa, vt manifestum Proditorum, Reginæ perduellem, domo colligeret, aleret, latebris tutaretur? non esse hic illi excusandi locum, vel negandi, nisi forte legum, & pœnæ capitalis qua vindicantur ignorationem. Quod videtur, sic arte cum ea consultum, vt cui ob ætatem, & conditionem, nihil inde grauius contingere poterat, hoc in se reciperet ab se factum, quod necesse erat factum ab aliquo, habitæque confitente rea, reliqui abirent absoluti. Quid porro ij respondiissent, testatur sibi fuisse penitus ignotum, sed hoc illi Deus, & animosa mens dictauit responsum. [Proditores, inquit, & Reginæ hostes collegerim, sustentaue- rim, occultaui, si quæ vsquam viuant eiusmodi hominum portenta nescio, vnum scio talem me nosse neminem. De Patre Cornelio sanctè profiteor, si eius latebræ in mea fuissent potestate futurum, vt citius animus reuelleretur mihi è pectore, quam sua è spelunca Pater.

Instante Trencero, quo igitur conscio, vel iuuante excepisset hominem, & iuuisset. Tam nempe ait, nihili sum, vt egerim alio præter me? vocaui egomet, & abscondi sola, atque adeò sola, vt ne matri quidem hoc indicauerim, sed neque si culpa est, mea est, & quidem tota putauit me in Reginam, aut vos; aut quemuis hominum peccare, apud quem modo plus valeat ratio, & naturæ, pietatisque lex quam humana opinio. Habet P. Cornelius domi nostræ matrem decrepitam, & ægrotam, quod nisi non vultis, statim vestris ipsimet, potestis oculis probare; si crimen est moribundæ matri de filij sui præsentia & aspectu supremam permittere consolationem, rea sum fateor, quod nullus negasset barbarus permisi, vt hoc pietati, & naturæ

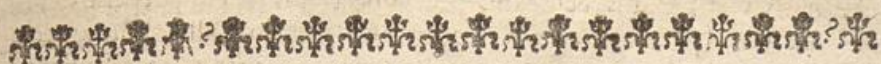
naturæ debitum solueret, quod mihi vitio & culpæ vertatis licet, nihilo parcius mihi gratulabor sub hæc illam à se omissis pluribus dimittunt, quod damnare nec possent, nec vellent absolueret. Apud se tamen & robur pectoris, & prudentiam mirati robori tanto non imparem.

Quos bona fors legit ducendos in carcerem quatuor fuere. Cornelius primum, domestici duo, Patritius, & Ioannes quos multis modis adfuisse, & opem tulisse Cornelio non tacuerat proditos, quartus Bosgravius. Patri Cornelio indultum ut ante discessum, matri vale supremum diceret, eiusque faustam posceret adprecationem, ille ad eius pedes de genibus, & vultu sereno, consolatus iacentem, hortatus est lamentis parceret & fletu ad præsentem casum velut tristem, cuius ipse Deo infinitas ageret gratias. Cultu inde resumpto clericali, equum tribus cum aliis inscendit, nec pedes, nec manus catena impeditus, nec septus armatis, aut alia nota captivum præferens, sed Trencero ad latus, & cum eo perpetuo colloquens tanquam pari, & multum amico. Occurrere iis ad portam ex vicinia quingenti, auidi cernere, tam solennis, & laboriosa, tot horarum inuestigatio, quò tandem euaderet. Ad eorum conspectum Cornelius sublato ad crucem formandam brachio, bene illis precatus, ab iis vicissim acclamatione beneuola multis cum laudibus resalutatus est, iamque mira iis videri desit quam tantum suspexerant, eius familiæ probitas, & religio, cum sacerdotem clam apud se haberet, quem nunc palam præsentem opinione sublimi alij, honore alij prosequerentur singulari ad vsque vesperum, & palatium Trenceri. Concurrerant enim vndeque turmatim, ut me, inquit ipse Cornelius, viderent. Ego salutem reddebam, singulis omnibus arridebam, quo ab se paulo ante ex animo & vero dictum confirmavit, nullum sibi in vita venisse hoc die fortunatiorem. Cæterum reo designatus carcer non fuit alius, præterquam libera in palatio Trenceri custodia, eaque tam nobilis ut reuereretur illum instar patris, amaret tanquam fratrem; secum semper ad mensam adhiberet; librorum quos tulerat usum ad arbitrium ei relinqueret, & qui adire illum vellent, etsi ex domo Arondelli forent, peruium omnibus commeatum. Vxore inter hæc, & vxoris fratre, visis Cornelij sermone assiduo de animi rebus, & æternitate, moueri non frigide, rumor increbuit factos ab ipso Catholicos; vir ipse Trencerus affirmavit, si secum hæsisset diutius, subuersurum sibi fuisse totam domum, hoc est effecturum, ut omnes essent Catholici, nec seruo negavit facultatem, eo demigrandi, ubi audenter, & placide profiteretur Catholicum, hos dabat fructus Cornelij sanctitas, & sermo de rationibus animi æternis, in quo erat ferè perpetuus, sed ea dicentis suauitate, & gratia, ut non minus iucunde quam utiliter audiretur. Hinc multi etiam satagebant dicentem è pulpito spectare (in quo mirabiliter excellebat) sed hoc non sperarunt, posse clam adeò præstari quin ad Consiliarios Regiæ Londinum deferretur, & magna inde Gubernatoris Vicario Trencero tempestas ingrueret. Desiderium hoc eius audiendi explevit impotens ministellorum duorum audacia; de Iesuita forte cognouerant in Arondelli ædibus comprehenso, & apud Trencerum

custodito. Confidentes accurrunt, ex prouocationis saltem streperæ vanitate, inanem haustrum gloriolam: horum alter Ciarcus, ille olim expertus, Personij stylus, quantum pro veritate polleret, & ageret, in defensionem Campiani, quem paucis impetierat foliis. Hic sese in circulum proferens in quo confederant Gubernatoris Vicarij duo Trencerus, & Hortius; Gualterus Rauuleyus & alij nobiles, velut ad pugnam singularem, arma offerret aduersario legenda. Vin' ait Cornelio, Latine, an Græcè, an Hebraicè decertemus? quod fuit putidæ, sed Ministris cognatæ, de cognitione linguarum iactantiæ. Huic Cornelius & ipse linguas quondam illas Oxonij à puero doctus, vti voles respondit, ego qua cœperis, eadem lingua satisfacere conabor. At Trenceri sobrinus narrauit postea visum instar Grammatici pueri Ciarcum, peritissimo linguarum Magistro Cornelio committi. Minus ad speciem vanitatis, sed plus furiarum in campum tulere Suceyus, & Hancockius, cognomento *ferrei lateris* ambo Caluini flos, disputatum ab iis de augustissimo Sacramento, piaculari carcere animarum, Sanctorum inuocatione, aliisque controuersia crebriori versari solitis, duplici semper Cornelij victoria, & laude, præstantis nimirum scientiæ, & raræ modestiæ, quæ tanto pulchrius, teste eodem quem dixi nobili, eminebant, quantò præter audacem inscitiam, linguæ intemperantia, & iunctus rusticitati furor aduersarios deformabat, eò insaniam illorum vnus venit seu vincere desperans, seu vinci non sustinens, vt tumultuatus diu, surgeret, ommissa quæstione turpiter abiturus, nisi eum vxor Trenceri tenuisset, missis qui eum validè reluctantem tenerent famulis, cogerentque audire, respondere si posset, sin autem manus dare, & victum fateri. Qualem vero se exhibuerit Cornelius, quàm ventis parem maioribus, nihil meo iudicio, certius indicat nocte illa, quam cum eo exigere solidam voluit Gualterus, Rauuleyus. Erat is inter omnes Anglos supremi ingenij fama clarus, Mathematicis excellens, & inter aulicos apud Reginam gratia intimus. Quid ij tota illa nocte soli tractauerint, non lego, sed Rauuleyus vt erat subtilis perspicacitatis haudquaquam potuit alia ponere, aut in dubium vocare, quam quibus esset satisfaciendum responsione minimè triuiali. Sic tamen illi satisfecisse Cornelium vt acquiesceret responsis, eiúsque penitus admiratione caperetur in discessu ostendit; spondens fore vt totis viribus Londini, liberationi eius incumberet, tamen si ab eo non solum minimè rogatus, sed è contrario seria perstrictus reprehensione, qua licet peramanter, eius vitæ carpebat, & linguæ tam solum morem, vt si minus reipsa foret, vulgo certè atheus haberetur. Ad liberationem viri tanti quod spectat, partem decoris in ea Trenceri vxor cupidè ambiuit, sed nec ipsa quicquam, nec Rauuleyus euicit; ea rabie furebant publici status Consiliarij in Sacerdotes Catholicos, vt tanto ardentius mortuos cuperent quanto insinuabantur vita digniores.

Expediterat sese Cornelius à disputantibus, & incidit in disputatrices, prouocatorio & ipsæ syngrapho, certamen ei denuntiant ministellæ duæ, tantum audet effrons, & impudens hæresis, & fungi qui caput non habent

beant armantur galea ad pugnam: at enim ad pensa & fufum Cornelius remifit Theologas, commendauitque illis modestum filentium, id quanto obferuantius tenerent, fore illas vel habitum iri fapientiores.

*Cornelij Examen. Cauſa inſtructio. Generofitas re-
iecta ab eo liberationis. Iudicium. Condemnatio.
Supplicium. Quæ tunc & poſt hæc notanda inci-
dere. Vita. Eius virtutes. Apoſtolicus labor.
Ioannes Sturtonus Baro, ei ſe poſt mortem ſpe-
ctandum exhibet, ad impetrandum ex eo anima
ſua ſubſidium.*

CAPVT VII.

EGERAT duas hebdomadas apud Trencorum Cornelius, ex-
pectans Londino à Conſiliariis regiis quid ſe fieri placeret: re-
tulit nuncius Aprilis ultimo, eiuraret Papiſtam Cornelius,
adeundis Proteſtantium Eccleſiis; id ſi reſpueret, vincetus
Londinum duceretur, quod non abſque aliquo ipſius mœrore extemplo
factum eſt quod ſperaffet vt ſuis doluit literis ad Arondellios, maiori ani-
marum quæſtu in ea Prouincia mori, vbi eſſet ſermonem ad populum ſub
patibulo habiturus, quod norat ſibi non fore Londini integrum, quem illi
tam ſanctum mœrorem conſolatus eſt Deus iniecta Mortonio Gubernato-
ri mente, ſumendam Dorceſtriæ de illo pœnam, vbi crimen patraſſet, Ca-
tholici nominis tam latè proferendi vt eius ſpectaculo, qui norant homi-
nem melius ſaperent: placuit Conſiliariis Mortoni mens, Londinum
perductus carcere conditur, cuius vocabulum Martialis Eques, inde paulo
poſt Examine ſiſtitur, confidentibus ad cognitionem ex ſupremo Senatu
Archiepiſcopo Cantuarienſi, Præſecto ærarij Cæcilio, maris item Præfe-
cto, & aliis, ac primum contumelioſis exceptus conuitiis, & procella exe-
crationum; deinceps interrogatus, placiditate animi reſpondit tanta, quan-
tum illi furoris vomuerant, dumtaxat modeſtè profeſſus, cælaturum ſe, quæ
poſſent Catholicis obeſſe quod religione conſcientiæ, & fidelitatis huma-
næ officio, ea eloqui vetaretur, nec illum ambages circumducentium cal-
lidè quæſitorum, aut minæ tormentorum immanium atroces, latum vn-
guem ab eo propoſito dimouerunt, quas quidem minas haud parcè illi fuiſ-
ſe præſtitas, ſcribit Tarazonenſis Epifcopus, ipſe ſuis è carcere literis nul-

Iam facit earum mentionem, subscribit autem iis chirographi loco *Ioannes in vinculis.*

Et grato animo recolit beneficium Societatis impetratæ antequam ei se voto peculiari, & priuato dedisset, sed quædã Garneti qui nostris in Anglia præerat, ad Aquaiuiam epistola ex eo obrinuit, ibidem vt & admitteretur, & tyrociniū poneret, præsertim quod concionando valeret plurimum, & ministerij illius præstantia, mirè afflictos Catholicos, & consolaretur & iuaret; cui argumento subiungebat Garnetus de eodem; vir est denique verè humilis, pius, sanctus, & dæmonibus pauendus, qualis palam nuper apparuit. Illum tanti faciunt Angli nostri, vt iure dignus sit quem magno apud nos habeamus loco. Hanc autem sui nuncupatione votorum trium dedicationem, quantis delitiis cumulauerit Deus, significauit è carcere discipulæ suæ Dorotheæ, quæ narrans de votis ab eo editis religioso viro teste, & nobilibus duobus laicis; fatetur, inquit, illa mihi è carcere incredibilem voluptatem, qua delibutus est animo cœlitus, nec sibi vnquam in mentem venisse, tantum sibi è vinculis dulcium lachrymarum, tantum liquidissimi gaudij adfuturum, quantum ipse fuerat expertus in illo sui, ac rerum suarum cœlesti delectu, tam blando, & suauis. Remissus inde Dorcestriam, narrat quoque ipsamet, cum eum viseret, sic locutum [audisti me diuinam gloriam, & honorem sæpiùs anhelantem eccæ mihi præclara illius, & palmaris facultas. Ibit in frustra cras hoc mei corporis miserum cadauer, rædio pridem est vita quam hic viuo, totus amore, & animo in illa iam habito quam sum sempiternum victurus. Sed vide quanti quam desiderati boni & honoris Deus me compotem fecerit, vt me prius in Societatem IESV admitteret, quam ad mortem. Vide similiter, vitæ religiosæ votum ingens quo obstrictam te nosti, ne vnquam tibi animo excidat, quoad illud factu impleueris, Societatis Patres, ad interiorem tui culturam adhibe, scio illos mea causa facturos, & hoc cura, vt mea omnia illorum sint.]

Bimestri iam lapsa in custodia Londinensi, ex consilio Mortoni Cornelius Dorcestriam reportatur Iunio exeunte supremum illic, & condemnandus, & plectendus. Equo imponitur, vt reus, & reuinctis à tergo brachiis, inter medios fori satellites, ad urbem appellit, quarto post iustitium die, quo magistratus in tribunalia redeunt, finem poscitur causis pendentibus, & nouas audituri. Vocatur domus Arondellij omnis apud quos captus fuerat Cornelius, vocantur & familiares, sed hos ferè iam metus fuga in tutum asportarat. Vix præter dominos alij adfuere. Dici non potest quàm urbanè Mortonus Vicecomes cum Cornelio egerit, dato illi in carcerem palatio suo, datis loco licitorum custodiæ suæ militibus, data quibusvis eius adeundi libera potestate; fuitque tantus aduentium concursus, reuerentia, & amor, vt inde plurimum oneraretur eius modestia. Timeretque potiùs quam recrearetur, eoque grauiùs quod fore spondebant (nam fore vt possent, & potentibus in aula, & pecuniis confidebant) ab se omnino liberatum iri, quibus summas, quidem tanti affectus age-

bat gratias, sed beneficium planè respuebat; contigitque ut pensum diuini officij recitantem conueniret Mercator Catholicus, & diues; deferrètque pro virili sua ad redimendum illum bis mille nummos; cui placidè vir sanctus, hanc tibi pro me reponat caritatem Deus, at si mihi vtilius aliquid, & gratius cupis, rogo mentem à Deo, cnius insto laudibus, ne deflectas, quod virum optimum tam teneriter affecit, ut multis cum lachrymis ab eo recesserit, miratus ab eo tanta celsitate vitam pariter, & supplicium sperni. Certè nullis spebus quantumuis perpetuis, & magnis, lentari odium passus est quo se continuis afflictabat pœnis, præter integras vigilando, & precando noctes, quibus se ad mortem comparabat, quare Mortonus Dorotheæ falsus est pertimuisse vehementer ne se Cornelius cruciamentis spontaneis necaret priusquam Iudices ad damnandum illum conuenirent, recensèbátque de illo plurima ex quibus argumentabatur, iure se illum pro viro sanctissimo habere.

Aderat præfixus diiudicandæ causæ, dies post Iulij Kalendas primus, quod ubi rescituit Cornelius, primis iam tenebris Mortonum rogauit, ut se per securum, & fidem custodem perducere iuberet ad inspiciendum supplicij locum, quod illi officium præstare ipsemet voluit Mortonus, viditque hominem, ut ante patibulum constitit, collecto primum animo apud se totum; totumque mox in cœlo apud Deum sublati illuc oculis, se illi præ victima sistentem, & peculiare ad hoc robur poscentem, ut postremas has vitæ suæ partes rite petageret; vultu semper inter modestum & alacrem medio. Postridie, cum Bosgrauius, & seruis duobus sub meridiem ligatur, ut reis moris est, & per orbis frequentiam trahitur ad tribunal, ubi ante omnia quod vocant *Indeituramentum* illi recitatur, hoc est series causæ ex veris, simulatis, incredibilibus, confusa magis quàm contexta pro ingenio & arte ordinantis, ex prodicione, & perduellio aduersus Reginam: inualuerat enim vsus, ut Sacerdotium eiusque ministeria singula crimen essent violatæ maiestatis, ipsaque aded Seminarij Romani statio, & sacri ordines extra Regnum suscepti. Cornelius modestè, & breuiter factis assentiens quorum culpabatur, negauit quicquam iis inesse, cui posset affingi prodicionis species, aut rebellionis. Hic declamatores in campum prodeunt, & pro docta mentiri peritia, aduersus Cornelium, Sacerdotes, Catholicum nomen, clepsydras horarum exhauriunt duas, fanda, nefanda pro arbitrio debarbari, quod extra honesti, & veri, & decori fines tam, indignè, ac turpiter egere, ut sese in suo tribunali anxius contorquet iudex, illudque dedecorari ratus, audiendi impatientia dicentem abrumperet, suoque ipsius testimonio, & laude Cornelium, & Dorotheam Virginem ab execrabili, & infami oratoris calumnia vindicaret.

Secutus Duodecimuirum delectus (quem appellitant Verdetum) à quibus iuratis de Cornelij scelere, vel innocentia ferendum esset iudicium, tam perplexos inuenit aliquos ob enormitatem peritij, quod erant infontem damnaturi, ut hæretici licet ad inferendam conscientia suæ vim, ac famæ tantam adduci nequiverint; & substituendus iis fuerit alius, flocci

utramque habiturus. Petiere sub hæc delecti indices, ut est illius fori stylus, à quo se vellet iudicari? quibus respondit à clero Catholico, sin minus ab Academicis Oxoniensibus, quorum illi neutrum, quòd vsus obstarer, concessum est, coactúsque iniquæ necessitati cessit, Sacerdotes violenter laïcorum iudicio subiuganti.

Post quæ alter ex Gubernatoris Vicariis secreto & paucis duodecim iudices locutus cum redisset, quicquid tandem iis suggererit, Cornelium statim pronuntiant reum, cum Thoma Bosgrauio, & seruis duobus, Patritio, & Ioanne. Bosgrauium quidem quod edidisset palam suam mentem, Sacerdotes nempe Catholicos, ministeria sua in Anglia obeuntes, quicquid constitueret Parlamentum, nec esse proditorum culpæ, nec infamiae reos.

Ut pronuntiatum aduersus Cornelium, versi ad eum tres reliqui, tuo ipsius iudicio domine, non dubitanter agnoscinus esse te Dei Sacerdotem, tuis ergo aduoluimur pedibus, & te pro muneris nostri officio veneramus, tu pro tua vicissim pietate, nobis bene precare. Quod factum ab iis dictumque de genibus, magna exceptum est excelstitatis Catholicæ æstimatione, admiratione iudicum, spectatorum acclamatione, etiam quorundam & lachrymis. Vnius potissimum ex Protestantibus, qui tunc furcæ ob latrocinia addictus, aërentibus oculis, & fibra cornea sententiam capitis cum audisset, huius insolentia exempli pulcherrimi, cœpit totus in lachrymas solui. At eum Cornelius opportuna erexit consolatione, meliorem, hac ipsi præsentis, & misera vitam pollicitus, fiducia, & desiderio inflammarum Deo, Ecclesiæ & saluti restituit, quam morte Catholica creditur assecutus. Hora de meridie iam quinta Cornelio, dum redderetur communi custodia, utrimque aderant Prædicantes duo; alternis, interdum promiscuè quod in buccam venisset suadendo, docendo, supplicando, rogando, ut suas in partes illum inflecterent, quorum etsi absurda importunitate nausearet obseruata est tamen ab omnibus mira audientis, tum patientia, tum affabilitas respondentis: responsionibus itaque, & humanitate respondendi, alter animo tenus vehementer commotus, abiecto paulò post munere Prædicantis ad Catholicos transit. Ornabat tunc carcerem confessorum Christi numerosus cœtus, & nobilis, qui dum *Cornelii* aduentum omni certatim ueneratione prosequuntur, simul noctis illius sibi spatium gratulantur, quo magno animi sui compendio concederetur illius copia, illam enim insumpsit audiendis partim duorum & viginti confessionibus; partim sociis tribus roborandis, parandisque ad mortem pro Christo secum fortiter operendam. Postridie reductus ad tribunal, ut supremum de se audiret iudicium vetitus quidem est in defensionem sui aliquid effari, sed eam abundè Iudex Vvamesleyus pro eo, vel nolens perorauit. Sedit enim quidem ad pronuntiandam in eum mortis sententiam, venere citius in oculos lachrymæ, quam ad linguam voces, auditusque est post illum proditorum supplicio damnatum, cum profiteretur amico suo cuidam schismatico, & forensi,

rensi, optasse se binis nummorū millibus illam redimere ministerij barbari
 feeditatem quo innocentem necauerat.

Paucas demum horas quæ inter sententiam capitis, & mortem inter-
 erant, occupauit Cornelius scribendis ad eam in Christo Dorotheam,
 inculcans maiorem in modum, ne votum differret consecrandi se Deo vir-
 ginem monialem in parhenone Bruxellensi, suadensque id votum instaura-
 ret, & cartæ mandati eius ad se autographum mitteret, beatæ Brigittæ per
 se in cælo offerendum. Quo se sperabat paucis horis sistendum, & cum
 sancta illa de Dorothea acturum, ad hæc subsidij aliquid ab ea petiit quod
 tribueretur in Catholicos intra carcerem egentes, accepitque nummos
 quinque, & viginti, quorum partem iis erogauit, pauperibus alios, simi-
 liter Catholicis dum ad supplicium raptaretur, tandem audiens confertam
 ad fores carceris multitudinem populi admurmuratione confusa exposcen-
 tis, ne suum populo conspectum inuideret, & bene omnibus precaretur,
 fenestra prospectans eorum desiderio satisfecit, qui eius conspectus proximi-
 mē morituri, tam festus & hilaris fuit vt esset beato similior, quàm adhuc
 mortali; & quanquam apud ipsos concione qualibet plus valeret, non
 omisit tamen occasione vti tam propitia, & prona, sed pro libertate quam
 illi tribuebat expers timoris articulus, magna voce illos ardentè hortatus
 est, ad mentem redirent qui exerrauerant; via pergerent & recta & sola qui
 eam tenuerant, Catholicæ scilicet doctrinæ ac vitæ, nec se aut bonis tem-
 porariis, aut malis sinerent ab æternitatis felici ambitu dimoueri, sic & iu-
 cundè in Christo victuros, & iucundius morituros.

Hinc hora de meridie iam prima Iulij tertio, anno post sesquimillefi-
 mum, nonagesimo quarto, ætatis tricesimo septimo, accitus è carcere, ra-
 ptoque ad furcam in vena cratitia ligatur, gloriosam rem, aiens de
 cruce ad Christum transire, seque vltro præbens vincendum. Sequeban-
 tur pedestres ad latus, eius socij tres, eosque nunc seorsum singulos, nunc
 simul animabat, verbis tam ignitis & amabilibus, vt iis captus vir diues,
 accedens propius, faustam eius supplex posceret adprecationem, & se data
 fide, spondeter fore Catholicum. Supplicij locum attigerant, & famuli
 duo, sed eloquentiæ multo Bosgrauius contestati sunt extra religionem
 Catholicam pro qua & libenter, & sponte occumberent nihil esse vsquam
 ad salutem spei. Illis vero præ vita mortem hanc in delicijs fuisse argu-
 mento erat, quod Protestantium aditu & communionem ad vitam & liber-
 tatem inuitati, Cornelius maximè, sacrilegij præmio constanter carere
 maluissent, quam se nefario scelere inquinare. Quamobrem ipse Corne-
 lius eorum pedes veluti martyrum reuerenter palam exosculatus est, tum
 flexis ad scalas genibus, cum aliquamdiu orasset, surgens caro amplexu pa-
 tibulum strinxit, illa sibi coaptans Apostoli Andree. O bona crux! diu
 desiderata, sollicitè quæsitæ, & hic à me tandem, feliciter inuenta! erat-
 que prolixius è scalis dicturus, nisi eum inhibuisset Rauuleyus. Exorsum
 enim ab illo Prophetæ, *Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus
 cæli carnes Sanctorum tuorum bestijs terræ: veritus ne stragem aduersus Catho-*

licos abominandam describeret, vetuit ulterius pergere. Cui Cornelius morem gerens, nihil præterea locutus est, nisi se esse de Societate IESV, quod factis etiam extemplo confirmavit, preces Deo fundens pro sæuientibus in se aduersariis, conuersione Reginae, omniumque à Catholica fide errantium, inde sibi porrecto laqueo admouit osculum, eique manu carnificis aprando sese composuit, & erat is idem carnifex qui pridie illum adierat, exhibueratque gladium quo esset semiuui exenteraturus vitalia, quem se nihil territus, blandè manu prehensum, vt amicis solet, libenter videre significauerat. Vix scalis deiecto, post sectum mox laqueum, reuelantur adhuc viuenti præcordia, vitæque hunc etiam pretiosum residuum spiranti, quam signo crucis vltimùm clauderet, manum enim ad frontem ei formando sustulerat, cum eum, & manus, & spiritus defecit. Damnatum fuerat eius caput vt hastæ præfixum, supra rectum prostarat S. Petri, secti quadratim membra cadaveris ad portas vrbs, spectaculo essent, neutrum executioni mandatum est. Caput suo hæsit confixum patibulo; quod non statim ad manum fuisset lebes quo consueta elixatione præuenteretur membrorum fœtor vicina latè infecturus, inuoluta sunt lineis, & sepulta quidem tunc vbi licuit cum tribus Cornelij sociis, furtim postea cum iisdem Arondellæ viduæ mandato sublata sunt, & honorificentius collocata. Dies quindecim totos quibus patibulatum mansit caput, tam exitiosa vis imbrium deuastrauit messes, vt eam incolæ vindictam crederent ignominia per summam iniuriam facto capiti illata, impetrarentque à Governatore, sepulchro condi, & venit tandem hac occasione in Catholicorum potestatem. Sed inter illos tam insanos imbres dignum est scitu, quod scriptum reliquit dicta toties virgo Dorothea. [Addo, inquit, meis de B. Cornelio scriptis, singulare quiddam sed ægrè propterea, quod ad me pertineat. Religiosæ vitæ, quo exstimulabar voto assiduè pressa, exoraueram à matre eius implendi com meatum, sed ardens interius inusitato desiderio sacrum prius spectandi Cornelij caput, patibulum versus me contuli, nec teli iactu ab eo remotior, caput cerno luce coronatum, cuiusmodi lunam sæpissimè videram, ac dubitans ne quis, aut cæli, aut oculi visum præstringeret affectus, quamquam esset is dies nubibus & obscurus, aduerto coronam tanto mihi splendere clarius quanto fiebam loco propinquior. In equo igitur, vt eram substiti aliquam horæ partem, donec interpellata mihi à viatoribus tam pulchri spectaculi libertate admirans abij, illudque diuinæ scripturæ mente versans mirabilis Deus in sanctis suis] qualem profecto fuisse Cornelium, dignum quem Deus extraordinarijs ornaret donis, fidem faciunt ea quæ posterorum memoriæ scriptis ipsamet consignauit.

Parentes habuit Hibernos Cornelius, tamen si Anglus natûsque Bodsmanni in Cornuallia, vt eius constat chirographo quod Romæ legitur inter alumnos Seminarij Anglici; ex datis Trencero in examine responsis, & vitæ illius historia, quam inde orta est scribere Arondella virgo eius discipula; nec obstat quod esset Hiberni sermonis exquisitissimi elegantia insignis, hoc enim domi solò à teneris parentum educatione fuerat imbutus, qui
conditione,

conditione, opificio, ac re viles, & tenues, huius tamen vnici filij nobili indole, & morum amabilitate procerum cedebant nemini.

Duo enim potissimum formando ad omnem virtutem animo iunxerat, quibus miro deinceps compendio vsus est, contemptum caducorum, excellentiorem terrenis omnibus, & prensationem alienæ benevolentiae diligentem. Ob hæc illum Ioannes Arondellus, cognomento Magnus, domi suscepit educandum, spebus certè haudquaquam euandis, quas auxit non parum deprehensus ab eo, die quodam puer lectitandis libris curiosè intentus dum socij luderent, interrogatus enim, cum iis & ipse cur ludo animum non laxaret; respondit se libris haud paulò iucundius quàm ludo recreari; quod illi verbum Arondellus honorario tunc nummi aurei præmio exoluit, & hortatione in futurum, suo illi, vt obsequeretur præclaro instinctui qui locaturus tandem virum esset, in supremo aliquo dignitatis gradu. Narrabat, mater, quod in puero mirum fuisse illic ad vesperum ieiunium, nisi ad illum mater aliquid prandij attulisset; sed fuit matri pretiosioris debitor gratiæ qua illi concessit Catholico ritu institui, quamuis ipsa inter Protestantes profiteretur hæreticum, duraretque in eo, etiam post mariti mortem, cum redux in Angliam Cornelius, primum apostolici muneris sui fructum, conuersionem matri à Deo tulit, ac ne qua forte recideret, in domum adscripsit Arondelli, fuitque illi pro patre animi annos decem, vt pote sermonis Anglici penitus imperitæ. Quare illi duas quotidie horas diu librum prælegit, Hibernicè, vsui eius aptum, & necessarium, sed Anglicè scriptum. Eius vero linguæ quam dixi peritia primos Cornelij labores in Hiberniam verit, multas quas censebat ob causas, eo subsidio egentem, fuit tamen ei, ob hoc solum creber in eam insulam traiectus sterilis, quod vellet eum Deus in Anglia, & fructuosius, & gloriosius versari, duobus videlicet in ea donis insignibus decorandum, vita in Societate Iesv Deo consecranda, & mortis gloria pro Christi gloria oppetendæ.

Accinctus igitur ad Apostolicum in Angliam munus, secum ante omnia, sanctissimè pepigit, nunquam sibi parcere vlla in re, nec animarum negotium suis vllis commoditatibus ac ne vitæ quidem postponere. Eluiones itaque imbrum, æstus, & frigora persequentium rabiem, viarum pericula, tempestatum denique iniurias omnes, & hominum, promiscuè habere, nec iis vnquam à cæpto iuuandæ animæ retardari, nedum penitus dimoueri. Grassante in Dorcestria lue morbi pestilentis, nullus agrotauit Catholicus cui non adfuerit; Protestantium nemo, cui non tentauerit insinuare animi salutem, & salubres metus aeterni supplicij. Quibus Deo multos lucratus est, inter quos senex à suis depositus, aut in desertum proiectus mapale, charitatem eius heroicam, prodigiosè expertus est. Accurrens ad eum Cornelius animam agentem, vidit non hominem, sed semicadauer, vlcerosum, putidum, purulentum, tabo, sanie, grauesolentia omnes à se arcens; hæsit tamen iacenti assiduè totam noctem, ministerio alacri, miserum corpus iuuit, & miseriorem animum haud paulo felicius;

illum enim ad fidem Catholicam à Caluino traductum & confessione, factoque oleo ritè expiatum, postremis precibus morientem Deo commendauit, sed domum reuersus, vestes suas nullo valuit præter ignem piaculo purgare, tanta erat scedorum animalculorum inde bulliens copia, putoris, & graueolentiæ tanta pestis.

Concionabatur bis saltem quauis hebdomada, præter dies festos; vnam quotidie per horam toti familiae, & si quibus adesse luberet extraneis, Christiana tradebat mysteria; inde peculiari magisque propria allocutione, iuuenes, & puellas fingebat ad religiosæ vitæ sanctimoniam capeßendâ; eiusque reuera miris modis Deus ad piscationem illam fortunabar. Erant autè ea reuera, ex Euâgelij medullis effata, quibus inculcabat vitæ huius aduersa, & prospera pati & gaudere, nihili esse ad vitæ alterius beatitatem sempiternâ, & æternos dolores. In concionatore, cui forte parè non habuit Anglia, nescires quid magis suspiceres vehemèntiam terrentis hæreticos, & sceleratos Catholicos; an suauitatem spiritus, & verborum, ad sanam mentem virosque prolectantis. Priuatim vero si quem susciperet proiectæ conscientia peccatorem, in spem, viamque salutis reducere, dici non potest quam illi acriter continuo calcaria subderet, minis, rationibus, monendo, supplicando, eius oculis, auribus, animo tamdiu instans; dum eum adigeret, ad recognoscendas, & æquandas cum Deo animi sui rationes: ac si vel animo, vel etiam corpore afflictus doleret, sic statim mœrentis extuebat vultum, vt esset totus repentè alius, & se audituro faceret amabiliorem. Exempto viuis Arondello, eius viduæ persuasit Londino familiam, quæ capitum erat octoginta in Dorcestriam transferre, vbi mox latè regionem explorans domos cœpit notare Catholicorum & Protestantium, in quibus posset fructuosè operam locare. Ac breni vt alios sileam, Protestantium familias triginta Ecclesiæ reddidit, quæstu sanè quam periculoso, & arduo, tam ingenti, cum esset illic maiestatis crimen, Protestantis ad Catholicos transitus. Sed hunc fecerit mirabiliorem aperta quoque illius professio, tam claris Catholicæ fidei, & virtutum exemplis, vt qui Prouinciæ præerant, Arondellæ domum intuerentur iniquis oculis, quòd ab eius aduentu tanta esset rerum animorumque facta mutatio. Quam capto deinde Cornelio, cum intelligerent ab eo fluxisse, pro reuerentia quam sibi ab suis etiam hostibus extorquet virtus eximia, laudare omnes & deprædicare illius auctorem, non Catholici modo, sed heterodoxi, adeoque & illi à quibus damnabatur. Ad eorum vero tum qui resipuerant non pridie ab errore; tum qui semper Catholici fuerant, culturam modis omnibus, omnique opera promouebat quam putaret posse ad hoc aliquid conferre. Scenæ arborum in syluis, campus in medio nemore, in campi medio terræ gleba, & quiuis solitarius recessus suggestum illi præbebant, ad concionandum, ad docendum scholam, ad conficienda, tribuendâque illis diuina mysteria templum.

Huic in salute viuientium siue asserenda, seu prouehenda in gradum altiore, par beneficentia in defunctos, eosque potissimum quos suis laboribus restituisset Ecclesiæ, velut genitos in Christo filios, ope adiuuans liberaliori.

liberaliori. Horum ne qua illum obliuio falleret, monumenta sibi constituerat per diem crebra, quæ illos in mentem reducerent, vt quoties essent, exempli gratia manus abluendæ, toties psalmum *De profundis* recitaret, quo Deus culparum aliquid ab iis detergeret, aliquid ignium quibus vrebantur mitigaret. Stipe illos sacrorum quatuor quot hebdomadis donabat, præter stipem pecuniariam, & precum quas extra ordinem, solitis adiungebat. Ad hoc vero illum teneriter mouebant leuamenta quibus se illorum animæ fuisse ab eo recreatas, aspectabili specie subinde ad eum referebant. Dormienti quandoque Harrisius adstitit, olim eius in literis Magister, certumque ab eo sacrorum numerum, efflictim postulauit ad exsoluendum piacularem nominum partem residuam, qua detinebatur eatenus extra cœlum. Memorabilius, certius, commendabilius ad fructum pietatis Catholicae quod scriptum reliquit, citata sæpius à nobis Dorothea. [Rogauit, inquit, aliquando, Patrem Cornelium mater mea, Rem sacram faceret pro Barone Sturtono quem primis nuptiis maritum habuerat. Obsecutus roganti Cornelius, præter morem diu hæsit in ea sacri parte, quæ memoriam mortuorum à consecratione comprehendit. Post vero cum matre colloquens in illud scripturæ, *Beati mortui qui in Domino moriuntur*; siluam sibi narrabat per visum obiectam, immensis spatiis, vapore, ac flammis vndantem; in ea Baronis animam funestis vocibus, & miserabili eiulatu, suam per annos aliquot in aula vitam dolenter inculantem. Damnabat autem præ cœteris quod conscientia reluctante dissimulasset Catholicum, Protestantium templis adeundis, cum offensione parentum grauissima; sed nihil æquè acerbè deplorabat vt mortem Mariæ Reginae Scotiae, quam inter iudices quadraginta septem, suo suffragio putabat ab se properatam, vociferabatur hæc Baro lamentabiliter, misericordiam iis verbis implorans, *Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei! quia manus domini tetigit me*. Expetitioque illius auxilio, videri desit, nec dubitauit Cornelius Baronem esse, de calua capitis, quod aliquantum è flammis extabat notissimum. Audiebat hæc narrantem Cornelium cum fletu; flebatque simul tota familia capitum supra octoginta, Ministrans Cornelio ad aram famulus ex iis alter qui cum Bosgrauius, & Cornelio, mortem subière, horum omnium fuit spectator, & auditor; ego cum aliquot aliis adstantes rei sacræ mirabamur eodem tempore ad latus altaris ex repercussu parietis splendorem velut ignitorum, & ardentium carbonum.

Huic Dorotheæ narrationi sinceræ, & candidæ, accedit vtiliter, quod refert Guillelmus Vestonius qui Londini tunc erat cum Baro Sturtonus obiit, fuisse ex iis vnum, qui confessionis sacræ stulta fiducia Deum ludens, alebat domi Sacerdotem, vt cum sceleratè vixisset hæreticus, piè Catholicus moreretur; sed enim repentè lethali deprehensum casu, absente Sacerdote, ictum diuinitus culparum suarum horrore inexplicabili, quibus eluendis poscenda illarum venia, & detestationibus repetitis, cum sibi solus non satisfaceret, congregasse coram omnem familiam, contestatum se mori Catholicum, qua vna in professione spes esset salutis; petiisse

sibi tot grania scelera ignosci, & offensionem ex iis in alios ortam, quæ vt multis dolebat cum lachrymis, sic multo suo delere sanguine optaret, huius desiderij sui testes appellabat illos, apud Deum supremum iudicem, & apud homines. Dicitur & seruo Catholico anteaquam vitam integrè confessus vt significaret quam verè ex animo cuperet Sacerdotem à quo posset ritè ac legitimè absolui, cum laicum hominem, & seruum interioris sui hominis, & pudoris, nequaquam verecundaretur, habere conscium atque hoc edito Catholicæ mètis, pietatisque indicio extinctus. Cuiusmodi esset in alios beneficentiæ, & amoris Cornelius huc vsque vidimus, nunc in se quam durus & ferreus. Quod est ferè omnibus solenne qui splendēt nomine sanctitatis, Afflictationes corporis Henricus Garnerus, cuius ductu, Societate quouenondum inita regebatur, dimensus illi est, pro modo virium, & laborum, longiùs alioqui extra modū in perniciem valetudinis ituro; dies in hebdomada quatuor multis annis sacro ieiunio coluit, flagella mutauit sapiens, vsu nepe assiduo flaccida. Promissum instat indulsij, & hirtū ciliciū nodis asperabat pungentibus, & pace quidem, sic probè armatus incedebat; sed captus ab hostibus, & pro Catholici nominis gloria contra illos in campum exiturus, tot se armorum eiusmodi grauauit pondere, vt crederetur sub iis moriturus, si paulò diutiùs in iis durasset; sapienti planè diuinòque Instinctu ad tam arduum dubiūque certamen fundendi pro Christo sanguinis extraordinaria sibi auxilia, extraordinariis accersens conatibus, ne indignum iis qui se præcesserant, sui relinqueret secuturis documentum; ad tolerantia quam auidè caprabat materiam spectat studium paupertatis, pecuniam ad hoc penes se habebat sapiens, vt se illa quamprimum spoliaret, nec erat longior retinendæ mora, quàm dum occurreret, qui eam reciperet egenus, præsertim si foret Catholicus. Quibusdam vero facilitatem hanc amicè capentibus, suadebat & ipse vt essent tanto se liberaliores, quanto se forent, opulentiores, vt qui nisi pro Deo, acceptum, nihil haberet, id ipsum autem ob Deum erogando, nec defuturum sibi vnquam quod haberet, nec quod tribueret ipso quoque in carcere prohibitis omnibus ipsi opem ferre, de fenestra prospectans, pauperibus, quicumque ij forent qui incurtissent in oculos, argentum seu quid suppeteret mittebat, fructum putabat caritatis, necessaria sibi ad victum deesse. Iam conscientia, tam acuto erat, & delicato sensu, vt cum Protestantibus accumbens viris primariis, & humanissimis, ipsòque etiam Trencero nunquam adductus sit, vt faustam adprecationem mensæ præmitteret, vsque cauens esse sibi quicquam cum iis commune, ita porrò cautè sensus obseruabat maximè oculos, vt post triennium è Seminatio Anglorum quotidie in Collegio Ro. iens, & rediens, viam nondum teneret, vt pote humi semper defixis incedens, ne quid in eos incurteret quò, vel fuscaretur animus, vel dissiparetur. Apud Dominos Arondelli annos egit decem, Londini partim, partim Dorestriæ, sic vicina ignarus, & eorum quæ prope in oculis erant, vt domi semper fuerit tanquam hospes. Quod non ita fortassis mirum in homine, qui longè admirabilius quod esto primum actuosæ inter populos vitæ, & solitariæ cum Deo contemplationis

templationis

templationis simul copularat, vt quantum ex ea restaret temporis, tantum isti daret; illa si labore apostolici muneris integros exhausisset dies; hæc sopore animi sancto & vigili, noctes exigeret. Itaque Londino cum in Dorcestriam damnandus & occidendus duceretur, tres sibi quotidie horas solitarij silentij à satellitibus præsidariis impetrauit, mane, sub meridiem & serum, quibus cum Deo solus & secum ageret, quantis vero ex illa diuinæ consuetudinis vbertate augetetur donis interioribus monstrauit eius splendor velut cælo delapsi, quem in ore ipsius ex Dei colloquio redeuntis, venerati sunt milites; aliàs vero eiusdem species cancellatis ad pectus brachijs, genu flexo, apertis cælum oculis intuens, cœterum immota, & alienato à sensibus animo extra visum & auditum, in Deo tota.

Patris Southuelli, natura dotes, & gratia. Vocatio ad Societatem. Profectus virtutum mirabilis. Vita post regressum in Angliam. Vsque dum proditus ab impudentissimâ puella, in manus hostium deuenit.

C A P V T VIII.

DV M in Dorcestria proditorum morte interficeretur Cornelius eandem ad mortem pro defensione Catholicæ fidei se parabant, Societatis eiusdem Sacerdotes duo Robertus Southouellus, & Henricus Vvalpolus, iisque victimis duabus consecratus hoc anno 1595. Mensis Martius, & Aprilis, altera Londini, Eboræ altera, vt Angliæ toti spectaculo fierent duabus illis primarijs vrbibus ad Austrum, & Septentrionem clausæ. Ita boni illi publicæ rei consiliarij, nostrorum supplicia meditatò in loca, & tempora dispensabant ad refricandum subinde dolorem quo illos sperabant arcendos ab Anglia, & Catholicos ab eorum hospitalitate. Quam causam affert Henricus Garnetus, quamobrem nostris diuturnitatē carceris ærumnosi variè metirentur, vt semper ad manum aliquem haberent, cuius ostenti acerbitas recens, terreret alios. Anni huius beata, & prima fors Southuellum excepit Ecclesiæ Anglicanæ monumentis illustribus celebratissimum, seu vitæ spectetur sanctitas; seu tolerantia tormentorum, seu mortis pretiosissimæ meritum & decus. Anno æui voluentis, sub finem Iunij in manus hostium cum venisset peregrinis disceptus, & lacer modis, abstrusissimo carceris defossus est cauo in Turri Londinensi, iacebátque illic, *velut mortuus à corde*, nisi quod Topcliffus qui

plus decies manus eius sanguine cruentarat, cognitoribus instabat quotidie, causam tandem illius cum vita absoluerent hominemque ad furcam, & cultrum damnarent. Quin & ipse tædio sepulti carceris, plus iam biennio infructuosi, & sterilis nullo apud Catholicos operæ pretio, Cæcilium rogauit Iuniorem, qui dum caperetur præsens adfuerat, & postea sapius cum iussu Topcliffi excruciaetur, vel se ad examen, & causæ vltimum vocarent iudicium, vel in alium transferrent carcerem, vbi non penitus amicorum accessu & consolatione priuaretur. Renunciauit Cæcilius Southuuello, si tam dira illum teneret cupido patibuli, & cultri, & secandi frustatim corporis, se quidem minimè obstiturum, quin festinaretur hæc illi gratia; hoc vti præstiterit priusquam expono, pauca breuiter præmitto ab ipsomet notata Southuuello de pueritia, & annis sequentibus, vsque dum comprehenderetur, sient quæ sequuntur ex iis magis perspicua.

Gentis Southuuellæ in Anglia, nota est, & clara nobilitas; Southuuel-
lus noster, Ricardi Southuueli, & Birgittæ post natu minorem secundo
genitus in lucem venit anno 1561. in sanctæ fidei castello, vna Noruico,
leuca distito, in Prouincia, Norfolkensi. Narrabat se furto è cunis subla-
tum à femina ex iis quæ vagæ, mendicato, & furtis victitant, seque vulgo
saracenas vocant; infantem vidit formosi aspectus, & nobilis, putauitque
se olim boni lucri ex eo aliquid facturam. Incustoditum igitur à nutrice,
collo sibi appendit, & auolat, alio in cunas vndecumque is esset supposito,
animaduerso post paulum nutrix inexpiabili suæ incuriæ, & facinoris alieni
piaculo, quocumque versum tot vindices destinat, vt plagiarium denique
inuentam spoliauerint sua præda, illamque domum retulerint. Quod bene-
ficium, tam multa complexum nullo vnquam die prætermisit memori men-
te repetere, Deoque illius gratias agere, reputans animo, qualis alioqui se
in perpetuum mansura erat vita, quam rudis boni omnis, quot & quantis
contaminata flagitiis, Dei expers & Religionis, mortique obnoxia, quam
par est tali vitæ succedere. Qualiscumque vero tunc remuneratio repensã
sit feminæ cuius sagacitas, furem deprehenderat Saracenam. Southuuel-
lus certè in Angliam redux, & patriam reuisens, quæri eam mandauit dili-
genter, repertamque immenso affecit præmio hoc est animæ salute, extra
quam in hæresi peribat. Annorum factus iam quindecim à parente Ricar-
do Parisios mittitur, suo quidem haudquaquam minori quam filij bono,
seu enim Oxonium, seu Cantabrigiam, destinasset, siue Londinum ad sa-
pientiam, futurum erat iuueni pronius fieri Calvinistam, quam Philoso-
phum, aut Iurisperitum; at in Angliam Sacerdos reuersus, & iam noster,
prolixa fortique epistola, repente propemodum rationibus æternis, pa-
trem effecit solidè, ac verè Catholicum, antea enim secundis nuptiis vxorem
duxerat è Reginæ aula, eiusque in lingua Latina Magistram, ex qua, quan-
to temporariis commodis auctior, tanto egentior mansuris, & immortalibus,
mente ignaua Catholicus; foris professione, & Protestantium in tem-
plis consuetudine Calvinista. Fuit tamen parentis eximia pietas, quæ Ro-
bertum suum diu Parisiis à se abesse sustinuit; fuit, & filij indoles qua se
nihil

nihil habere pretiosius sentiebat. Iis enim erat naturæ ornamentis paratus compositusque ad gratiam, ut exiturus in magna Dei obsequia videretur. Motibus primum animi fuit æquabiliter temperatis, exterius vero, ut aspectu ipso ita consuetudine multum amabilis, acri deinde ingenio, & subtili, cum maturitate iudicij senilis, etiam in crudo virore iuuentutis adhuc immaturæ: porro ad diuina, tam tener, & docilis, ut mirè in iis deliciaretur, nec tamen hæreret penitus, assurgebat enim præcipuè in generosa, & aspera desiderio vehementi, sed nihilo magis ardentem, & feruidè, quàm moderatè, ac prudenter. Demùm quod rarum in iunioribus, consultissimus in deliberando aptandisque fini consiliis; in decisis constans, & animo aduersus obiecta immobilis, hæc toto licet vitæ suæ decursu tenuerit maximè tamen in deliberando Societatis proposito, quo nihil antiquius habuit, annis illis duobus quos Parisiis egit.

Illic sodali utebatur, nobili Anglo Ioanne Cotono, & ductore animi P. Thoma Darbisciro qui deprehensa in iuvene excellitæ indolis à caducis auersæ, & Deum ac æterna spirantis, currentem sic impulit, ut omnis in eius oculis euanesceret mundi splendor, & eò eius tædio grauaretur, ut lenare illud re nulla posset nisi fixo & rato eius abiiciendi proposito; cui tamen initio obstitit delectus optimi obscurum adhuc lumen. Solent enim eiusmodi animæ Deo ita volente quandoque suspendi, & aliquandiu perplexæ iactari, ut tanto firmiter & immobiliter in suscepta vita gradum figant, quanto lentius, & meditatus, & pugna maiori altercantium cogitationum eam clara in luce tandem elegerint. Tres illi menses abierant inter duos ordines fluctuanti, PP. scilicet Cartusianorum, & Societatis nostræ, instituto quidem ab iis diuersæ, sed suo ab ortu cum iis amore, & obsequio maximè coniunctæ, scribitque suo cuiuspiam tunc amico, angustiis animi per tres illos menses grauibus æstuasse, sub hæc sibi Deum aspectu quo solet animum serenasse, & in Societatis amplexum momento ita obfirmasse, ut nihil ambigeret se Christi delectu sequentes ob causas ad eam vocatum. Prima. Suum ut illi amorem testaretur Societatis eius professione, & imitatione crucifixi; deinde ut sua cum Deo æquaret nomina, totis quindecim annis facta quos in sæculo vixerat. Tertia ut præsto haberet mystagogos, seu animi duces in salutis via, & perfectæ virtutis, diuinæ ubique securus voluntatis, quam securitatem, suis hominibus, Societatis Obedientia præstaret: quarta ut quicquid ab natura, & gratia boni esset sortitus, animarum saluti, bonoque impenderet cum martyrij fiducia iam inde expectandi. Fuit tamen hoc eius prolixo trimestri ad Societatem ineundam, consultatio Patrum diuturnior ad eum admittendum, ut eius probarent constantiam, quam et si ardore incitatissimo & prensatione assidua prodebat non dubiam; at hoc ipso Patres agebant lentius, experti nimios ad magna, iuuenum præsertim conatus & impetus, in cœptis non durare, sed primo illo feruidæ potius naturæ quam consilij motu ponente, repenti concidere. Dolebat has moras iuuenis apud Deum, cilicio, lachrymis, & solitudine afflictans sese, orabatque iis tandem ut finem imponeret. Digna es-

set hoc loco lucubratio eius quædam, (nisi videretur paulum extra historiam exire) hac ille annorum non plus tunc sedecim lamentatus est illas tam ingeniosè, piè ac solidè, vt longè alium præferat auctorem. Cæterum his demum tam impatienter & diu vocatis desiderijs satisfecit Roma, pauloque post quam illuc appulit, cooptatus est in Societatem, & in tyronum adscriptus numerum Octobris decimo octauo, sæculi septuagesimo octauo, ætatis decimo septimo, tribus iam annis Rhetorices, & Philosophiæ studio insumptis; probationis quidem residuum Tornaci peregit in Belgio, forte illuc transmissus ob Romani cæli æstuosam cui non erat assuetus grauitatem; eò reuocatus, magna ingenij optimi approbatione, studia omnia Theologiæ laude coronauit. Haud paulo tamen acrior iuuenem exedebat cura interioris pietatis, cuius aliqua nobis supersunt analicta; quæ vt solent qui optant tenorem inchoatæ virtutis ad senectutem perducere, adnotabat quotidie diligenter; ex quibus cernimus primam illam diem qua se Deo & Societati, votorum nuncupatione dicauerat, tantos illi ad summum virtutis apicem spiritus impressisse, vt iustum biennij excederent modum, nisi gratiæ vis esset omni ascensu & difficultate potentior, & eò interdum pertingerent pueri, vnde longius absunt cani. Pono hic artes promouendæ virtutis, & regulas quibus omnem dirigebat vitam, quas inter princeps erat, ac ferè perpetua, obiectare sibi ob oculos casus omnes, quibus esse obnoxius poterat. Dolores corporis, ariditates mentis; desertiones consolationum; scrupulorum tormentum, equuleos suggestionum hostilium, extremam inter homines execrationem, vexationem & contemptum. Generositatem, & patientiam iis opponebat, quibus sancti ea peruicissent, accommodabat sibi postremo hæc & similia, inducibatque sigillatim, & impugnabat vi magna virtutum ardentium quibus à viris sanctissimis viderat expugnatas, magnum hinc illi virtutis gymnasium, magna vbique nunquam improuisi præsentia animi in omnes euentus, quicquid illi foret ab iis qui præerant iniunctum ita capessebat, vt si nec sciret aliud nec posset, reque ipsa sibi hoc persuaserat; Deo enim, aiebat, Prælatorum ore, mandante quæ veller, quam se ad frugem Religiosus aptum putet, si boni nihil habeat? nisi vt Deo morem gerat per prælatum mandanti. Addebat autem homini de Societate nihil posse infelicius euenire quàm si eius Præsides iure opinentur, non esse illum ad omnia indiscriminatim quæ obedientia innuit paratum, quantum enim illorum à nutu, tantum ab eo recedit calle, quo vbertim ad nos Dei auxilia profluunt, & peculiaris curæ beneficia qua nos regit, ducitque non modo ad salutem, sed ad omnem virtutis præstantiam: nec enim illas supra naturam vires ad hoc necessarias imprimi nobis posse si disungeretur mouens à mobili, & repetita quis voluntate quam nexu obedientiæ Deo obligarat, veller sui curam seorsum gerere, sibi viuere, suus esse. His & similibus fundabat Robertus adhuc tyro virtutis primordia quam erat ad summum perducturus. Verum omiſſis nunc reliquis, miram animi eius voluntatem tacere non debeo in tenacitate religiosi propositi in quo incredibili
sua

sua acquiescebat voluptate. Æstimatis enim Societatis bonis ingentibus, fingebat animo [tamen si omnes, etiam Præsides, & Rectores eam desererent, Angeli ad hæc lapsa de cælo forma, & tu cum iis abi, mihi indiceret; è contrario Rectorum aliquis auctoritatis adhuc suæ compos; manet, iuberet, perseuera in Societate; reiecto Angelo, Rectorem audirem, & hoc millies contestatus assero, & affirmo.] Sic ille.

Florebat Romæ si vnquam alias Anglorum Collegium, præeratque illic maioribus studiis Robertus Cornelius, sed accuratius multo studiis sanctitatis, cuius ipse alumnis perpetuum erat documentum, & schola. His ipse spes pridem in Angliam missas utcumque solabatur, fatebatur enim se inde à puero, spiritu impulsus, (qui non est, nisi magnarum mentium) reponendæ Christo vitæ, & sanguinis, post repensos eidem in salutem multorum mortalium sudores, quod desiderium postea ex Societatis instituto, & voto, multis illi creuit accessionibus, & flammis; nec tamen propterea Rectores importuna flagitatione de Indis, vel Anglia fatigauit, ratus, quod ait Deum propè nouitios ingentibus animis non rarò Apostolici muneris implere, haud quidem, ut statim in opus exeant. verum ut magno, & necessario excellentium virtutum apparatu, maturè se muniant, qui certè, non potest, nisi longa & acri temporis impensa instrui. Iamque illas ad summum Robertus prouexerat, cum ad Præpositum Aquaniuam Personij literæ, commodum appellunt, quibus operarios poscebat in Angliam, sufficiens interfectis; exilio, & carcere damnatis. Illuc ergo pridem cœlitus destinati mittuntur Patres duo Henricus Garnetus, & Robertus Southuellus, qui Roma profecti Martio anni 1586. die Mensis vicefimo quarto, in prospectu Angliæ cum essent, Roberto succurrit vltimum salutare amicissimum sibi virum, quo ad res animi vsus olim plurimum fuerat; scribensque ad illum. *Eu!* inquit, sto in mortis præcipiti, accinctus in illam ut vitro proruiam; [tuas hinc precibus infirmi preces efflagito, ut quondam spiritum pietatis, tantum non extinctum redonasti, vitam corporis impetres fructuosè seruare, aut fortiter ponere. Propè noui quo mittar, inter lupos nimirum, (utinam, ut agnus) ad explendam eorum rabiem pro fide, & gloria mittentis. Expectari me ab iis rescui, terra marique insidiantibus, famelicis, & Leonum instar in prædam arreptis, sed Deo laus, morsus illorum non metuo, sed opto; nec tam me ab illis parati territant cruciatus, quàm prolestant coronæ cruciatibus promissæ. Caro fateor nullius frugis est, & hoc ipsum scribens inhorrescit; *Sed Deus potens in pralio à dextris est mihi ne commouear.* Exemplo qui præiit auxilio aderit; aditabitque ad latus pugnantis, qui pugnaturum in arenam produxit.]

Nunquam antehæc peius in Anglia Catholicis fuerat, nunquam periculosius, quam tunc erat. Post eiectos enim Sacerdotes ad septuaginta, omni planè, ut diximus in eam aditu intercluso, per medios tamen scrutatores, exploratores, custodum stationes, bono genio duce, saluus illuc euasit Southuellus, & pia Baronis Auxensis hospitalitate collectus est, quem sexennio ante Personius restituerat Catholicæ fidei; post vero Comes

Aroncellia magni merito fecit quod illum domi habere potuisset defuncti loco Sacerdotis qui ei à sacris fuerat, nupserat hæc Princeps femina magno illi Hauuardo, magnarum virtutum, decennis carceris, & mortis gloria inter Anglos, vt dictum alias illustri. Egit illic propè biennio Southuuellus secum solus, haud tamen aliis otiosus. Et erat magnoperè semoto illo secessu opus, in amplissima familia, & omni conflata hominum genere, ne quis eius caput domesticus proditor consiliariis regiis triobolo venderet, Domumque illam omnem iterato & grandi infortunio turbaret, nec ergo illi fas, efferte cubiculo pedem, nec auram, etiam de fenestris, nisi procul capere; nec cibum cum quoquam sumere; nec alium quam furtim sublatas mensarum reliquias, quas ad illum Catholici, & pauci fidelitate nota ferebant famuli. Semel cum esset illius opera necessitati rogantium indulgenda, lecta sunt ad hoc momenta noctium, minimum suspecta, & simulatio diuersi habitus à cultu Sacerdotis omnino alieni, & quidem hæc illi solitudo negotiosam præbuit libertatem agendi cum Deo, & facultatem piissimæ comitis ad vltiorem gradum, scripture librorum promouendæ, & tempus commodum ad corroborandum epistolis fortibus, mariti animum ad patientiam carceris quo tenebatur, immobilem. Sed quæ per se nequibat Cornelius, conficiebat aliena manu. Comitem nactus liberalissimam, Sacerdotes Catholicos pauperes alebat eius sumptu, & Londini nostris conductum tenebat hospitium, quò ad consulendum variis de rebus, recipiebant sese; typographos ad hæc edendis quos vulgavit libris. Cadente non nihil tempestare, & flaccessentibus utcumque iris, paulò liberius in proximi opem se fudit latius, ad quam etsi arderet totus, sed eum ardorem cauta vbiq; prudentia dispensaret, breui tamen, & indicatus est, & denunciatus Vualingano, quem auaritia fefellit satellitis ad comprehendendum illum missi. Dum enim Cornelio contiguam Catholici expilat domum, ringente nequicquam Vualingano euasit Southuuellus. Circumseptus alias proditorum manu, varia illum fraude cogentium, & prolectantium in Catholicorum domos, non commisit Deus etsi maxime veller eò ire, nec tentas sibi insidias, nisi post dies aliquot rescire. Qua paternæ Dei custodiæ confidentia armatus nihil sibi sollicitus, eius in sinu placidè quiescebat, certus se nunquam in manus hostium, nisi Deo volente venturum, quod sexto tandem euenit anno post eius aduentum in Angliam, idque in hunc modum.

Erat Vxendoni pago miliaribus ab vrbe decem domus Catholica, præter patrem familias simulatione Protestantem, nomine Bellamicum; eius curam iuuandæ quam Personius & Campianus gesserant suscepit Southuuellus. Spectabat ad eam familiam Anna virgo, dum egit inter agnatos sancta, totaque ex igne, & spiritu concreta; post ab iis Londinum occasione Catholici nominis abstracta, & clausa carcere Vvestminteriensis, cum virginitatem, & fidem Catholicam illuc intulisset, paulò post inde vterum & apostasiam extulit. Scelerosus senex, & turpis aspectu Topcliffus eam deperit, & adulterium infame repetito adulterio velatus, eam suo cui-
piam

piam in carnificina carceris ministro; extra carcerem lictori vxorem tradidit. Cui perduto corpore, animo, pudore, & verecundia profapia nobilis, restabat vt nefas multiplex exaggeraret piaculo grauiori, & Magistri optimi sanctum caput consiliariis Regiis venale, nouo sponso daret, sperans fore vt etiam à Regina compelleretur parens ad constituendam illi dotem, propudioso alioqui eius connubio minimè debitam. Ficto igitur nuncio ad condictum diem accersit Cornelium Vxendonum in ædes Belamici, habere se illic de negotio animi cum eo tractanda. Ignarus Southuuellus barathri quod sibi flagitiosissima puella foderat, rediens ad Garnetum, tantisper de via decessit, vxendonique sub noctem à familiaribus, prodicionis penitus ignaris, comiter de more accipitur. At ecce densis iam tenebris vallatur ab Topcliffo, lictoribus domus, verum haud ita festinato quin se Robertus cum supellectili altaris in suas latebras sed frustra miserisset; eas scelestissima puella spreto crimine maiestatis quo parentem vtrumque implicabat, indicauerat Topcliffo, cui se illas quærenti, puellæ mater cum negaret planè vllas scire, aut vllum domi latere Sacerdotem, ast ego te inquit, illas docuero, & recludi iussu quem norat loco, deprehensum Robertum adsciticio eius diei vocabulo appellauit, dein albente in auro-ram celo præmisit ex suis qui gratularetur Reginae comprehensionem Roberti Southuueli, tanto ambitu quæsit, tanto capti, quem lucente post die Iunij vt fertur vicefimo sexto sesquimillesimi nonagesimi & secundi anni arctè in equo alligatum Londinum triumphans duxit.

Decies torquetur Southuuellus, multo atrocius quam in equuleo. Quamobrem in Topcliffi domo Sacerdotibus inimicissimi? quanto animi robore hostibus etiam laudato. Quam deinde tetro arctatus carcere. Quod eius causa iudicium? quæ defensiones extra causam. Quæ mortis sententia, sanctitas, & admiratio etiam apud hostes.

C A P V T IX.

RIMVS Roberto includendo, & claudendo carcer, Topcliffi domus præter morem fuit. Nouitatis causa crudelitas Iudicium immanis, ipsiusque Topcliffi immanior. Catholicorum Sacerdotum in Turri Londinensi cruciatus horrendi & formidabiles cum passim

vulgarentur, & describerentur, execrationes populi totius in iudices verterant, qui feris truciores cruciamenta suorum civium suas facerent volu-
prates. Hanc ab se infamiam ut amolirentur Ministri duo parens & filius,
in aula gratiosi, eorumque sequaces, excogitarunt quo atrocius sæuirent
dum minus sæuire viderentur, torquendorum ius, & arbitrium Sacerdo-
tum in Topcliffo integrè reponunt, domi suæ clam id exequeretur in subur-
bio Vv. stminsterienti, res fore occultas, sed intellecturos Sacerdotes quo
suo compendio questi essent. Iactabat enim hic Phalaris se venatione quon-
dam oblectatum, seni vero tunc nihil esse delectabilius venatione, & la-
niatione capti Sacerdotis, additque Garnetus, iis timoribus Reginae pe-
ctus muliebri imbuisset ut putaret sibi exitium à Sacerdotibus imminere
quod fidelitati suæ obstrictos populos ad Papam auerterent, audiretúrque
illa eius crebra, & cruda vox, quamdudum nullus ad fuream Sacerdos? &
suprema illorum iudicia, damnationesque properaret. Cuiusmodi esset fe-
ralis machina, qua Topcliffus Robertum, inuisis & nunquam auditis ex-
cruciauit modis, illinc equidem nobis delineauit nemo, nec mihi de illa huc
missa narratio aliud suggerit, nisi eam fuisse quouis equuleo terribiliorem.
Suspendi solitum ex pariete reum vtraque manu, sed ferro ad arteriam
vtramque obstricta, cui acutissimus suberat circulus; & retortis in crura
tibiis, quod specus torquendorum staturam hominũ non æquaret, septem
horas & plures pependisse in tanto cruciatu quoad animo linqueretur; inde
tantisper depositum, & stillati liquoris refocillaũ aspergine, vomuisse san-
guinis copiam, dehinc à tortoribus cruciatui redditum. Postremo Robertum
supremam auditurum damnationis suæ sententiam, interposita Dei appella-
tione apud Iudices grauiter conquestum quod se Topcliffus qui tunc aderat
præfens, carnificinæ illi decies admouisset, cuius sibi dolore tolerabilis fue-
rat mortem decies obire inter atrocissimos cruciatus, demũ Iudicibus sup-
plicem rogasse, ne incrudescerent tam ferum in modum in homines, se quidẽ
quæ Dei gratia, tam horrendo defunctum supplicio, consulere aliis, pronius
si quidem nihil fore, quam ut tormenti supra vires humanas intolerabilis
reperitam sæpè barbariem confessione tandem falsa redimerent, & enor-
me aliquod insonti crimen affingerent. Quo attonitus Cookeus Reginae
aduocatus, contestatus est, se ne semel quidem illum cruciatibus applicitum
relicisse; Topcliffus elusit velut rem sibi peregrinam, & ignoram; nam hic
ait, tormenta cuiusmodi censet, quæ cordis, deliquia, & vitæ fabulatur?
Ne equuleum quidem vidit. Non queror, intulit Robertus, equuleum;
sed illud equuleo cruciabilius organum, cui sum decies adnotus, quod
cũ cœpisset coram describere, prima eius verba intercipientes Topcliffus,
prodat, inquit, tantorum cruciatuum, vulnera cicatrices, liuores, etiam vi-
bices. Quasi vero puerperæ subiicit Robertus, partus sui dolores vulne-
ribus, aut dolorum vestigiis probent? Hic insaniens Topcliffus temerè sibi
excidere passus est factam sibi scripto à Consiliariis Regiis potestatem Ro-
berti cruciandi quantis, & qualibus libuisset, & placuisset pœnarum figu-
ris, dum ne illum tamen occideret. Expostulari ergo quid posset, cum eum
repræsentaret

repræsentaret viuum? atque hic illo ex flore hominum, scilicet grauium, æquitatis tutorum, & populi Patrum, ridere alij: iocari alij in Robertum, Cookeus superbè, vos nempe, inquit, solos Iesuitas torqueri nefas sit, quod sitis aliis peiores? Nihil est quod D. Topcliffus à se factum purget, quicquid vobis illatum est mali, iure illatum est. Habemusque ad centum ex vobis, quibus reuulsa vitalia teramus in minuta. Topcliffus tanto confidentior defensore, si par, inquit, mihi arbitrio potestas fieret, nihil foret charius, quam quicquid Iesuitarum est, dispulueratos in auras mitterem. Latuit prima hæc decumani tormenti aduersus Robertum atrocitas, ante damnationem eius vltimam, nec nisi ex ipso in concessu iudicum; tortoris præsentia, & turba populi rescita est. Conflauit ingentem consiliariis inuidiam quod arcani, & crudelis mandati, priuatæ domui commissa executio paruisset, Topcliffi ipsius testimonio confirmata. Quod tantis populis odiis, & detestatione sæuitiæ infectatus est, vt reum facerent consiliarij apud eos Topcliffum, quo ab ea se nota absoluerent. Ducitur Topcliffus, ducendi causa vulgatur excessus torquendo præter ius Roberto, præterque potestatem à consiliariis acceptam: accusabatur præterea defensi audacius quod à filio patratum fuerat homicidij, & expectabatur exemplum aliquod in eo edendum. Verum vno solum delegati, seu Commissarij priuatus est munere, quo ram impotens, & audax in Catholicos grassabatur, & ad scrutatoris vile ministerium redactus. Iam tot admoti Roberto cruciatus, & mortes, vt nihil agerent, nec extorquerent ab eo syllabam innocentiae propriæ, vel Catholicorum quieti aduersantem, statuit omnino nihil examinibus, & cognitionibus respondere, haud quidem silendo, sed contestatione diserta silentij, & negandi ad omnia responsi, iam nihil dubitans quicquid, quantumuis ingenuè, sincerè, & candidè dixisset detortum iri à quæstoribus in suspiciones, & rebelliones, nunquam non pro religionis negotio suffici solitas, sed nunquam probatas. Cuius sui tam tenax propositi fuit, vt interrogatus, an esset Londini S. Petri templum aliquando ingressus, (quod erat perinde, vt si Romæ quis à ciue quæreret, num S. Petrum aliquando intrasset) vel ioco, ait, vel serio id quæratur, non respondeo. Rumpebatur amens ad hoc animi robur Topcliffus, & interpretatus crudelitatis suæ ignauiam, & pudorem, tormenta in cassum repetebat, stūpebant, & duo Cæcilij parens, & filius hanc viri sancti cum laude constantiam, et si Iesuitis capitaliter infensi; narrabat filius, tormenti genus, ingeniosa feritate peius equuleo fabricatum, & quibusuis aliis cruciabilibus, sic à Southuuello se coram fuisse toleratum, vt quamuis animo, ac vita linqueretur, nullam prorsus quærenti dederit responsi vocem.

Ridebat parens antiquos Heroas in cruciatibus constantes. Habere tunc Angliam Southuuelum Iesuitam à quo decimum exquisitè torto, extorqueri tamen, vel hoc solum nequisset, cuius fuisset pili equus, in quem die designato notatus fuerat incendisse; ne, inani licet, coloris indicio incommodaret Catholico, qui sibi equum commodarat. Hæc de illo Cæcilij senior, sed extra cruciatum, humanissimè omnibus satisfaciebat, de

rebus ad causam attinentibus. Dempto solum vno cui aures non dabat Topcliffo, quod expertum se diceret, minimè illum ratione duci.

Ab Topcliffi Baratro, ad Portum Vvestminteriensem computruerat in subterraneo carcere, non toto bimestri, cum ad iudicum productus tribunal squallore, macie, fordibus, & putore mouit omnibus sui miserationem simul, & horrorem. Hoc parens, vt vidit, aut didicit, procidit ad Reginam supplex; meminisset pro sua clementia Robertum Southuuellum reum suum, natu nobilem esse; si qua culpa esset, vel accerferetur apud eam reus, ageretur cum eo, vt mos, cum nobili, nec instar vilissimi, & flagitiosissimi latronis, miseriarum prius dehonestamentis quam iudicio necaretur. Accepto igitur commeatu, semiputres tabibo detraxit pannos, vestiuit, aluit, S. Bernardi opera ad eum misit, cui Robertus videbatur suauitate pietatis, & morum simillimus. Inde turris est clausus carcere, tam retruso, nemo vt illum adiret foris, nisi semel & iterum soror. Piæ quædam matronæ, & semel & procul, & simulata florum emptione, vt illum prospicerent, turris hortum ingressæ tamdiu illic hæserunt, dum illas è sua spectasset fenestella, ad quam velut aliud agentes, versus illum flexere genua, eiúsque beata potitæ adprecatione, abiere. Refert item Garnetus se quamuis difficile, sed tandem inuenisse quæ Breuiarium diuinum ad eum transmitteret, cuius demum recepti à carcerario Portæ nouæ, decursis folijs nihil in iis nisi hæc ipsi familiaria legisse, acus punctationibus ab eo inscripta, *Deus meus, & omnia, & Deus tibi se, tute illi.* Ex quo coniecit ad scribendum necessaria illi defuisse, tamen haberet, erga se Gubernatoris Vicarium & mirè propensum, & virtutis suæ maximum laudatorem. Menses exegerat triginta in solitario carcere, cum ex Turri ad carcerem transfertur portæ nouæ, siue vt vocitant Neuugatos, pessimum, ærumnosissimum, omni sceleratorum colluue infamem, nonagesimi quinti anni Februario, & die mensis decimo octauo. Erat ibidem & carcer alius quem Limbum nominabant, quod subterraneus, & cæcus, & nulli peruius auræ, lucisue spiraculo. In hunc se proiici Robertus ideo gratissimum habuit, quod eum fidei confessione magnanima multi Christi athletæ, & conuersionibus multorum ad veritatem Catholicam, vitamque insignibus, sacrascent. Illic præteriti carceris perpeffionibus semiuuiuo, & propè contumpto conciliauit Deus affectu tam tenero ipsummet carceris custodem, vt omni barbarie posita, viseret illum sapiissimè, lumen ei candelæ, mensam, foculum, lectum suggereret, idque tam expressis beneuolæ mentis indiciis, vt stuperet Robertus, per biduum quod in Limbo egit plus à Calvinista expertum se liquidæ charitatis, quàm ab alio quouis in Turri Londinensi. Cuius quidem mutandæ causa noua hæc fuit quod esset quamprimum ad status Regij tribunal statuendus, die nempe Martij altero anni 1595. quo die benè manè anus misericors, carcerariis solita famularem operam præstare, Roberto pateram attulit, succosi cuiuspiam iuris, & sume, inquit, mi Domine! quo paulum refectus fias vegetior, egebis enim mihi crede, vigore non modico, vt causam & vitam coram Dominis subsellij Regij tuearis.

necaris; quod ex ea primum didicit Robertus. Cæterum ex more Angliæ, de maiestatis sceleribus ad respondendum imparatus: tantum nihilominus iudices supremi illius tribunalis, quod *Scannum Regium* nominant, extimere non Deum, aut conscientiam animi, sed damnationis infamiam in caput hominis torquendi palam, & liquido innocentis, & supplicij proditorum huic inferendi, ut actus illius abominandi populis, & probrosi, quam paucissimos potuere, curarint habere spectatores. Statuere igitur, ut qua hora deduceretur ad tribunal Robertus, eadem famosus quidam homicida carnificis manu ad Tibornum, iure damnatus necaretur. Sed eorum ingratis, tantus interfuit tragediæ illi spectantium populus, ut qui aderat præsens & distinctè notauit singula, testetur armatos qui Robertum ducebant vix pares fuisse perumpendæ turbæ qua opprimebantur.

Priusquam vero is coram vocaretur, coiere vna iudices causæ vniuersi, ut inquisitionis eius tabulas à tribunali acciperent, & vicissim darent. Aderat supremus Iuris Prætor & pacis publicæ Conseruator Ioannes Popamus; Audoënus alter Iudicum assessorum; Eduardus Cocke Regiæ aduocatus: Euanus Baro capitalis: Hartus Senator, Topcliffus Fouylerus: Skatingtonus, Stanhopus & alij. Parte alia viginti quatuor, ad hoc designati, ut seligerentur ex his duodecim, ex quorum iurato iudicio pronuntianda erat sententia. Omnibus deinde suas in sedes compositis incipit Popamus. Mandatum sibi ab Regina legit pronuntiandi de causa Roberti Southuelli, subdit nolle se vti tota mandati potestate, nec plenis in eum cognitionibus agere, sed reum dumtaxat maiestatis probare ex legibus, anno Regnantis Elizabeth vigesimo septimo stabilitis: quarum æquitatem, tam ratam omnibus oporteret, & tanti ponderis, quanti esset Regiæ corona, & caput, regni que totius securitas. Quod ob Iesuitas priuatim visus probare voluisse. Orsus enim à Northumbriæ motibus ad præsens, armorum motus atque animorum coniurationes, & tumultus, vel excitatos in Anglia, vel fictos, tam confidenter Iesuitis, & securè omnes attribuit, ac si omnes teneret confessionibus illorum iuridicis liquido conuictos. Adiecit his extra Regnum gesta vsque in aduentum Hispanici militis & annum octogesimum octauum: in quibus Alanum Cardinalem, Iesuitam fecit, ne essent ab iis etiam immunes Iesuitæ, quæ in Alanum conuictabantur. Postremo tot libros in lucem editos, tot Seminaria Anglorum iuuenum, Iesuitarum inuenta esse, ad Religionem euertendam, & cum Religione Regnum ipsum. His prolixè bacchatus, tabellioni innuit accusationem recitaret titulo Middlesex, à Prouincia seu comitatu ad quem illa spectabat causa. Legebatur autem in hæc verba. [Iurati Regiæ nomine exponunt Robertum Southuellum, vltimo Londinensem, clericum, in hoc regno natum, à natali Ioannis Baptistæ Regiæ eiusdem anno primo, ad vigesimum alterum & Maij primum, initiatum Sacerdotem auctoritate deriuata, & ab sede Romana vsurpata, spreto Dei timore, Regni legibus, statutis, & pœnis, die Iunij vigesimo sexto trigesimi quarti dictæ Regiæ anni, propè Vxendonum deprehensum, in rebellij crimine velut Dominæ

Reginæ proditorem.] Post quæ resumens Popamus, si tam grauibus, inquit, adulteria monetarum plectuntur supplicii, quanto magis doctrinæ sanioris, & fidelium animarum. Inaugurari sacris à Papa Ro. Angliæ hoste capitali, & Religionis Anglicanæ, hoc quid aliud est nisi regressum in Angliam moliri, ad euersionem Regni, & Religionis? Quibus dictis illam, produci iubet Bellamicam Topcliffi prius adulteram, quam vnus ex eius carnificibus maritam, quæ suis iudiciis Robertum prodiderat. Hic effrons meretrix, proiectæ salutis, humanitatis, & propinquitatis, accusationem obtulit *Billi vera* dictam, hoc est veram accusationem, qua cum Roberto patrem, & matrem crudelis perfida inuoluit, testata reos violatæ maiestatis; ac post hæc tandem vocatus est Robertus ad tribunal. Dedit ille se in conspectum, eadem animi, orisque firmitate qua iudicij huius sui, paulo ante acceperat nuntium, quo recreatus est maiorem in modum, & alacritate intima gestit. Humili corporis proclinatione salutauit in primis confessum. Solutis dein vinculis quibus brachia stringebantur, moxque citatus de nomine, alte quoque manum liberam sustulit, vt se illum ipsum qui citabatur esse confirmaret. Accusationem ante recitatam, cum sibi prælegi audisset. Fateor, inquit, me regressum in Angliam, & quidem legum apprimè conscium, quibus verabatur. Sacerdotem me esse, ac summi Põtificis auctoritate consecratum; tantum absit, vt negem, quin Deo potiùs tanti boni gratias ago infinitas: testorque illum sanctè, nullo me aduersus Reginam, patriam, & publicum otium affectu non sancto, fideli & pio inductum, vt in Angliam redirem, sed tantum vt ministerio sacrorum, quod est Sacerdotum proprium, animis opem ferrem, quotiescumque hanc me poscerent. Abrupto hic statim dicente Popamus, non quærantur hic depulsiões accusationis, sed verbis duobus, vel reum te neges, vel annuas. Ego ait Robertus, me reum pernego. Popamus, cuius ergo placet de causa tua stare iudicio? diuino, respondet Robertus, sit mihi Deus in ea iudex, & vos ipsi. At enim quod legum est proprium haudquaquam nobis arrogamus, legum est, de te decernere; tuum vero illarum iudicio subde. Leges, infert Robertus iniustæ, non possunt de me iustè decernere. Et hoc propterea inussit vocabulo, iniquas nominans, quod Sacerdotes Catholicos maiestatis damnarent Religionis auitæ in Anglia defensores, & popularium suorum saluti placidè incumbentes. Tumultuatus est multis Prætor iuris Popamus, ad nomen legum iniustarum, & hoc ipsum nolle propterea Regni legibus subdi, crimen esse nouum læsæ maiestatis, cuius se reum non posset negare, seu recusaret legibus subiici, siue annueret. Fiat, inquit, Robertus, fiat sanè quod veritate non possum, legum iudicio causam meam permitto. Tunc designati sunt illi duodecim quibus illico iuraturis, (vnde & nomen iuratorum ducunt) misereti se Robertus audenter fassus est, & eorum dolere infelicitati. Redacto mox in solitam formam iudicio, prodiit Coaxeus fisci caudicus (is vero farinæ cuiusmodi fuerit deinceps multa prodent.) Suam exorsus est declamationem professione silentij quod sibi proposuerat tenendum, cum esset, tam clarè, Southuuellus, iute, & factis reus
nihil

nihil, ut iam de illo quærendum restaret, sed enim illam eius vocem tanquam iactabundi qua se in illa causâ suâ defensione breuissima professus esset Deo summas Deo gratias agere quod foret Ro. Pontificis auctoritate consecratus, vocem, aiebat illam ferri silentio non posse. Illudque primum exclamans Caiphæ, quem graphicè admodum referebat, *Blasphemanit: quid adhuc egemus testibus?*

Ipse verè in Deum contumeliosus, & impius, assererat diuina, vel humana spectares, Reginam Elizabeth superiorem in terris habere neminem. Sacerdotij dignitatem, & quicquid ad illam attinet, qui acceptam ferret Pontifici Ro. hunc sua Reginæ iura detrahere, illa eius hosti iniuste tribuere. Hinc vero confici, quàm iustæ leges essent, ac necessariae, quæ pœna capitis vetarent haberi quicquam à Papa suspensum, aut cum illo commune. Harum multas laudauit Parlamenti decretis sigillatim expressas, ut erat qua prohiberetur sacrum quid domi occultare, quod Roma venisset: omnes à Christo traditas iubente, Cæsari, quæ sunt Cæsaris, reddi. Spissam post hæc mille erroribus, criminationibus, coniecturis pro libidine confictis, & falsis farraginem confudit, cuius ad decerpta seorsum singula volens satisfacere Robertus, quod ex diurnitate tormentorum atrocium iam memoria vacillaret, nec posset simul tam multa complecti, inhibitus est à Prætoribus & fisci aduocato, eique hoc tantum licuit quod dictum fuerat laudare, reddendum Cæsari, quod esset Cæsaris, nec se, nec vllum qui modo esset Catholicus, Reginæ denegare quicquid mundi totius Principibus deberetur, & redditur; quos sonat vox illa Cæsaris. At illam deinceps particulam, *& quæ sunt Dei Deo*, cur subtraxisset aduocatus? Aut quo Euangelij noui textu nouo probaret, Religionem, salutem sempiternam eiusque præsidia, Dei gratiam, animas, & quicquid demum supra naturam est, ex temporaria pendere Principum potestate? quasi ad imperium corporum, rerumque infimarum, accessus quidam sit animorum imperium, & rerum cœlestium. Vbi vero legisset alium præter Petrum eiusque successores, inductum à Christo in possessionem Regni Dei, eiusque clauium; proin videret etiam, atque etiam Cookeus, ne Sacerdotibus, morte legibus indicta, prohibendis à ministerio innocenti, & necessario ad salutem suâ patriæ præbendo, illam in se quoque à Pharisæis conuerteret, apostolorum admonitionem grauissimam, *Si visum est in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum? iudicare.* Pergentem pluribus, ad alia omnia auocant; testimonio Bellamicæ recenti onerant, testificabatur se ab illo edoctam, licere sibi exploratoribus negare vllum domi latere Sacerdotem, & vero etiam iurare, tamen latere aliquos certo sciret. Quo doctrinæ portento scilicet, vniuersum tribunal tam grauem visum est offensionem præ se ferre, ut tantumnon aures obrurarent. Quasi Sacerdotes ad sacrilegia, & apostasiam; ad tormenta, & mortes ignominiosas & iniustas venari, tam certo liceret, ac liquido, ut nefas esset vice versa tam iniquis illos, & iniuriosis pœnis, domosque cum iis integras negando subducere aduersus iniqua imperia, & usurpatam potestatem. Ad hæc Cookeus insanire, reque cetta &

proba extra rem, rectumque traducta exclamare, his monitis exterminari ab Regnis, & rebus publicis, cunctisque hominibus, veritatem, fiduciam matuam, & optimam gubernationem. Subiecit quisquis is fuerit, cathedram tam pestifera docentem, esse omnino cariosam, & ruinæ proximam. Topcliffus ad eam aliena, extra modum effutiit, ut eius denique Prætores raderet, iuberetque hominem silere. Audiri ut potuit Robertus, traditum ab se Bellamicæ, sed ab ea detortum monitum syncerè explicuit, versusque ad iudicem, sibi esse in promptu, si loqui daretur, professus est, ex sacris paginis, & SS. Patribus, Theologis, ipsaque ratione demonstrare, qui rogantibus perperam, contra mentem illorum responderent, nec iuri diuino, sed neque humano contraire, nec quicquam hinc nasci publico vsquam bono periculi; quin neque parcendum etiã iuramento, si recta, ac necessario iuraretur. Incipiebatque ab interrogatis sicariorum, & latronum ad hoc scitantes, ut prædarentur, & necarent; cum ex eo Popamus, haud quidem animi gratia, sed in eius contemptum qua esset ætate petiit. Robertus; eadem qua Christus coram Pilato stetit. Quam vocem Topcliffi sanctæ scilicet aures non tulere. Tute ergo, inquit, addo effrons es, Christo parem facis? Ætate, subiicit Robertus, de cætero, Dei filius est, ego vermis & quidem vilissimus; paucisque interiectis, illud ex Euangelio proferens, *De die illo, vel hora, nemo scit, neque angeli in cælo: neque filius, nisi Pater.* Diem illum postremi iudicij Christum scisse. Teste Hieronymo probavit; sciri negare potuisse, percunctantibus scilicet indicandum, iustas ob causas quas censet idem sanctus. Esse vero hanc prorsus in Anglia Catholicorum causam. Reposci ab iis Sacerdotes torquendos, perimendos, cuertendamque in eo Regno veram Ecclesiam; ignorare autem vbinam lateant idem esse, ac nolle contra ius omne illos quærentibus prodere. Nihil habens ad ista Popamus, nec volens videri ea tacendo approbata, pueri nomine Robertum explosit, quem parum deceret scripturarum pompa, & factorum patrum: quorum an saltem numerasset libros, & primos legisset indices, contemptim rogavit, Cookeus conuitorum plaustra contemptui adiecit. Robertus, furentem demulcens, placide illum consuluit quid opus facto foret, aut consilij quid esset daturus in perplexitate articuli quem fingebar. Fingamus quod absit, Reginam ad necem iniuste ab Rege inimico peti, eamque se latebris tutari, & te illud nosse latebrarum arcanum. Si te vrgeat eruentus, & iniquus hostis illud aperias si scias; vel te iureiurando expedias, & iures nescire. Quæro sine Reginam proditurus, & manifestaturus latebras quibus solis seruat; an legitimo, & sancto iureiurando illam seruaturus? Cernens Cookeus doctrinæ Roberti, favere iuramentum; Reginæ futuram exitio manifestationem latebrarum; surdi & muti simulatione exiturum, ait, ex iis angustiis. Ex Popamo nihil auditum est nisi parem non esse vtrouque causæ rationem; idque quoad personas ipse quoque concessit Robertus, nec itum ulterius. Sed iactata diu est quæstio inter Protestantes, & Oxoniensis Doctor Abboësius aduersus Southuëllum, & Gerardum de æquiuocatione librum scripsit, cuius pre-

tium tulit Decanatum Vvincestrensem. Huic tamen Garnetus opposuit alium quo plenè Catholicis satisfacit.

Discussionè causæ profligata, secedunt Iurati; post quartam redeunt horæ partem, & Reum pronuntiant Robertum. Post quæsitæ ex eo quæ solent, Popamus in eum sententiam tulit, & proditorum supplicio damnauit, hac solum ex causa quod esset Sacerdos Ro. & in Angliam rediisset. Hic demum Robertus sublati manibus, & sereno oculo cælum tuens pro se gratias Deo egit; tum illi pro iis à quibus damnabatur intimas preces fudit. Inde operam Prædicantis deferenti Popamo, gratum testatus est animum, sed longè ab ea operâ abhorrentem. Religantur post hæc damnato brachia, & suum in Lymbum reducitur pedes, contra quam volebant qui prono Tamesi censebant vehendum ne secus quam vellent in via quempiam affaretur. Sed reiectus eorum metus, & reuersus est in suum carcerem Robertus explicata fronte, magnitudinem præferens semper sibi similis animi, & notis sibi Catholicis salutationes rependens beneuolas. Vix Lymbum ingresso adlunt ipsi aliquot Prædicantes experturi an possent eum Lympo profundius hoc est ad inferos trahere; sed tristi sua & probrosa iactura. Iis enim acri, & proluxa Roberti disputatione exarmatis, custos carceris, illius virtute pridem motus, doctrina nunc tandem & rationibus conuictus, fidem amplexus est orthodoxam. Hic autem lepido delicatæ conscientia ostento, patuit quam religiosè Roberti doctrinam execrati essent de iureiurando, suis fidei euertendæ aduersam consiliis, qui verum crudumque periurium laudi ac merito ducebant, dum eodem fine & consilio interponeretur. Examinauit P. Ioannem Gerardum in Turri Londinensi Youngæ cognitoris delegatus firmisque sentiens stantem radicibus, ratusque fortius alieno posse insigni exemplo quam suis argumentis quati; Robertus, inquit, Iesuita, sed te prudentior, conferre optauit sua quædam cum nostris Theologis, (quod erat perinde, vt ciues obsessos deditionem sed honorariam meditari,) voler, inquit Gerardus satagere, possintne à falsa doctrina dimoueri, non autem illos de sua consulere. At enim delegatus, sumpto coram ex mensa sacrae paginae libro, & deosculatus eum reuerenter, iurauit Southuuellum ad Calvinisimum se parare. Qui affidebant delegato, vna voce omnes, vno impetu, & conatu, viro tanto aiunt, & tanto iuramento fidem denegabis? Quibus Gerardus de Southuelli mente securior ego sum, quam de fidelitate Delegati, somniat forte hic licere periurium, quod sine bono conceperit, mei videlicet euersionem quam putat optimam. Enimvero resumit delegatus, si noster esse voluerit Southuuellus, recusaueris illum sequi? Prorsus, inquit Gerardus recusabo; nec enim propterea quod Catholicus est, aut quiuis mortalium alius, idcirco ego Catholicus. Atque hic iudicio & fraudi concinnatæ finis impositus.

Postridie manè, Februarij, vigesimo primo Angliæ, nobis Martij tertio, Roberto supplicium denuntiat carnifex, excipiturque ab eo ita gestichte, vt si nihil carius, nihil potuisset in terris venire illi felicius, cumque aliud non haberet, specimen voluntatis, liberalissimè daturus si quid præterea

habuisset, detractum capiti pileolum carnifici dedit, à quo licet Caluini mancipio, nec prece nec pretio illum redimere Catholici vnquam potuere. Inde vltro in traha cratitia supinus, porrectisque ad vincula manibus, vt ad equi caudam in ea ligaretur, à quo erat in Tibornum raprandus, coniectis in cœlum oculis, sicine Domine, tam vilem seruulum tanto te honore dignari? Sit hæc tuæ vnus clementiæ gloria. Qua voce rusticus qui forte aderat, haud scitur vtrum Catholicus, sed piè admodum affectus, Deus exclamat, bene tibi velit, & faciat; adsit, & roboret; nec obiurgatione quorundam verati poruit quin repetens pergeret, ac vehiculum oculis sequeretur; cuius etiam ad latus accessit eius soror nobilis femina, fratri vultum dictura, & imploratura eius preces, ille actis benevolentiae gratiis, ab hoc, inquit, te luto exime, (erat enim locus alto ceromate impeditus) multoque citius, ab his fori Ministris, qui tibi facile iniecturi sunt manum, si paulo diutius hæseris. Viæ reliquum peregit silens, cum Deo, & in cœlo, totus, vultu ita placido, & sereno, vt inspectantibus admirationi simul & pietati esset. Tiborno vicinus in dorsum resedit tantisper, vt furcas gaudens oculis salutarer; mox in dorsum vt ante recubuit; solutus vehiculo, quod iactatione resilierat in os lutum absterfit strophio, ipsumque strophium, nostrorum vni quem procul agnouerat proiecit, à quo illum deinde Garnetus, à Garneto recepit Aquauia Soc Præpositus cum narratione mortis eius ab eodem è nostris qui spectârat præsens fideliter scripta, iisque optimè respondens quas aliunde accepi quam plurimas. Est autem illa quæ sequitur, iussu inde currum ascendere Roberto, & stare in pedes, ad ima patibuli soluit thoracis globulos carnifex; & interroganti fas esset necne alloqui populum, respondit carnifex fas esse. Præmissis itaque illo Apostoli ad Ro. *Siue viuimus, Domino viuimus; siue morimur, Domino morimur; siue ergo viuimus, siue morimur Domini sumus*; cum dixisset per pauca, inhibitus est ab alio vltius tendere; dumtaxat à Deo, & Regina veniam posceret, ac institit quidem paululum inhibenti, vt liceret sibi suprema verba populo dicere, procul offensione cuiusquam, & breuiter; quod illi cum nec negaretur nec annueretur, versus ad Deum culparum veniam ex eo poposcit, interponens illam Christi Redemptoris infinitatem meritorum, ex qua suæ spes omnes æternæ salutis certo aptas haberet, & suspensas. Sanctè deinde testatus est, Sacerdotem se esse sanctæ Ro. Ecclesiæ, & hoc sibi tum bono incomparabili, tum quod Societatis IESV religiosus esset, plurimum gratulari, & immensas Deo gratias agere. Ex duobus vnum qui curru adstabant Ministellis, mutum puduit videri occasione tam splendida. Intercepto igitur dicente, magna voce, Domine Southauelle: si sentis, ait, cum Synodo tridentina, actum est de tua salute, & hoc tibi apertè denuntio: eratque absurdum aliquod decumanum dicturus; sed attentus Roberto populus increpando coëgit interpellatorem tacere importunum. Et Robertus eum compellans, Dominum rogauit operam apud se ne perderet; pertexensque quod cœperat, testem populo Deam dedit sui erga Reginam insontis animi, & piæ mentis, fusarumque ad Deum quotidie precum,

cum, vt donis illam naturæ & gratiæ augetet, quæ pro sapientia sua norat, eius temporariæ saluti & æternæ conferre; quod tunc item per Christi sanguinem, & sanctissima ipsius vulnera precatus est. Pro Anglia verò carissima patria supplicans, oro, inquit, dignetur diuina pietas pro eius salute meam hanc, & vitam & mortem, acceptam admittere, mearumque piaculum culparum, ex me quidem vilem, & miseram, sed optimi Domini pro quo morior bonitate fortunatissimam.

Hæc ferè illius dicta excepit carnifex, nudare vestibus festinans ad vsque indusum, vt expeditius paulo post cultro pectus nudatum pateret; gulæ capistrum cum aptasset, testes volo, ait, Catholicos, quibuscumque hic spectaculo sum, quicquid donec animam egero, luctanti in extremis fabulati fuerint, & effutierint Prædicantes, haberi à me pro nihilo, morique me in Catholicæ fidei firmitate immobilem. Huc vsque Anglicè locutus, Latine deinceps ad vltimum halitum, scripturæ versiculis in præsens accommodis; illaque imprimis familiarissima sibi voce *Deus meus & omnia*; inuocatione *Deiparæ, & Sanctorum, intercedite pro me*. Ac post lætum denique celeusma, *me expectant iusti*. Iisdem spiritum Patri Deo, quibus Christus in cruce commendanti, currum pedibus subduxit carnifex, sed fixo per errorem laquei lubrico pependit diu viuens, apertis oculis, vultuque non incomposito sed fereno, pectus tundens, cruce crebra se muniens, illoque hostibus abominato signo testari pergens se mori Catholicum. Ter ferrum carnifex scindendo laqueo admouit, viuentem exenteraturus, sed Baro Montioyeus, toto cum populo magnis vocibus compulere, prius sineret illum mori. Nec prius efflauit animum, quam vi magna deorsum à carnifice protracto elisæ sunt fauces eurrente denique laqueo, clausit oculos, torulque impalluit. Post rescissum capistrum nec casu vt solet proruit indecoro, nec in lanienæ protractus locum; sed aliqua cum reuerentia, exceptus brachiis, eoque portatus vbi reuulsus cor pectori, & in ignem vt moris profectum, micare omnes aduertunt. Ad eius vero sublacionem consuetam; *proditorem* nemo vociferatus est, *viuat* principi acclamauit nemo; nihil contumeliæ auditum, sannarum nihil; micum vbi que silentium & quorundā in oculis lachrymæ. Caput Pontis ad Turrim in hasta defixum est; membra secti in quadrum corporis, vrbis ad portas quatuor suspensa. Mansit penes etiam Protestantes, honorifica Catholico nomini eius memoria. Rescitum ex literis, Londino vniuersa incredibiles motus Roberti morte excitatos, Montioyeus, quem dixi Baro, de Religione, inquit, viri huius non sum tam doctus vt statuam. De anima optem, contingat mihi post mortem illic esse, vbi nunc illam degere arbitror, quod idem auditum ex aliis votum. Certè carnifex affirmavit, se qui tam piè, & religiosè moreretur vidisse neminem. Alter denique ex prædicantibus qui patibulo adstabant, verbum mittere non est ausus, nisi suum collegam insolentiæ damnauit, & arguit quod interpellaret tam præclarum tanti viri finem. Præter quæ omnia, viuit quoque superstes Robertus, in libris piis quos stylo maximè florido, & poësi exquisitissima sic elucubrauit vt eneruaret spurcorum salaces illecebras; impiorum errores, cum elegan-

tia robustè confutaret. Leguntur vtrique magna ingenij voluptate, & animi fructu.

*Henrici Vvalpoli ad Societatem vocatio debita
Campiano; Eduardi Vvalpoli, Henrico fratri.
Eduardum quia Catholicus, parens hereditate
pellit, Mater domo. Henrico quia Iesuita, in Ba-
tavia mors intentatur. Redimitur. Laborat in
Seminariis. Regressus in Angliam capitur.*

C A P V T X.

AU T falso percrebuerat iurasse Reginam Sacerdorem de nostris in posterum, addicturam se morti neminem, quod relicta sui, & suæ sanctitatis opinione magnifica, plus regno mortui nocerent quam viui; aut si verè hoc iurissurandi se nexu obstrinxerat Regina, videns passim diuersis Europæ locis fundari à nostris Seminaria Anglorum, credibile sit illam censuisse Iesuitas foris quàm ipsa in Anglia, damnosiores sibi, & dogmati quod consecrabatur. Proin fas sibi arbitratam à iuramento discedere, vtcumque fuerit, extra dubium erat voluisse tunc illam, Protestantes eos habere aut mortuos, cuius voluntatis properabatur festinatio tam ardens, vt cum Londini Southuuellus ad furcas raptaretur; Eboram Henricus Vvalpolus ad capitale iudicium satellites ducerent; alter illic Martio sanguinè funderet, & alter anni eiusdem 1595. Aprili proximo.

Natus erat Vvalpolus familia nobili in Prouincia Norfolcenfi; sed illustribus in nomen Catholicum meritis longè clariori, spoliatione bonorum, exiliis, calumniis mortibus, quibus illud fortiter propugnarat. Accessit hinc item non parum honoris in Societatem: ex quinque quos habuit eodem prognatos sanguine, horum quatuor inter se fratribus, maximus natus de quo nunc scribimus, fortunatissimus Henricus aliorum trium, pietate velut alter parens, exemplo Magister absolutæ virtutis. Dedit operam literis in Academia Cantabrigiensi; Londini post Philosophiam, legibus, quibus totum administratur Regnum, in Collegio Grayensi: harum quanto quis excellit peritia, tanto ad honores quæstuosos in aula citius promouetur. Illic annorum iam vnus & viginti cum esset, audire contigit Campianum cum Doctoribus Nouello, & Dayo disputantem, in templo Castræ Londinensis. Postea in aula tribunalis Vestminsteriensis, obiectas purgantem accusationes, & innocentia euidentissimè probata, nihilominus pronuntiarum reum. Spectauit vltimo ad Tibornum, obseruauitque propius quæ

quæ ad mortem illius pertinebant, quam & eleganti poemate Anglicè celebravit, magna quidem Campiani laude, sed probro ludicum à quo damnatus fuerat, haud paulo maiori; quare nihil ommissum ad deprehendum qui nomen celauerat, poematis auctorem, ac verisimile haud leui Catholicorum periculo: cum eorum vnus, profiteri se ausus illius auctorem ignominiosè auribus truncatus, addictus est perperuo carceri, vbi ærumnis ante quam annis confectus interiit. Porro hæc quas spectarat præfens congressiones Campiani, magisteria Henrico fuerant veræ doctrinæ, disputando; mansuetudinis in capitali condemnatione subeunda; pietatis heroicæ in morte. Eius hæc in animum tam altè descenderant, vt semper iis acceptum tulerit quicquid sibi à Deo boni per omnem vitam sensit affluere. Primum enim, si prius non fuerat, certè tunc euasit Catholicus, & quidem ardens in propugnatione illius nominis, quam tunc vt poterat sustinebat; postea vero quam, ommissa iuris peritia, controuersis tunc se questionibus totum applicuit, tam foelicem est nactus earum peritiam, vt notæ minimè triuialis viginti iuuenes è luto hæresis abstractos, trans mare miserit, quorum alij nomen religiosi Ordinibus dedere, in Angliam reliqui suscepto Sacerdotio rediere, opem suis quam possent allaturi. Fructus tamen quem cepit præcipuum Vualpolus ex morte Campiani, desiderium ingens fuit agendi in Societate vitam quam egerat & quam obierat eandem in ea mortem obeundi. Quod desiderium illi festinarunt missæ vndique ad comprehendendum illum insidiæ, vt qui præter alios complures, Eduardum Vualpolum propinquum, & sibi à puero intimum Deo peperisset. Hunc parenti mores cultissimi, & innatus candor peculiariter commendabant, præbueratque se illi à cunis propemodùm, in Caluini doctrina Magistrum, cum esset ipse pessimus Puritanus. Insudauit in illo penitus subigendo Henricus noster, & lentè, & diu: & eluctatus est demum, quod raro fit, vltimam Puritanorum arcem, animi scilicet obstinationem. Magno ad hoc illi fuere vsui Confessiones B. Augustini, Thomæ de Kempis liber de Christi imitatione; sed forte maiori, perspectus Caluinistarum tumor, iunctus contemptui, & contumeliæ Synodorum, Patrum, & Doctorum quos veneratur Ecclesia velut sapientiæ omnis fontem, veri interpretes, & mundi Magistros. Illi præ se de iis, vt cerebro cassis & garrunt, & scribant. Sed vltimum telum quo expugnatus Eduardus, Henrici fuit epistola; quid ea contineret sciri non potuit nisi quod ex motu insperato, planeque insolenti quem statim exciuit, dubitatum non est quin scribentis manum Dei digitus rexisset. Discumbenti enim cum esset reddita, vix eam perlegerat, & impetu animi tam violento abripitur, vt nolens, & sui non sat compos, ommissis epulis, & mensa, suorum se velox subduceret oculis, moxque extra illorum prospectum in lachrymas, clamores, suspiria, gratiarum voces erumperet, prostratum se à Deo, victumque confessus; ex quo eius animo nihil hæsit in posterum dubitationis de Catholica veritate; nihil perniciosæ obseruantie in parentem; nihil morarum & dilationis, vt palam se ferret Catholicum. Mouit parens ad eum euertendum quicquid impotens

amor, & religionis prauæ furor valere, vt cui multo erat futurum leuius mortuum quam Catholicum habere, deprauandum imprimis tradidit Magistris quos in Prouincia Norfolcensi putauit doctissimos; inde aliis Londini quos vtiliores prioribus censuit; sed nihilo quam ij feliciores in suadenda perfidia, euersionem iuuenis desperarunt. Mater itaque improviso accitum & libris duobus Anglicis donatum domo pellit. Abiret sanè quod illum fortuna & mendicitas ferret; dum Papista duraret, fixum animo teneret nec sibi patrem esse in Anglia nec matrem; eiurare se illum vt spurium, nec velle vnquam eius meminisse, nisi vt execraretur infamem apostatam, patriæ ac familiæ portentum, & cuius se partu ominoso miseram deplorabat. Fingebat mulier, ignara quid possit Dei amor in oppugneratam sibi mentem, iuueni nobili, primogenito, florenti annorum ætate viginti duorum, à familiaribus delitiis ad mendicitatem & famem redacto, reditura in mentem domestica commoda, parentum blanditias, amorem, opes, hæreditatem, & reuolaturum ex templo in eorum sinum. At longè secus quam fabulabatur apud se mulier hæretica factum est. Spreuit adolescens thesauri cœlestis & æterni iam compos, caducorum quilibet quilibet, & inania bonorum, cognomentum mutauit, & vocari Pauper pro Vualpolo voluit, susceptæ vltro paupertatis nobilitate futurus illustrior, quàm natiua. Lapsis inde annis aliquot in Collegium Anglorum Romæ Conuictor se recepit, decursisque triennio quæ nondum explerat superioribus studiis, Sacerdos factus in Belgium rediit, & Societatem illic ingressus est annum agens tricesimum tertium, vbi Deo & Societati votis post biennium solenne obligatus, primos operæ suæ flores Belgio impertiuit; annos inde quadraginta totos, eius laboribus posita est Anglia, miro profus & nullius fortassis exempli, inter continua hostium & vitæ pericula, mortisque præsentiam tot annorum tractu, quo exacto Deus operarium fidelem ad mercedem acciuit, anno ætatis suæ nono supra septuagesimum.

Henricus Vualpoldus conuersione Eduardi, & aliorum complurium, Ministris Regni Primoribus Cæcilio, Vualsingano, & Dudleyo Comiti Leicestrensi, hæreticorum patronis dogmatum, tantum mouit irarum vt modis omnibus, dici non potest quo siue furore, seu sagacitate emissariorum, illum venarentur; interdum igitur humi iacens, noctu iter agens, ex Norfolgia sua Eboracum venit, vbi ad Castrum noui, nec vlli suspectus nec interrogatus, nec agnitus, fauste in Galliam traiecit. Rothomagum, Parisios, & Remos lustrauit, vbi annos dedit Theologiæ tres; Romæ in Collegio Anglorum quod illi adhuc studio deerat dum supplet, Societatem impetrauit. Verum haud multo post aduersam cœli grauitatem non ferens Viridunum transmissus est; confectoque illic probationis residuo, solidatisque per annos tres Theologiæ studiis, Alexandro Farnesio datur, vt eius in Belgio milites in diuinis religiosa opera iuaret, quod eò præstabat vberius, quod linguarum quinque nactus peritiam, vices vnus multorum obibat. Illic dum miles Hibernis hæret, occasionem occupat Henricus excurrendi
Tornacum

Tornacum ad reficiendum diuinis animum, mensium aliquot meditatione. Burgos reuertens in Batauos incidit qui vt bello captum Flissingam abdu-
cunt, clauduntque nihilominus reorum carcere, capitali penitus & cruento,
nisi mortem illi maiori gloria distulisset Deus olim in Anglia oppetendam.
Iuris erat Bataui carcer; arcem tenebat Anglorum praesidium, aperte
siquidem Regina Elizabeth rebelles fouebat in Philippum Regem; An-
gli vt erant Calvinistae, nec ignorabant rotam Leicestriae Comiti domi-
no suo inuisam esse Iesuitarum nationem, subodorati Iesuitam Anglum
nobilem bello captum, statuunt Vualpolum de medio tollere, cuius quod
praetexerent ius, vel causam cum haberent nullam, carcerarios ipsos, haere-
ticorum fecem, & colluuiem perditorum conducunt, vt dormientem con-
fodiant, sparsuri deinde, impatientia carceris captiuum violentas sibi ma-
nus intulisse; & patrandi quidem nihil sceleri defuit, praeter facultatem
qua verabantur occidere, nisi dormientem. Multas ergo diu noctes, diuersis
temporibus & horis, cum multis mensibus obseruassent, nunquam non sen-
sere vigilem, & in vitae suae custodiam arrectum; siue per se illorum cruen-
ta studia percepisset, seu didicisset aliunde. Verum enim vero tam proluxa,
& ad vitam seruandam coacta insomnia, tantum non illi vitam eripuerit, ac-
cedentibus praesertim a victu, fame, & frigore incommodis variis, nec pau-
cis, nec leuibus. Militaris turmae dux Rusellus haereticus, Henricum con-
spicatus sibi olim in Anglia notum, tam male vestibus defendi a frigore de-
tractum sibi ex holoserico raso sagum, vi beneuola coegit induere, qua
significatio amoris, insidiatoribus Henrici, obseruantiam eius mouit non
vulgarem, & renuntiatus domi in Anglia eius carcer solitudinem eius li-
berandi. Ad hoc vnus fratrum Christophorus dissimulato cognomine, aut
visendam solum praetexens Battauiam, aut moras aliquas sub stipendio
praefecti Flissingae; fratrem vidit, iuuitque incredibili vtrisque animi vo-
luptate; & Catholicorum maxime Anglorum contributione, carceris an-
nui perpeffionibus illum tandem exemit, quam Deus misericordiam Chri-
stophoro largiter simili alia, sed maiori rependit, eximens hominem terre-
norum amore, & dura seculi seruitute. Fratris enim miratus patientiam
incluctabilem, & tolerantiam saeuissimi carceris alacrem, coepit affici in
Societatem, eamque venerari, vt scholam, ex qua Henricus in tantum vir-
tutis euaserat, meminerat, enim quauis olim ex causa offendi solitum &
irritabilem; animaduertebat tunc illos veteres naturae imperus, in gene-
rositatem animi patientis fuisse conuersos. Moras itaque amputans statuit
quamprimum se fratri in Societate adiungere. Romamque profectus, ad-
missus, & probatus in Hispaniam missus est, vbi perficiendae virtuti pro-
priae annos quatuordecim sic impendit, vt eius caeteris magister fieret.

Afferus liberati Henricus anno aui nonagesimo ineunte, ac Bruxellis
consistens, Romam literas dedit, sua quaedam amico intimo recensens, ob
qua magnas se Deo gratias debere agnoscebat [Adsum, aiebat, recens, ex
gymnasio carceris Flissingensis, vbi exploratus Deum, & seculum, meque
adco ipsum didici, & perspexi. Non potest haeresis a nobis tam vana fingi,

quam vana est; tam turpis foeda & deformis, quam re ipsa se suis sceleribus, contumeliis, proditiōibus, perfidia, sacrilegiis, impietate, ac superbia exhibet, quamque sum expertus: meae praeterea virtuti flaccidae, & infirmæ, manifestior charitatis diuinæ affulit immensitas, in periculis tutela, lumen in tenebris.] Pergitque suam illi è carcere velut rediuuiam quam eius beneficio receperat vitam cōsecrare. Quamuis autem ferebat in Belgio, nauatæ in multos operæ pretium; sed praeter Angliam optabat, & spirabat nihil, quod esset laboris, perpeffionum, & mortis feracior pro Dei gloria appetendæ. Illam igitur Romæ à Cresuuello, à Personio in Hispania crebris literis poposcit; semper tamen in vitrumque accinctus. *Ecce me*, inquit, ad Cresuuelum scribens, æquè promptum, vt tanquam, *Sagitta abscondita in pharetra*, vsque ad obitum lateam, aut *missa ad extremam terram*, mittentis, nutum, & impetum sequar. Audiuit tandem serui sui clamores intimos Dei benignitas, & quibus viis ab Anglia videbatur longiùs amoueri, iisdem illum in Angliam induxit. Impetrarat illum Personius in operæ socium ad Seminaria regenda, quæ Vallissoleti, & Hispali Anglis fundauerat; sed Audomatense, com meatu diu verbis dilato, re ipsa subducto, cum esset ruinæ proximum, excurrendum in aulam fuit, vt compelleretur Belgij præfectus assignatos à Rege Philippo census Seminario numerare. Præcepitque statim Personius animo felicius nemini quam Henrico cessuram negotij ardui expeditionem, & cessit omnino tam prospere, vix vt oculis suis satis Personius crederet. Iuit Henricus bono genio duce, quod postulabat exorauit, Regi gratias egit; mandata retulit ad Præfectum Belgij nullo effugio eludenda, breui denique confecto itinere, & lenito negotio, cum in Belgium appulisset, Regis diplomate quæstoribus oblato, assignatam ex iis pecuniam retulit, misitque ad Personium Audomarenfis Seminarij egestate sollicitum; nauim tandem sibi parauit in Angliam, quibus omnibus vt post narrabimus, nihil minus cogitans mortis suæ beatæ causam sibi iniecit.

Nullæ tunc in Belgij portibus versus Angliam naues stabant ob anni tempestarem navigationi maximè importunam, & portus Angliæ ad Austrum ob pestilentiam inaccessos. Tres solæ Dunkerci bellicæ vella explicabant, ad omnem vim maris egregiè munitæ: in Angliæ & Scotiæ tractibus, prædas si bona fors fauisset, & procellæ iuuissent, facturæ. Harum vnã conscendit Henricus, data sibi à Præfecto fide, fore quod primum Angliæ ad Septentrionem litus occurrisset, se illic exponeret: quod dum expectatur biduo futurum, in dies duodecim tempestas insuperabilis distulit; quæ ad quartum Decembris anno 1595. cum detinuisset, promontorium Hamborougum, longo se proiectu in mare portgens iis apparuit in Eboracensi Prouincia, illic scapha delatum cum paucis Henricum exponunt, meliorem terra quam mari fortunam comprecari. Henricus Kilhamū cum venisset quarta distitum à mari leuca, sibi & sociis duobus legisset hospitium, alteri cuiuspiam ex iis qui secum in scapham descenderant suspicionem Catholici Sacerdotis de se illico fecit, quod ita furtim in regnum

gnum subiret. Quare absque mora deferretur ab eo, ad Iuris Kilhami administrum, qui iussum tuto asseruari, Eboracum de illo ad magistratus dat literas, adsunt triduo post a Prouinciæ Præfecto comite Huntingtono mandata ut ferro vincens perduceretur Eboracum vbi tamdiu angusto, & abstruso in carcere procul omni affatu & accessu solus hæsit, dum sui ederet rationem; quæ plane sincera, & candida cum esset Londinum ad Senatum missa, tunc vero aliquibus copia facta est illius visendi; & P. Ricardus Holtbeyus apostolico ministerio illic fungens, modum adinuenit dandi ad eum literas & accipiendi, ex quibus & Patre Gerardo, multoque vberius ex Patris Garneti, qui tunc iis præerat narratione accurata ducturi sumus, quod superest de concertationibus, tormentis, & beato fine Henrici Vyalpoli dicendum.

Topcliffus Londino Eboracum destinatur ad instruendam Vualpoli causam. Concurrunt Prædicantes & Theologi ad eum à fide Catholica dimouendum; doctrina sua & constantia illos domat. Reiicit oblatam à Catholicis redemptionem mortis, & carceris.

C A P V T X I.

HERPENS A inter consiliarios Regios quam suis de rebus Henricus ediderat ratione; fuisse nimirum in Belgio cum P. Guillelmo Holtio, cum Personio in Hispania, Madritum à Personio missum ad procurandam cum aulæ ministris attributionem à Philippo, Audomarensi Anglorum Seminario assignatam; hinc virum putarunt grandium capacem, nec nisi moli cuiusdam aduersus Angliam mouendæ Hispaniam adiisse; has ergo quas imaginosis suspitionibus diuinabant constructas ab eo machinas, alta ei ex mente ut in lucem exerent; exemptum carcere Topcliffum Eboracum legant, hominem astutiæ palmis, & crudelitatis, pridem inter forenses insignem, iussum nihilominus Eboraci calliditate sola uti; crudelitatem quæstionibus, & tormentis seruare, quorum erat Londini minister. Primæ hic Henrico velitationes cum Protestantibus fuere Theologis, ut suo cuidam amico respondens indicat, [tuo inquit epistola tua carebat chirographo, sed agnoui ab amico venisse, hoc est homine de Societate,] post pauca vero [quid me futurum sit hætenus ignoro,

Dei gratia mihi perinde est quicquid acciderit, nam suis ubique terrarum Deus adest, eius gloriae ut spero viuens & moriens obsequar, qui coepit perficere; mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Disputaturi quidem mecum veniunt nonnulli, sed clamore plus valent, ac strepitu quam suis argumentis.]

Topcliffo ut venit, & Gubernatori visum est conducibilius, blandè primum & comiter expiscari, quicquid Henricus arcani premeret; nec enim post locum tormentis defore. Interrogatus igitur Henricus, de se suisque consiliis, itineribus, vita omni; particulatim, fideliter, & disertè respondit, nihil enim habebat quod mortalium cuiusquam refugeret oculos, aut conscientiam; excusauit dumtaxat efferre quæ Catholicis, & Sacerdotibus, & nostris in Regno latentibus exitio poterant, vel nocumento esse. Cui Topcliffus, hæc mihi sepono ad Breiduuellum audienda (carcer est Londini quo nullus fœdior) illic certas habeo machinas quæ fandi vsu mutis restituunt. Henricus vero superbè minanti, aderit, inquit, & in Breiduuello, & in Turri Deus, tuis potentior machinis, nec sinet mihi quicquam excidere quod vitam aliorum, aut conscientiam meam lædat. Rogatus quamobrem redisset in Angliam? respondit ob nullam aliam, nisi ad Dei supremam gloriam, propagatione Catholicæ fidei latius proferendam, & restituendos huic si posset, populos, nobilitatem omnem, Reginam ipsam. Idem sibi fuisse trans mare pensum; benè omnibus faciendi, consulendique illorum animis in æternum seruandis, ea solum ad hoc adhibendo, & vrgendo religiosa præsidia quæ professioni propriè congruunt in quam Dei beneficio esset vocatus. Hæc ille, nec verbis, nec scripto quicquam dissimulans etiam illorum quæ Audomarensi Collegio à Rege Philippo in aula procurasset, quod etsi doleret in deterius accipi, gratulabatur tamen sibi tantoperè, ut infectum si foret, vellet totis suis viribus cõfici. Expedito ex quæsitis Henrico nonnullos è suis procerioris famæ Theologos ad eum immittunt (qui fuit alter illius, ut constituerant, leniter inuestigandi, & expugnandi motus) nam ex eius vita, & confessione diuinabant futurum ut esset facile occidi; morte dignus non posset probari. Mutatis itaque vicibus suos in carcerem Theologos destinant acturos cum illo de Religione; ac iucundum foret, sed extra historiam prolixam dicta vltro citroque legere, quæ ipsemet Henricus sua manu perscripta, Gubernatori misit à quo tentaturi constantiam Theologi venerant. Ponam hic nihilo seciùs aliqua fragmenta, minus suis argutiis impedita, proin tædij minus lectori factura.

Stetit primus in gradu Doctõr Fauorius, & Guillelmus Hardesteyus infamis apostata, prædicantem agens infensissimi vasto illo boreali tractu, rei Catholicæ, & Sacerdotum hostes. Ac prior apostata totam Papistæ fidei suæ summam, roburque maximum in auctoritatem Ecclesiæ referunt, non in Deum qui prima est veritas, nullique prorsus erroris obnoxia; præter scriptum enim, & certum Dei verbum, fidei tantumdem præstare se traditionibus, hoc est aiebat apostata, missis in auras quandoque vocibus, &

per

per aures innumerabilium annorum, ad nos denique appulsi. Hoc vero quid est nisi hominibus credere, suamque in iis credendi firmitatem fundare? Aduertit hic facile Henricus hominem à primis errare principiis, ostenditque illum nescire quidem quid vellent Catholici per traditiones intelligi, eas videlicet quæ pari cum scriptura iure, fluxissent à Deo, & eadem cum ea veritate, suprema niterentur; nec enim dictatas à Deo scripturas, nisi traditionibus nos scire. Eliso apostatæ, & obmutescenti suppetias venit Doctor Fauorius, negans aliunde sanctorum inuocationem nos habere, nisi solis ab hominibus traditam; à Deo enim idcirco non posse quòd cum ipsa pugnaret veritate, sanctis nimirum longè absentibus ad vota nostra surdis; nec tantæ gratiæ apud Deum, vt possent precibus nostra causa, Prouidentia Diuinæ decreta mutare; nec tanti meriti, vt essent propterea colendi, & orandi, aut ab iis aliquid sperandum quin nec ipsi, addebat impius Dei matri adhibendam venerationem, nec plus in ea locandum fiduciæ quam in Scamno vbi tunc sacrilegus sedebat. Ad hæc rotidem his verbis Henricus, qui vos, inquit, furor agit in Deiparam transfusos? Non redit in patrem videlicet honor filio impensus; & matris veneratione in ipsam cuius gratia colitur filium? ducebant à Christo, vestium contactu sanitatem fideles, non ducent ex virgine cuius sibi Christus carnem purissimam, & sacrosanctum sanguinem induit? non plus ei quam ligno fiduciæ tribuent & honoris? Salomon Christi typus, locatæ ad dexteram matri, *Pete*, inquit, *Mater mea*, creditusque est laudabiliter officio perfunctus; matris in cælo Christus nullam habiturus sit rationem, cui vixit in terris subditus? *Adorate* imperant scripturæ *Scabellum pedum eius*, haud quidem ait Augustinus, quod terram per se consecrarit in matre virgine incorporatus; sed *inuenio*, inquit, *quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Maria, carnem accepit.* Vobis Deipara non censebitur Scamno venerabilior? His ardenter & magna libertate pro argumenti grauitate ab imparato dictis, nihil Fauorio quod reponeret succurrit, præter pertinacem cacohetis hæretici obstinationem; Scamno exurgens apostata, in genua procidit, supplicaturus serio virgini, an Scamno per ludibrium nescitur. Redit vero idem postridie, seque vno ad approbationem teste abundè contentus; inquit, dicens illo ipso die pro concione confirmasse potestatem remittendi peccata mortalium nemini omnino competere. Rogantique Henrico, an voce *nemini* complecti vellet etiam Christum ipsum, respondit Christum qua hominem, & talem hominem non potuisse illam sibi arrogare, vt cuius nemo esset planè præter Deum capax. Vilius igitur, intulit Henricus, de Christo sentitis, quam ipsi eius hostes quibus fuit tam certo persuasum hanc sibi ab eo arrogari, vt eius ad paralyticum offensi verbis, *Remittuntur tibi peccata tua*, blasphemiam illi, blasphemi obiecerint, *Hic blasphemat*, quod autem illam tunc *hominis filio*, quem se tunc vocabat iure arrogaret, ac iure possideret, sanati paralytici probauit miraculo, illudque à fidei plebe duplicis ostento potestatis expressit, *Vt glorificaret*

Deum qui potestatem talem dedit hominibus. Hanc porro utramque Apostolis à Christo collatam non erant opinor vester è suo Evangelio Calvinus. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cum dixisset insufflavit, & dixit accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta sunt. Sed apostata interpretabatur de mutua iniuriarum condonatione, nequaquam vero de laxandis peccatis, quasi ad eam condonationem omnibus imperatam opus esset Apostolorum potestate, aut Christi afflantis diuina illa adspiratione, aut infusione spiritus increati per illam tacite expressa. Non erat tam cæcus apostata ut responsi sui non aduertet absurdum, sed pudorem eius sacrilegum perstringebat splendor probatæ sibi dilucidius quam optasset, eiurati ab se Sacerdotij potestatis. Disputationem aliò extra rem detorquet, de iustificatione tot falsis, ineptis, pugnantibus implexa fabulatur, nunc aiens fidei præuiam, nunc fidei subsequam, ut nec esset probè Calvinista, nec satis Catholicus, sed motus cerebro videretur. Spissum mihi opus indixissem, si vel vnus errores præcipuos suscepissem notandos in quos illa summæ Theologiæ capita inpegerunt. Illa Christi verba, *Hoc facite* in meam commemorationem, quibus adstruebat Henricus Sacerdotij institutionem, negabat Kingius ministellus è Christi ore vnquam prodiisse, testem enim illorum haberi neminem præter vnum ex Euangelistis, quod vnus testimonium si solum adforet plærisque fidem noui testamenti libris non esset facturum. Quin & *Hoc facite*, non hoc magis quam aliud præcipi, quod erat Christum absurdè iubentem inducere. Aequè, ferè, impiè Bennetus Doctor, Christo ex mortuis rediuno cœnaculi ianuas Angelum reserasse, momento clausisse. Christi eiusdem in Eucharistia multis in locis præsentiam fines excedere diuinæ potestatis, natura in contrariam pugnantem, fuit in politicis qui diceret, Euangelij libertate omnes solui Principis cuiusuis Ecclesiastici, vel alterius leges, nisi legerentur in sacris paginis; fuere & alia errorum, & ineptiarum monstra quibus ab Henrico doctè, & solidè domitis, abibant Doctores muti & cernui, nequaquam meliores, voluntate nimirum magis hæretica quam mente, & adamatæ vitæ prauitate, rectum iis iter ad fidem obstruente: quod iis Henricus pro ea libertate quam sua tunc illi præbebat conditio, non omittebat exprobare, cogebanturque illum ed patientiùs audire quod vltro ad eum venissent, & primi ad pugnandum, & miscendum sermonem prouocassent. Lego in vltimo cum iis congressu, cui, ut loquitur, interfuere Discipuli cum Herodianis, hoc est Prædicantes maiori quam prius numero, cum ministris Reginae, præbuisse iis legendos in mutuis frontibus apostatarum characteres, & Antichristi præcursorum factio initio ab eorum capitibus & magistris Lutero, & Caluino, nouæ potestatis, Euangelij noui, Religionis nouæ, legum, ac rituum vsurpatoribus: antiquitatis venerandæ, ac possessionis, omnium temporum conciliorum, Patrum, sanctorum, & sapientium aduersus approbationem legitimam & præscriptam deprædatoribus; deprauatoribus sacrorum codicum; offensionum auspiciis & discessionum in Ecclesia Dei, & falsæ animi libertatis.

dolosa.

dolosa specie, in omnem effusis sensuum & carnis licentiam; animalibus denique mundanæ gloriæ, nihil præterea dum viuunt sollicitis, nisi ingeniosa conscientiam suam incantent fraude, futurique spes, ac metus, cum vitæ præsentis voluptatibus omnibus pacifice componant] Hæc illis coram suis auditoribus Henricus à quo integras has concertationes cum accepisset comes Gubernator, duosque insuper tractatus, alterum de falsis Prophetis iussis à Christo attentè caueri; de inuocatione Sanctorum alterum, tres præter hos ex illo petiit, quorum illi præscripsit argumentum vnum de Ecclesia; secundum de augustissimo altaris Sacramento; de Papa tertium, quo porro consilio & fine diuinari nullis potuit coniecturis.

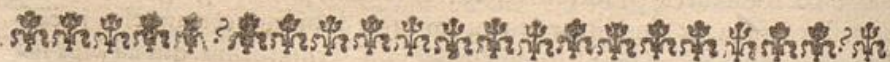
Venit interea ad Henricum valdè inopinus à Catholicis nuntius, quo furtiuam illi deferebāt liberationem ex carcere ac nisi non vellet suis ipsorū in manibus expeditam & promptam. Tam inexpectato nuntio, tam æquato utrimque pondere viri Dei libratur animus, vt in melioris delectu penderet.

Optabat pro fide Catholica mortem; optabat pro Catholicis laborem; ad hunc fuerat illuc à suis moderatoribus destinatus; ad illam Deus videbatur necandum hostibus tradidisse. Hoc mentis ambiguo, ne quid ab optimo erraret, nec ramen Catholicos repulsa offenderet, nuncium quem ad se miserant, literas, seque adeo totum, vtramque in sortem pariter accinctum P. Ricardo Holtbeyo integrè committit, sponte illi se, non officio subdens, eiusque vtrobius iudicio & arbitrio acturus. Negauit Holtbeyus admit-tenda Catholicorum officia, suæque huius sententiæ rationes subiecit quatuor; iacturam martyrij fortassis inde secururam; prauum gregi exemplum de pastoris fuga, & timiditate; euentum fugæ dubium; certam eius in casum tentatæ maculam; multitudinem denique scrutatorum, qui ad eius indagacionem infestaturi essent illico vniuersa, cum periculo Sacerdotum si qui occurrerent, & familiarum pernicie apud quas latuissent. Rationes has Garnetus tanti fecit, cum responsione Henrici ad Holtbeyum, vt dignas censuerit quæ asseruarentur apud Præpositum Aquaniam; & Henricus quidem, Amplector, inquit, ea voluntate, R. vestræ consilium, vt si foret mihi de cælo datum, mihi quoque in mentem venerant quas profert consilij sui rationes, ~~nihil~~ ^{nihil} segnius putavi R. vestræ permittendas, hoc solum aliis vt satisfacerem; cæteroqui gnarus, in huiusmodi dubiis qui sit Societatis sensus, cuius manifestis etiam in rebus ambio ductu regi, tanquam certo Iesu oraculo. Scio exemptum carcere ab Angelo Petrum, sed vniuersalis Ecclesiæ pastorem, & Patrem, iussumque diuinitus, Romæ prius eius imperium, sedemque statuere, quorum certè ad me nihil attinet; sit mihi pro Roma carcer meus, & pro *Domine quo vadis?* Ex quo didicit Petrus præter quam de se iudicasset, aliter à Christo constitutum; non esse nimirum deinceps fugiendi sed moriendi tempus. Spe certè vt nulla foueret fore mihi hanc quam iniui, ad bona sempiterna viam; non video qua in re possim vtilius versari, cum hic mihi tam multa suppetant, quibus profitear qualem gero, talem verè ac re ipsa me esse. Quare nisi mihi loquatur è cælo vox, ote inquam sanctæ obedientiæ aliud indicatur, fixum est non

moueri, sed perstare in eo constanter, *Ecce me; fiat voluntas tua, sicut in caelo, & in terra.* Hæc ut sponderat Henricus præstitit, etiam alias magna fide, vitæque beneficium, si vellet officio paulo plus quam ciuili Reginae obsequi, reiecit fortius, quam forte alij mortem ipsam.

Vltimum ex eo poposcit Gubernator & Topeliffus responsionem autographam, eius manu ad septem quæsitæ, ex qua omnis eius viuendi ratio trans mare, constaret. Quid egisset, dixisset, etiam cogitasset? quibuscum versatus, locutus, de quibus? qua sua, & illorum mente? post vero in Anglia vbinam sibi fuisset hospitium lecturus; à quibus excipiendus? alendus? iuuandus? quibusve negotiis eo regno operam daturus. Erat vita Henrici adeo innocens; animus in vna sic Dei & fidei gloria, hominumque salute totus, ut quam illam exigebant tam accuratam sui rationem posse sibi obesse non cogitauerit, edidit illam per singula capita, cauens tamen cautè, quod excusauerat ne quem nominaret cui nominis editi præiudicio malo foret cognitio.

Hac munitus Henrici confessione ingenua, & sincera Topeliffus, Februarij 5. anni 1594. leucarum itinere octoginta, secum illum abduxit, & relicto vix Eboraco Londinum versus, cœpit illum indignè & barbarè vexare, ut cui nihil erat crudelitate iucundius. Vbiq; illum vulgabat proditorem, transmare aduectum ut vitam Reginae adimeret, qua senex perfidus immani calumnia Henrico infamiam, execrationes, & odia populi; sibi laudem captabat sæuitiæ, qua scilicet iure in commertum vteretur.

Londini Henricus quartum-decimum tortus, Eboracum reportatur ad absoluendam eius causam. In cuius extremo articulo, vitam & libertatem respuit conditione oblatam sacrilegè, ut Reginae agnosceret caput Ecclesie Anglicanæ. Damnatur supplicio proditurum. Sanctissimè moritur, vitam sibi eandem sæpius sed conditione eadem oblatam reijciens.

C A P V T XIII.

LONDINI Henricus excipitur carcere, si quis alius in Turri permolesto. Lecto, veste contra vim frigori horrendi, victu etiam parco, & necessariis omnibus ita destitutus, ut carcerarius curator loqui ferus, pro innata cuique miseratione, requisierit vrbe tota eius ex propinquis

propinquis aliquem, ex quo enumeratis eius miseriis subsidij aliquid impetraret. Se quidem ei ad somnum paleam commodasse, sed ulterius nihil eius causa posse. Annum exegerat in eo carcere, orando, perferendis loci molestiis, & cruciatibus tortorum, cum reducitur Eboracum postremo iudicandus, inter quæ contigit vt P. Ioannes Gerardus in manus hostium delapsus eodem carcere clauderetur; de quo nobis scripto quod sequitur dignum memoria reliquit. [Verti me, ait, ad circumspectandum id meum ergastulum, & fauebat quiddam maligni luminis, cum ecce incisum video incrustaturæ parietis P. Henrici Vvalpoli beatum nomen; precatorem cubital in fenestræ cauo deforis murato; vtrimque choros Angelorum nouem suis nominibus eius manu scriptos; quibus Mariæ nomen Deiparæ, Seraphinis altius eminebat, & supra Deiparam, IESV nomen: coronabat omnia Dei nomen Hebraicè, Græcè, & Latinè scriptum. Magnæ mihi fuit consolationi fors illa carceris, tanto martyre ac tam pio tandiu habitari, eiusque tormentis quatuordecies consecrati, quem suis Iudicibus numerum Henricus ipsemet dum examinatur recensuit. Venit meas in manus Eboraco pars aliqua disputationis ab eo Londini habitæ, cum meditationibus de Christo patiente ab eo compositis, eiusmodi omnia caractere scripta vt abecedarij pueri videretur manus, & legi vox vlla vix posset, non festinati vitio characteris, sed debilitatæ tormentis manus, & amissi digitorum vsus.] Hæc ferè suo scripto Gerardus.

Tormentis toties repetitis, & tã atrocibus vt forte propterea subducta sine oculis, ne mouerent spectantiũ odia in barbariè Magistratus; tam nihil actum est, vt ne umbra quidem nedum indicium prodigionum illarum, & coniurationum expressum sit, quas imaginosis aduersariorum aut timor finxerat, aut mentita erat calumnia. Reducitur itaque Eboracum Henricus, ad causam illo in foro integrandam, nihil videlicet proderat Catholicis Sacerdotibus, quæcumque fingerentur indicia cruciatibus perferendis liquido purgasse, cum probatione innocentia suæ luculenta, & liquida. Longinqui eius itineris milliarium centum quadraginta miseras & continuas molestias, augebat sibi spontaneis. In lecto nunquam pernoctabat; breuem captabat humi somnum; Eboraci pro lecto stoream adhibebat tres palmos longam, in qua orabat de genibus bonam noctis partem; somno fractus in eam se proiciebat; quibus malis accessit importunus Prædicantium ambitus de conflictu cum hoste tam nobili, aucupantium inanes rumusculos. Ex iis vnum memorat Garnerus, Sandem vocabulo, iuuenem, Eboracensis Archiepiscopi filium, qui laciniosam quam pararat recitationem vltra horam produxit. Audiuit iuuenem Henricus patientissime; dicendo vel fractum vel saturum excepit, repetitis ab eius exordio singulis, quibus inesse ponderis aliquid ad propositum videbatur; resumpta inde argumenta seorsum singula, tam pulchro, & perspicuo ordine, tanta solidæ veritatis affusa luce dissoluere, vt obmutesceret iuuenis, adstantes mirarentur; exclamaret iurans quidam ministellus. Hic, inquit cerebro plus valet, quam arbitramur.

Dies erat Aprilis tertius, iustitij finis, causarum tertio quoque mense solenne principium. Ad hoc Iudices Londino in Prouincias legantur; adfuerunt Eluinus, Hillardus, & iis illustrior Belmontius, matre quidem natus sanctissima, sed post obitum matris ambitu in hæresim actus, aut hæresis simulationem. Implebant hi tres in abolla maiori purpurea tribunal; assidebant filci Aduocati; aderat Comes Huntingtonus, Præfectus Prouinciæ supremus, eiusque Vicarius Eboracensis Vicecomes, aliaque Ministrorum forensium turba promiscua. His in conspectum producit Vualpolus catena grauis, nullo reorum facinorosorum discrimine. Citatus de nomine, grandi se primum crucis signo munit, quo valde aduersariorum perstinxit oculos; tum elata manu ad nomen respondit. Hic versus ad illum tabellio; accusatis, ait, quod Anglus, & Norfoldiensis, fratrum primogenitus & hæres, à primo Reginæ anno regno excesseris, mare traieceris, Sacerdos fueris Romanæ sedis auctoritate consecratus; redieris inde proditor in Regnum violatis Reginæ legibus, Kilhami denique fueris. Dic ergo sodes, reum te putes necne? negauit se reum Vualpolus. A quo ergo vis, subinfert tabellio, causam tuam cognosci? Vualpolus; clericus cum sim, à nemine præterquam clerico; quod norat se quidem non impetraturum; sed iuri prius voluit factum satis quam violentiæ cederet, seque iudici subderet non legitimæ iurisdictionis. Tunc causidicus Sauellius dicere aggressus effudit primum contra Iesuitas quicquid in buccam venit; iam enim in artem, & legem transierat vt peroraturi de Religione inueherentur prius aduersum Iesuitas; & hunc eloquentiæ campum nullus silens obibat.

In Henricum vero, Sacerdotem esse, nec eum de triuio, sed de illa quam descriperat Iesuitarum schola; negotiosum, vt constabat ex eius in Hispaniam excursu, (de quo recitatum est coram illius responsum) actuosum, mouendis in Regnum, & Reginæ caput rebus nouis nimis obnoxium. Redacta bifariam Henricus in summam accusatione (Iesuita est, Sacerdos est, igitur proditor,) in hoc enim tota duplici cardine vertebatur, ad primum respondebat, cum incipientem dicere Hillardus iudex turpiter abruptit, negans proditori tam perfidioso qualem sua illum confessio exhibebat, nefas esse audiri. Cui Pater illico, faxit hæc mea confessio, faxit, inquam, me apud vos reum, quod Sacerdos Romanus, quod de Societate IESV, quod curandæ trans mare animorum saluti, & egestati Audomarensum laxandæ operam dederim; agite sanè, & si me vultis has ob causas reum, quamprimum occidite, illas enim & fateor iterum, & vero fidenter profiteor: at enim iis vel mea confessio, vel veri umbra quam potest culpam affingere, quem perduellis titulum nisi falsum? egitque de officio Sacerdotum; de prærogatiua Christianismi & sanctimoniam quod iis Anglia debuisset, vsque ad Regnum Henrici octauum medium. Interiecit his quidem Belmontius haud propterea illum proditoris condemnari quod Iesuita esset vel Sacerdos, sed cum Rege Hispaniæ aliisque Regni hostibus egisset; agunt tamen, subiungit Henricus, cum iisdem, boni & fideles, patriæque amantes Angli, agunt

agunt quin & ipsi Reginae familiares, & Ministri, nec scelus propterea, nec opinionem, nec suspiciones incurrunt proditorum, nisi cum iis agant de prodicione, quod nec à me est factum, nec de meis confessi responsis portenti eius indicium, vel odor potest mihi à vobis allini. Cur ergo apud vos prodicionis tam palam reus, ut ne sim quidem audiendus? Tacebant Iudices; stupebat Hillardus qui praecipuus antea conuictum denuntiauerat; Belmontius ut causa procederet, verum compellitur eius cardinem mouere, & Patrem ex veris appellare, lege videlicet qua fiebat reus maiestatis, quisquis regnum ingressus triduum differret se Magistratui sistere, & sollemnem Reginae profiteri obedientiam. Bonum igitur factum, inquit Pater, lege illa quo iure inuoluo? qui ne horas quidem viginti habui, nedum triduum integrum, comprehensus ferè ut in terram exscendi. Digessit his gradibus hanc causam sapientissimus & optimus dominus in famuli sui consolationem & gloriam, ut progressu vario huc tandem veniretur, vnde illi certo coronae meritum constaret, qua dignos censet Ecclesia, qui mortem oppetunt pro vero & æquo, maluntque innocentes mori quam peccando feruari. Illi enim responso admurmuratum est, contra veto aperto fremitu exprobratum iudicibus quod per summam iniuriam ad damnandum Patrem eam legem proferrent, cuius beneficio deberet absolui. Patefacta ergo ignorantiae simulatione, & malignitatis studio, consultabant in aurem taciti quo pacto à se pudorem abstergerent, quem in se probrosam sceleratissime susceperant, sed negante palam eorum infimo Eluino, posse Patrem legis beneficio priuari, conuersus ad illum Belmontius. [Tibi Vvalpole inquit, immerenti licet indulgemus gratiam prorsus singularem, tuam est illam agnoscere, grato animo prosequi, & quanti tibi vita est hanc tanti facere. Damus ergo id tibi ut lege utaris propitia, eiusque beneficio sic fruatis, ut praescriptum quoque ab eadem Reginae obsequium exsoluas, (inferebat porro id genus obsequij exhibendam Reginae venerationem velut Ecclesiae in Anglia capiti) conditione hac praestanda obedientiae, prodiciones, coniurationes, machinationes perduelles, quorum es perspicue reus, pro falsis, inanibus, & nullis sunt, ac ne à te quidem cogitaris. Hanc nisi admittis conditionem tam facilem & consentaneam rationi, indubitata mors te manet, quam possis memini imputare, praeterquam tibi vni, per nos enim supra usum omnem, iustoque etiam laxius & indulgentius, vitae tibi aut mortis permittitur optio.] Deferenti sibi gratuitum quod iure debebatur, respondit vir sanctus. Reginae obsequi, & obtemperare in omnibus quibus non laeditur debitus Deo cultus, & debeo, & praesto magna voluntate. Sed auerrat Deus ne quid in me contiscam quo ipse vel leuissime offendatur, auerrat & à vobis, ne id mihi esse authores velitis. Amore fidei, & sinceri clientis Reginae veneror; dies abit nullus, quin Deo supplicem, ut iis illam Deus praesidiis cumulet, quibus in hac vita promereatur sempiternam. Sit item hic mihi in testem Deus, me cunctis qui adsunt accusatoribus praesertim meis, & mortem meam praecipitantibus tantum cupere salutis, & verae vitae quantum ipsi mihi. Fidei nempe Catholicae lumen, ex-

tra quam salutis nulla spes, & friuola omnia. His ille (quæ sunt in acta iudicij relata) vehementer populum commouit, teneriterque ob hoc potissimum affecit, quod tunc fiebat omnibus euidens, illa proditorum & rebellionum conficta portenta, nullo vel teste, vel indice, vel verosimili coniectura, colorem fuisse ipsius illitum condemnationi, vt iure occisus videretur. Solum id veri causam omnem omnésque habere accusationes; quod Ecclesiæ caput Reginam nollet agnoscere. Muniti omnibus Iudices quæ scienda ex eo putauerant ad damnationem maiestatis, pars illum verant vltterius effari; pars dicentem ne perciperetur impediunt. Iubentur exire Duodecimviri Iurati, & statuere inter se, esset reus necne? secutus est illos paucis verbis Henricus, rogans etiam atque etiam viderent, num quid aliud sibi crimini verteretur, præter sacerdotium, Societatem IESV, regressum in Angliam ad solam hominum æternum seruandorum procuracionem. Parum ad verba rogantis attenti Iurati, vix aulam seorsum subierant cum statim regressi reum pronuntiant; sed declinante in serum die, differtur sententia in diem proximum, subsistente interea sua in catena, & carcere Henrico. Postridie manè, pœna rebellium damnat idem Tribunal Alexandrum Raulinum, hoc vnum ob crimen quod esset Sacerdos Catholicus; sequenti, quod erat sabbatum, Iudex Belmontius Henricum addicit læsæ supplicio maiestatis, lunæ proximo die necandum suspensio, euiscerandum, in quadras laniandum, qui dies illic Aprilis septimus, apud nos decimus septimus, anno 1595. Acerbissimi decreti cum Deo egisset gratias, egit & Iudici, significauitque illi horam illam à se cupidè expectari. Quod desiderium in oris illius alacritate, verbisque suspexere, quos ad eum visendum bene multos aut pietas mouit aut curiositas. Die Lunæ dicto, Raulinus Sacerdos, cum se in traham cratitiam ligandus aptaret, lecta sibi sinistra, dextram Henrico seruauit vacuam, aiens digniori suum quoque illic conseruandum esse honorem dignitatis. Sub hæc supremus Gubernator, quorundam suasu, interrogauit illum per certum ex suis quid esset acturus, vel percunctantibus quid esset daturus consilij, si Papa Reginam solenni diplomate, extra communionem proiectam, Regni que ius omne promulgaret, eique bellum indiceret. Cui paucis & clarè, vt semper deinceps ad mortem obseruauit; Gubernatori Comiti dicito; neque tunc aliquid vel acturum me vel dicturum quod cum officio Catholicæ conscientie pugnaret, quæ disertè professus eadem qua Raulinus crate tractoria ligatur, sed obuerso ad caput iumenti capite, Raulinus ad pedes, ne se mutuo hortatu animarent.

Raulinum morte defunctum generosa, & Sacerdote digna Catholico, ostentabant Henrico, & falsæ beneuolentiæ studio instabant se tandem respiceret, morem gereret Reginæ tantisper exigua in re, & facili, quibus dum verbis obstreperent; facto & silentio respondit, scalas patibuli conscendens & collum capistro carnificis præbens. Nec tamen propterea cessatum à succatienda eius constantia, sub patibulo Ministro tribunalis, procul populus, cur te tui non miseret Vualpole, te te recipere dum licet; accersere saltem Theologos quibuscum conferas. At ille breuiter malum inquit, datis consilium,

consilium, vitam videlicet, Dei offensa ut redimam? non facio, vestros mihi accersam Theologos? iis non egeo; nimium probavi quid scirent & possent, mihi tædio est, vobisque inutilis repetita tam crebro arietatio. Postremum nihilominus ex maioribus Ministris, quisquis is fuerit, rogavit, disertè ut sibi, & procul ambagibus aperiret de primatu Reginae in Ecclesiam Anglicanam quid esset sentiendum? videtur, inquit, hunc sibi arrogare; illi autem deberi nec credo, nec possum salva conscientia affirmare, qua responsione importunos abegit suggestores, & acclamatus est ab iis reus maiestatis; inuitatusque quod ante nequiverat tot inter streperas flagitationes, ut commendaret se Deo proximè moriturus, verum poscentibus ut secum oraret quo pacificum in eos animum moriens testaretur. Mihi pax est ait, cum omnibus excepto nemine; preces autem meas in omnes divido eosque impensius qui primarias habent in damnatione mea, & nece partes. Pro vobis oro, vobiscum non possum, cum Catholicis si qui adsunt meas ad Deum preces, votaque intima toto animi affectu iungo, ut vos luce diuina omnemque Angliam perfundat, incendatque igne spiritus increati, ne vobis ultro presentis misericordiae delata gratia in contemptum nunc cedat, post in exitium, & damnationem nunquam reuocandam. Multis hæc tum Catholicorum tum Protestantium mouere lachrymas. Recitata Henricus oratione Dominica, cœptaque Deiparæ salutatione, de scalis à carnificè deiectus pependit, usque dum animam egisset, secuta est mortui exenteratio, & laniatio, capitali sententiæ adiuncta. Hic finis Henrici V valpuli viri nobilis & sancti, quo, ut verbis utar inde ad nos perscriptis, multos pridem per annos gloriosior fidei sacrosanctæ nullus extiterat in tractu illo boreali. Magno longè vndique concursu nobilitatis, & populi mors eius spectata est; summus ipse Prouinciæ Præfectus Huntingtonus spectauit, sæuus licet Catholicorum insectator, sed pietatis in Henricum pronæ, nec non reuerentiæ cuiusdam in eum singularis.

Patres Carolus Spinola, et Hieronymus de Angelis aliquamdiu carcere destinantur. Romam Personius, repetit ad sedandum tumultum Seminarij Anglicani. Ricardi Fulwoodi, fidelitas & arūna in carcere Breiduuoliensi. Proditur Ioannes Ricardus. Matrōna illius hospitæ incomparabilis pietas. Capitur alibi, & quanta in altero ex duobus passus sit carcere, quanta in altero egerit.

C A P V T X I I I.

HENRICO Vualpolo magnæ animæ prodigo, & ne fuga quidem, eam redimere dignato, non inicitè oppono Ioannem Gerardium, quem fuga carceri Londinensi, post morti etiam subduxit; eodem utrobique diuinæ gloriæ, & alienæ salutis studio & afflatu. Certè putohæsurum cui detur optio, Henrici mortem legat, an Gerardij annos octodecim perpeffionibus, conuerfionibus ad Deum, ferendo, agendoque opulentiffimos, quos breui post relegam, vbi à paucis, sed necessariis ad contextum huius anni gestis me expediero. Lusitana imprimis nauis à Præfecto Anglorum expugnata, ex Tertiariis insulis Londinurum abducuntur Carolus Spinola, & Hieronymus de Angelis, nec de morte, aut carcere actum est, quamuis Sacerdotum & palam de Societate, quod essent extranei & alio tenderent, nec obnoxij Anglorum legibus, dumtaxat omnibus etiam vestibus detractis liberi dimittuntur, & nautico habitu, viatico partim mūdō, partim mendicatō vlytāponem se referunt, vnde ambos deinde Iaponia habuit, viditque post conuerfiones innumerabilium hominum, lentis ignibus pro Christo absumi.

Redit item hoc anno Personius ex Hispania Romam, magno bono Seminarij Anglicani, tumultuantis pridem, & in partes sciffi; quod post biennium narrabo fufius, cū erit de rebus Vvestoni dicendum, quæ aliter nequeunt perspicuè satis intelligi. Aio nunc obiter tranquillitati suæ Seminarij à Personio quantum potuit restitutum, quod illi gratulatus est Thomas Stapletonus, insignis Theologus, (Societatis olim tyro, culpa vero tunc, aliena magis quam sua, extra nos) damnans magnoperè illorum iuuenum seditiosa ingenia, & ingratum animum in Societatem, Nostris in-

recrea

ereca vbertim in Anglia crescebat seges laborum, & tolerantia; sed vice versa laborum focij; & ingentes ad tolerantiam spiritus tribus anni huius festis solennibus conuenere, ad refouendum animum longiori, & solitaria meditatione, ad recognoscendas cum moderatore qui tunc erat Garnetus, conscientia intimae rationes, & instaurandum cum votis religiosi spiritus ardorem; sed hoc manipulatim, in omnes euentus, apte siquidem scribebat Garnetus, *Si venerit Esau ad unam turmam, & percusserit eam, alia turma qua reliqua est saluabitur*, Sacerdotes censebant tredecim, praeter illos quos tenebat carcer, ne illic quidem inutiles; accessit iis Osuualdus Testimonius cum Sacerdotibus duobus probatissima virtutis, in procinctu paratis, vt sequerentur Ricardum Biondium, paucorum tunc mensium tyro-nem, postea virum magnum, primum instituta illic Prouincia Praefectum, & Patrem missionis illius alterum. Accessit hoc anno alius, multorum instar Ioannes Gerardius, e Londinensi receptus carcere, iuratoque ab ipsa Regina interitu. Cuius captio, triennis carcer, & periculosa, sed felix fuga, sequuntur enarranda.

Est hic ille Gerardius, quem nuper vidimus, ingenioso pedetentim progressu insinuasit se in mediam Angliam & requirendi accipitris quem nunquam amiserat lepida indagazione, per omnes custodias saluum, & liberum bono angelo duce Londinum penetrasse. Ex eo tempore mihi occurrit nemo, vel Catholicis carior, vel fructuosior, vel in cultura & magisterio animorum peritior. Possunt familiae illustres & quas Catholicae fidei peperit; & quas supra vulgus piorum ad singularem virtutem extulit; possunt nobiles virgines, quas parthenonibus, iuuenes quos religiosis ordinibus variis mundum perosos, & Christi cupidos diuisit; possunt demum illius, sexus vtriusque in Christo discipuli, qui vitam longo in carcere traxere miseram, vel vno ex iis pro causa fidei clausere certamine, quae illic martyria passim dicebantur, possunt inquam, de illo singuli multa, & singularia referre. His insistens, & pridem Reginae eiusque consiliariis, quam notus, tam inuisus, ludi erat instar continui spectare quam vafriis artibus, & malitiosis captaretur, modis vice versa quam iucundis, & inopinatis Deus in eius tutelam illas deluderet. Locum semel domesticus proditor Londinensi Praetori monstrauerat, in quem hora post noctem mediam altera, multis Catholicorum condixerat: eundi copiam; praeter morem, praeterque vllam quae menti succurreret causam negavit Garnetus solo animi praesentis, & obscuro instinctu. Rescitur postridie idem locus ab satellitibus Praetoris captus, reperta in eo latebrae penetrales; comprehensi Catholici quatuor in quibus Fuluoodius Gerardij famulus, mox ad Breiduellum, tam arcto sepultus ergastulo, vix vt hominem caperet, vbi omnis suppellex manipulus paleae, pro lecto, animalculis tot foedis formicans, vt quod se ab iis defenderet, collecto in glomum corpore cogere in obstructae fenestrae vacuo dormire, idque menses non paucos, diu noctuque ocreatus. Et tam dira velut praefocatus ex putridis pridem excrementis Mephiti, vt strangulari sibi perpetuo interclusis faucibus videretur. Tortus

est postmodum, sed casta barbarie suis cum sociis; ne flatus quidem iis expressus est, ex quo de Gerardio posset aliquid conici, & erant nihilominus, humili loco nati, sed magnitudine animi nobiles, ac si cui fortassis malevolentiam, & horrorem mouer tam frequens præclara in gente proditor, & nundinator sacrilegus Catholici sanguinis, sciat fuisse decuplo iis plures fidelitatis solidæ, & inuictæ quibus nihil vnquam cruciatuum vis, & mortis proximæ aduersus Dominos, & Patres euicit.

Gerardij quidem flagitiosus index, etiam nobilem Gerardij hospitem, ipsumque tandem Gerardium perdidit: professione hæreticus, sed ei domui familiariter assuetus, quod illic olim seruitutem seruisset, facile sinebatur uti confidentia veteri, adire, immorari, nihil eorum quæ domi fierent ignorare; sceleratum interim animum & sanguinolenta consilia, sedulitate in patronum, & amore prætexens tam tenero, ut lamentaretur apud eum palam, pericula & mala, quæ machinabatur illi clam; & fidelissimi obsequij specie expiscaretur ex eo omnia quæcumque ad Gerardium attingebant, deferretque Londinum, sine mora ad capitalium delegatum. Verum Gerardius consultissimus doli boni, nunquam se furcifero proditori videndum dedit in schemate ex quo posset Sacerdos conuinci; talem nihilominus haud malè coniecit ex reuerentia qua illum nobilis eiusque vxor prosequabantur singulari; & nummis trecentum præscripta hospitis nobilis, & Gerardij capita Delegato Youngi addixit, quos esset Londini ad manum recentes è suburbano tali die horaque habiturus; sed accidit ut præter nobilem, scrutatoribus occurreret nemo; inueniretur nobilis, Hieronymi Plati *De bono status religiosi* librum legens, & ad editionem nouam Anglicana lingua elegantiori eum expoliens. Quo sibi postea nihil oportunius venisse Gerardio narrauit, ut Senatoribus, de illo quoque libro incomparabili interrogantibus, eius etiam argumentum incomparabile prædicaret magnificè; sed eò ægrius ab iis auditus, quo viri ex pulpæ, ac sensuum concreti luto, aberant longius à meliori beatitudine appetenda, qualem is liber vnice commendat; vnice dirident hæretici veluti fatuam, quæ quicquid dulcius in præsentia sapit, futuri spe perdat, contra novos, noui Euangelij auctores, & reparatores Ecclesiæ Lutherum, & Calvinum. Perducto ex tribunali ad carcerem ampla non defuit ut molestiarum sic meritum seges, habita tamen est nonnulla ipsius ratio, indulgèntique illi de suis vnus qui famularem præstaret operam, nempe ipsemet ille à quo proditus fuerat ut fraudulentum erga herum amoris & fidei continuata simulatione subolferet ex eo aliquid de loco & tempore quo reperiendus foret Gerardius, quod fuit periurio insidiatori admodum facile, ut qui crebras ab hero literas ad vxorem ferret in palatium eius suburbanum vbi Pater latebat. Innuit itaque non diu post, aduersariis si venirent altero Paschæ die, fore illis in manu Gerardium, & viro nihil propius abfuit quam ut prehenderent ad altare; dum enim sacris induitur, cingit cohors armata palatium, occluduntur iis portæ robustis vectibus; & Magistratus Londinensis, obtrudentibus mandata, ita respondetur ut intelligerent, se pro latronibus haberi.

haberi. Eamque ob rem aditu arceri; quem dum foris vi magna, diuque moliantur exornatur altare, cum Gerardo apparatus sacer, ab indagatorum naribus tuto sepelitur. Erat latebra illic duplex inuentum Ioannis, ab statura cognomento Pusilli, sed grandis re ipsa ut inferius patebit animi, & Magistræ in fabricandis latebris, & Sacerdotibus celandis industriæ. Latebat vnâ subterraneo in plano satis ampla, vino semper, & pane instructa nautico, ne quem famis diuturnæ adigeret rabies, ut se sparsis domo excubiis militum proderet. Altera ut tuta maximè, sic angustissima, & valde incommoda, nulloque in famem subsidio munita. Hanc Pater inuitus subiit, lecturus maiorem nisi palatij domina obstitisset, diuino vtrumque consilio, quo vtrique vita, seruata est. Latebat huius aditus sub eleganter ornati cubiculi camino ex quo erat descensus in arctum muri solidi cauum; ligna hinc inde, & lignorum strues supra focum cum stupa ad ignem, si quando res ferret accendendum. Refractis foribus, inter obrudentes se delegatos adfuit proditor, primusque audacius, & confidentius occurrere, vim queri, atque iniuriam, vociferari, minari, contestari, tam veraci & fido similis, ut ipsam quoque falleret dominam. Hic vero primum delegati familiam ornem in amplissimum cubiculum cogere; inde tota seriatim domo scrutari Gerardium, obire conclauia, tintinnabulis parietum caua; perticis mensuras rimari, aperire, perfringere, detractis humo lateribus fodere, labore vbique inuiti & casto. Die igitur iam tertio equos ad reditum ascensuri captam secum volebant Dominam, Londinum in carcerem asportare; prius illa quam abduceretur, seuocauit ad se scelestum proditorem quo sibi de suis fideliorum credebat nemine: quod obseruasset, illum tam strenuè, audacter, etiam dolenter, & anxie in aduersarios satagentem, ut si foret illi familiæ intimè propinquus, seuocato arcanum Patris latibulum fidenter committit, curam eius quam sui præsentis, & Dominæ gereret maiorem; latere illum ad conclauis lacunar, cuius parietes rasum sericum vestiebat; ratâque se perspicuè percipi, dedit se Londinum perducendam. Aliquantum viâ confecerat, cum anhelus satelles quem excubitores domi reliquerant, delegatis adest à proditore missus, regrederentur læti, & certa spe fore illis in promptu Gerardium, & compertas sibi nunc hominis latebras, quas tamen regressis indicato licet quod dixi cubiculo, minimè valuit indicare cum ignoraret illarum aditum sub foco latere. Dilata in diem proximum acriori, & vltima vestigatione, qui ad cubiculum agebant excubias, ignem foco subdunt compositis facili, & instructo lignis; fabulanturque de Gerardo mira; garrimentibus aures Gerardius arrigebat, audiebatque distinctè omnia, suo illo in loculo semper sedens, & quarto iam die famelicus, at deliberatus centies potius illic mori quam suo per quadriennium hospiti, eiusque vxori sanctissimæ nocuenti vllius causa esse. At ecce dum confabulantur inter se satellites, camini lateres vel malle commissi, vel igne hiantes rimas agunt, quibus risione & ligno premendis conspicatus miles sustineri caminum tabula socios monuit, posse illic aliquid latere, sed commissâ est diei postero, diligentior cura rei ex-

plorandæ, quam nisi Deus incogitantia illorum discussisset actum erat de Patre totaque familia, nam diuino planè miraculo factum à mane ad vesperam peruestigantibus cuncta scrupulosissimè, vt suspicio illa, & cogitatio camini fallacis nunquam redierit; quod multis per noctem precibus à Deo Gerardius petierat; ne damni aliquid sua causa tam benefici hospites paterentur, vis fabrorum tota in inferius conclaue incubuit, cuius in parietis solidi tanquam loculamento latebat Gerardius pulsando circum, frangendo, vertendo improba accuratione vniuersa. Maior illa iis tandem latebra patuit, in quam Pater optarat descendere, magnisque vocibus latum ^{cupina} exclamarunt, rati se feram in cubili, Gerardium in suis latebris cepisse, sed cum vacuas cernerent concidit illico præceps plausus, & stultum putarunt vltèrius quærere quem subriperat iis fuga. Ne quid tamen ab iis videretur omissum, fabrum iubent incrustatura parietem nudare qui Patris latibulo proximè respondebat, iamque ad illud accedens propius, vetitus est pergere, & tam elegans opus, labore, damnòque inutili perdere; sat fuit pulsando per exploratorem camini superiora tentasse leuiter, vnde statim exscendens, auditus est à Patre dicere, posse illic tutissimum condi celarique latibulum; quod ab delegatis diurnum fastidium pertaxis vel dissimulatum, vel minimè auditum. Quare, infecto planèque desperato commissi mandati negotio, sub occasum solis vn urbem se referunt, relicta in palatio Domina, quod nihil inuenissent eius libertati & innocentiae opponendum. Illa vbi domum sensit à molestis hospitibus tranquillam, coniecitque iam illos abesse longinquius, portas palatij ante omnia firmare, tum suum Lazarum è sepulchro quatruiduanum extrahere. Erant vterque tam sui dissimiles, vt nisi ex voce, & habitu non agnoscerentur. Et is quidem coacta quatruidui fame, cibi potusque penitus experte; illa fame voluntaria, vt experiretur quamdiu cibo posset citra mortem carere; quam vbi sensisset defectu virium instantem, Patris latibulum erat ipsamet per se monstratura, ne illum tacendo occideret. Addidit, & suas ad Deum preces voluisse se diurno ieiunio fulcire, quò efficacius petita exorarent. Grande quidem exemplum in scemina nobili, robustæ ac masculæ pietatis, sed non ita mirum in Anglia, vbi assidue virtus heroica operibus arduis pro religione exercita, decus illic erat matronis commune. Emerso è latebris Patri, vaferrimus proditor occurrate cum primis, gestire, gratulari haud tamen iterum, importunum se delegatis præbere, quod mittendo ad eos careret nuncio, & Patrem cerneret ad iter accinctum; sed tenax suscepti crudeliter sceleris, tam pressis vestigiis confectatus est abeuntem, vt Londini tandem ex indice, nihil doli suspicante domum didicerit in qua posset facile inueniri. Forenses illuc satellites extemplo immittit Sicarius, qui fores validis ictibus, & ferali clamore quatunt, primò somno excitus Pater, qui sub mediam noctem aduenerat, suspicatusque quod res erat, gratiis Deo actis, quod conducta in domo caperetur vbi nemini esset periculo, aut negotio futurus, Ioannem Paruum (solertem illum, quem diximus, architectonem latebrarum) iubet literarum quas ab Catholicis habebat pluri-

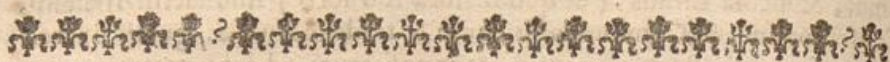
mas,

mas, raptim intra foci cineres condere, moxque se lectulo reddere. Vix decubuerat cum implet cubiculum, vilissimorum turba satellitum, ambos comprehendit, detinetque illic in tertium diem dum statueretur, quem essent iure in carcerem mittendi. Crassas interea Gerardo ex ferro manicas induunt, sistuntque tribunali, ubi se liberè Sacerdotem fatetur Catholicum, Societatis IESU religiosum, quamvis omnium maximè indignum. Se vero in Angliam missum non ut rumor calumniabatur, ad auertendos à Regina obsequio populos, sed addicendos potius debitæ illi obedientiæ, religioni veræ, omnique morum probitati. Confessioni huic vltroneæ subscripsit primus Cognitorum, claudendum carcere (quem Comitum nominant) ac licet reum maiestatis; & exquisitis dignum torqueri suppliciis; nobilitatis tamen causa quam posset humanissimè habendum. Id an iustum ex vero, certè non est mandatum opere: demissus est enim angusto ostiolo in subregulaneum carcerem, ægrè lectuli capacem, statura Gerardij breuiorem, fenestra diu noctuque apertum, & quod erat somno, valetudini, naribus maximè infestum, tam pestilentis, & acutæ graueolentiæ, quantam poterat expirare cloaca, in quam diuersi, & multiplicis carceris sordes omnes vndique confluebant. Inde quarto post die, pro tribunali statuitur duorum tantum cognitorum, sed qui versutia instar centumerant. Youngius, & Topcliffus, hic præter morem sine toga sagatus, & ense accinctus, quem Patris accessu lateri detraxit, & super mensa repositum tenuit: prior Youngius ex Patre cum quæreret de Catholicis quam multi? Quinam? & ubi collectus ab iis hospitio fuisset? Negavit Pater se vnquam dictatum quod Dei, & conscientiæ, & beneficentiæ amicorum, fraternæque offensa fidei prohiberetur dicere; quæ fuit illi perpetua, & constans in ore responsio non solum quoties interrogaretur, sed cum etiam ad necem torqueretur. Hic vero Topcliffus correpto ense, assimilatoque in carnificem vultu; nostin' me inquit, & de Topcliffio aliquid audisti? scito me illum ipsum esse, & scire iuuerit, si sapias, ne grandi tuo cum infortunio cogaris experiri. Gerardius impauida indole, & imperterriti si quis aliis, natura pectoris, territari se videns à fatuo, sene, defixis in eum paulisper oculis. Neque os tuum, inquit, efferatum, nec ensis ille tuus, nec quicquid vsquam est, aut esse potest Topclifforum, efficiet, ut dicam quod nolo, quia nec debeo, nec fas puto; inde quæsitis alterius modestè, obseruanterque satisfaciens huic duriter deinceps, & contemptim respondit; suum vero quoddam tradi sibi responsum poscenti, manu sua conscriptum; de causa sui in Angliam aduentus manu tradidit ita deformata, ut agnosci ex ea familiaris sibi character non posset, delusitque, hac arte veteratoris artem, qui de characteris similitudine contra illum volebat euincere, ipsius epistolas aliquot esse auctographas. Quo ille se lusum pariter & deprensam cernens, excanduit, & rabiosè, faxo, inquit, faxo meas in manus incidas; illic curate tuis suspendero manibus, otiosè spectabo num te Iesus tuus mihi eripiat. Facies hoc solum, refert Pater, nihil præterea, quod Dei concessu poteris, nec tam faturus sum in tua potestate quam in eius tutela. Post quæ redi-

cto in carcerem, mandat Topcliffus indi grauissimas compedes, & annosa scabras rubigine, quibus adstringendis illachrimabatur curator carceris, dolebatque se quoque tam inhumano ministerio adhiberi; sed hunc docuit Pater quantum iis pro Dei, & iusti gloria portandis inesset non modo meriti; sed honoris, & gaudij, & pecuniolæ quæ sibi supererat residuo confusus est merentem. Porro illas compedes ærugine asperas, scribit ab se Patere tibiaturum affricu assiduo sic per tres menses expolitas, ut læuor iis, & splendor accederet; nam etsi angustias carceris, passus omnino tres mererentur, sed formicino illos incessu & strepero diuidebat, ut ægrius faceret Calvinistis subiecto carcere conclusis sua concelebrantibus orgia, vel obcenarum turpitudine cantionum se recreantibus. Tunc enim infesto compedum attritu & strepitu, tamdiu iis aures studiosè pergebat obtundere, dum molestia illa fracti ab impura illa cessarent animi relaxatione.

Trimestri expleto carceris, cuius mensem primum Exercitia S. Ignatij ab eo fructuosissimè obita occuparunt; datus est ad quæstionem Ricardus famulus, & Ioannes Pusillus seu Paruus, nec ab iis quicquam expressum fumi quo posset eius causa etiam leuiter fulcari. Amicorum tandem sumptuosæ intercessioni concessit Youngius ut transferretur in carcerem nomine Clinkium, refertum Catholicis, tum nobilibus, tum amicis, ad quos velut ex orco in terrestrem quandam paradysum, gratulatus est sibi se transisse quod illic præter impia, & impura; hic præter Dei laudes, piorum vota, & cantus sacrorum carminum nihil audiret. Probam tamen licet sanctamque custodiam, religiosa sua industria fecit aded meliorem ut diffunderetur Londino tota eius fructus, & vicina circum regione, fatereturque se illa obeunda nequaquam animis tantum fuisse profuturum, quantum ex carcere profuisset. Illic ante omnia sibi Societatis curauit vestem, eoque cultu palam semper agnosci voluit tota vrbe, dum varia per tribunalia circumduceretur, concurrente populo ad spectandum in proprio habitu Iesuitam; illudentibus pueris, Caluini ministris cum fremitu publicum sui contemptum interpretantibus, & execrantibus. Erat eius carcer vni muro, cum duplici alio affixus; vno Emersoni, qui Campiano fuerat socius & obseruabatur tanquam sanctus. Claudebantur promiscuè altero conditionis omnis Catholici; qui catè aperta in pariete fissura, suo arbitratu cum Patre agebant, reddebantque illi, & accipiebant literas, dum is interea proniorem daret quotidie operam, ut modis omnibus custodem suum sibi deuinciret, cæteroquin immitem, & suspiciosum, sed familiari, & diuturno vsu, comitate, ac beneficiis, tam fidentem paulatim, & intimè amicum, ut pacisceretur se nisi vocatum nunquam suo conspectu interturbaturum eius colloquia, quod ut sponderat, religiosissimè præstitit. Vsi occasione Catholici, tam propitia & necessaria, clauim primum qua Pater claudebatur, ducto ex ea exemplo assimilant; inde cuiusuis etiam alterius carceris, breuique nulla fuit, tam perplexi machinamenti sera, quin quotidie summo mane referretur eorum vni, excitatori aliorum; coibant omnes in carcerem Patri imminentem, pro sacello; cuius erat ædituus simul,

simul, & incola Lillius, (de quo maiora suo loco) illic sacrificij diuini, Confessionum, & Communionis, quin & tradendorum S. Ignatij Exercitiorum sacra ministeria obibantur, & appositarum, ad dura certamina concionum. Præter hos, furtiuæ in carcere beneficium libertatis in multos alios se fudit partim verè, ac merè Protestantes; partim simulatè ad vexationes fisci eludendas. Ex prioribus illis ferè decem, quod pietatis cultura in Catholicis vacuum illi negaret tempus ad disputationes quibus illos prolixè conuinceret; eorum quatuor religiosis familiis dedere nomen; Societati duo. Ex alteris fuere quamplurimi, sed in tantam exculi perfectæ virtutis præstantiam, vt inde multi prodierint qua Sacerdotes, qua Religiosi, rei Catholicæ admodum vtilis. Vnus modo illorum obiter nominetur Ioannes Rigbius qui triennio post nobilitatem auiti sanguinis, tam illustri eius profusione decorauit, vt eam Deus insolitis supra naturam prodigijs dignaretur. Ad mortem proximè iturus dedit ad eum epistolas, quibus centies vocat animæ suæ Patrem, acceptosque fert illi spiritus generosos, quibus ad illam tunc animabatur supremam pro Christo, & fide Catholica pugnam. Fuit quoque illius operæ pretium Franciscus Pages laicus nobilis, post Sacerdos, & noster, & quinquennio post, Londini pretiosa morte coronatus. Addendi his magno numero adolescentes, & pueri, quos in Belgium, Hispaniam, & Romam transmisit, intra Seminaria educandos: addendi vltimo qui regrediebantur in Angliam, certo si forent intercepti vitæ periculo. Committebantur omnes obsequiosæ illius charitati, vt iis de victu, de lecto, de hospite, de occupationibus, & latebris prouideret, quæ dum prouidisset alebat eos stipe gratuita in conductitijs ædibus, quanquam nisi ægrè idque à perpauca, & intimis, & locupletibus stipem minimè admittebat. Sic inter cæteros P. F. Ioannem Gones, aliàs Buckleyum è S. Francisci familia obseruantem; sic Robertum Durium Sacerdotem excepit, ambos Hispali commendatos, ambos demum morte perfunctos gloriosa. Quotquot præterea vicinas vrbes, Londinum maximè inhabitabant Catholici eum tam liberè quam sine periculo adibant, dum sibi vel mediocriter, nec prorsus stolidè cauerent. Inde carcerem F. Emersoni semper implebat turba, præstolantium Gerardi aures ad confessionem; prudentiam ad necessaria de animi rebus consilia, magisterium ad diuina. Eminebat in iis ille nobili ortu clarus Gerardi hospes quadriennis, eiusque causa in carcere reus; & sanctissima eius vxor, tantopere anxia ne inueniretur Gerardus ab aduersariis, aut post quadriduum lethali fame deficeret. Et hæc quidem primæ relicta libertati; vir autem redemptus è vinculis, ex domo conductæ Patrem frequentabant, & vicino illius è carcere velut sanctimonix schola redibant semper doctiores; sed vir pridem illis quatuor ab annis, quibus hospitem domi Gerardum habuerat, & Magistrum, in diuinis erat ita eruditus, vt de iis suo in carcere, opus componeret, multis optimè conceptum, & digestum libris; & Patrem demum suis potissimum studiis & labore, turri exemptum Londinensi, voluit denuo ab vrbe procul habere hospitem, & habitatorem.

Gerardum accusat Sacerdos sceleratus; eam obrem translatus in Turrim Gerardus atrocissimè quidem, sed inuicta patientia torquetur. Sacerdos spe falsus à fide desicit.

C A P V T X I V.

Hoc cœli aspectu tam vberi, Gerardi labores fortunante, rumpebantur scilicet inuidia, & rabie dæmones, nihilque non mouebant, vt ex suo illo tam feraci probitatis, & sanctimonia: carcere, transcriberetur in alium, ex quo nec iuuare quenquam posset, sed nec adspicere: irritos vbique Dæmonum conatus, mirum dictu, Sacerdos perfidus, & sacrilegus promouit. Erat Gerardo tunc libertas propè absoluta curandæ salutis alienæ, Topcliffo custodia clauso; morte sublato Youngio, dum partim suo, partim vero Regina in Catholicos odio insanit, & frigidissima hieme; nocturnis præfultor exploratoribus, ædes passim suspectas improuisus inuadit. Misit salutem Regina misero animam agenti, qua ille adeo infatuatus est, vt sui Deique immemor, illam suæ Regina benignitatem vnã ad vltimum spiritum, mente, & lingua versauerit.

Iam quod cœpi; eundem cum Gerardo, Clinckium carcerem incolebat Sacerdos, egens, miser, victu, hospicio, latebris à Gerardo, & olim, & in carcere adiutus, matrisque ac fratris conuersionibus, ad meliora prouocatus, sed nunquam sic intimè verèque emendatus, vt offensionis Catholicis esse desineret, qui carcerem illum in sanctiætatæ cœnobium verterant. Lego in tabulis illorum annorum Atkinsonum quendam Sacerdotem publicè desertorem, suis ad Georgium Blackuuellum curionem literis, Gerardi meminisse, qui cum egisset eodem in carcere; huic, siue alius quilibet fuerit, inuidiæ rabies Gerardum fecit capitalibus odiis inuisum, quod sua virtute Catholicorum in se beneuolentiam, amores, studia, & venerationem conuerteret; hunc si expelleret (quod frustra molitus est) subiturum se ipsius loco; sin autem, consiliarios habiturum se beneficos, & obstrictos. Monet itaque illos sine mora, Gerardum Iesuitam, se coram cernente, accepisse ex Belgio & Roma literas; earum aliquot ad Garnetum misisse, per Ioannem Paruum, (piorum contributione nuper assertum ex carcere,) reliquas sibi tenuisse. Ad hæc eodem cum Garneto, consilia, literas, & nuntios miscere, quod procliuis esset omnibus copia eius adeundi hæreticis iuxta, & Catholicis. Nulla poterant Ministri Regij accusatione ardentius incendi:

audito

audito maximè Garneti nomine, qui quod nostris in Anglia præfesset, velut Rebellium & proditorum Dux audiebat; Indignabantur præterea, quod eum tot annis nulla vi, nulla fraude, perfidia, emissariis, sumptibus, auctoritatibus deprehendere potuissent. Se nunc quapiam tandem ex eius epistola, vel extorta saltem, si minus spontanea confessione Gerardi, comperuros quo cauo sepultus conderetur. Tres fori Ministros, cum custodum Præfecto in carcerem destinant; qui primùm circum omnia rimantur, ne quo forte illas noto scrobiculo Gerardus occultasset, verum acutior fuerat eas occultando, quàm ij quærendo secreti: conscius Emersonus quod quemque tangebatur huic turò reddidit. Hinc Gerardum scrutari aggressi, aspero ad carnem cilicio deprehendere loriatum, quo nempe offensus piaculo scrutatorum vnus, diripere illud eius ex corpore vi tentauit, sed obiurgatus à Præfecto, illud Patri remisit. Eius ergo in carcere cum præter illum nihil esset inuentum, in turrim traductus est omnium animos, & desideria, etiam hæreticorum secum ferens, sic vt eius quoque in carcere custos, illum eius diceffum dolore fieret incomparabili.

Præfecti vices obibat in Turri Bartleyus Eques aurei calcatis, hic quia vergebat in occasum dies præcepit Gerardum infima ex tribus includi custodia, quæ illo in castro turrim conficiunt, comportato illuc ad somnum, & cœnam scœni manipulo, & cautè munitis veste ferreo foribus, custos abit. Hunc antea carcerem Henrico Vvalpolo habitatum eiusque toties repetitis tormentis consecratum, Gerardus agnouit, gratulatusque sibi hanc patientiæ tam illustrem scholam, dum exempli robor, & meriti opem, precæque subsidiarias ab eo expectat quem venerabatur vt martyrem; coactus postridie ascendit in tertium, carcerem supremæ contignationis; quæ licet dicta nimis forte minutim, sed scitu sunt necessaria ad narrandorum mox perspicuitatem. Tertio quam illic agebat die ad examen accitur in domum Equitis Bartleyi ipsomet Turris in Complexu sitam, durque illuc descendit, bona cum venia custodis iam inde illi extrema omnia metuentis, deflectit obiter in sui Vvalpoli carcerem, imploraturus breuiter eius præsidium; Iudices quinque conuenerant ad cognoscendam eius causam, omnes præcipuæ iurisdictionis, quorum caput Guillelmus Vvadeus in locum Youngij suffectus. Ad priora de rebus status publici quæsitæ. Captum, me inquit Gerardus, tenetis iam triennem, prodeat si quis est, qui possit mihi assignere dictum aliquid à me, vel scripto mandatum quod non pertineat ad salutem & conuersionem animorum. Hoc me vnum in Angliam reuexit negotium, vnum in ea me detinet; præter hoc aliud nec habent, nec conscientia integra, nec nisi violato Generalis Præpositi decreto, habere possunt homines de Societate. Atqui, intulit vnus ex cognitoribus, ista literarum, & nuntiorum communicatio tam crebra cum Garneto Regni, & Reginæ inimicissimo, coniecturam præbet nouarum rerum tam violentam, & collaræ cum eo proditore coniurationis vt purgari ad purum non valeat, nisi denunciatis quibus se tutatur latebris. Ego refert Gerardus tam longè à vero vestras de Garneto opiniones abesse certò scio, vt possim iu-

ratus affirmare, nullam eius in venis stillam sanguinis micare, quam non sit paratus pro Regina & Regno fundere, quicquid vobis secus aut rumor vagus, aut sanguinolenta calumnia dixerit. Cæterum ubi sit nec scio, nec si sciam adducar ut vobis eum prodam, quod me charitatis & æquitatis seruandæ necessitas, à tantæ iniuriæ crimine arceat. Hic illum alij obiurgare; minari alij; nonnulli rogare, suimet ut vellet misereri, nec stulta benevolentia suo exitio vitare alienum, quod esset omnino futurum, si compellerentur manum tormentis admouere; simul & torquendi legendam exhibent potestatem, citra quam illorum qui Turri clauderentur neminem liceret ad quæstionem dare: quantum ille tacendo obstinaret; tantum se torquendo institutos, quoad vel animam corpore, vel ore quæsitæ exprimerent. Quibus ille solidè obfirmatus; nolle se omnino, quod volens peccaret, idemque iis, quod olim Topcliffio responderet, nunquam se illorum in manibus sic fore, quin foret magis in Dei tutela in quo spes omnes habebat repositas. Sub hæc sequitur præeuntes ad horrendam illam & formidandam specum, reis torquendis destinatam, & ibant (inquit sua quadam quam præ oculis habeo, narratione satis fusa) velut supplicabundi procederent, portantibus funalia famulis, & prælucentibus ad subterraneum cæcumque ingressum. Vastum intus & terribile armamentarium, vario instructum excruciantorum reorum apparatu; quorum singulis essent admouendus: proin mihi maturè consulerem pro suo erga me affectu hortabantur, quærebantque num vellem denique imperatis parere? negaui me velle, flexisque genibus paulisper oravi.

Producor inde ad alteram ex duobus quæ tectum fulciebant columnis ligneis cuius summa ex parte porrigebant se quadam ex ferro organa vicinis instructa & annulis ponderi sustinendo aptis. Mihi arteria manus diuisim vtriusque circulo ferreo cingitur, fulcra duo suppedanea, vel tria conscendere iubeor, & sursum brachia tollere quorum seorsum ad singula insertus vtriusque per manicas bacillus, seorsim item per columnæ annulos transmittitur. Fulcra demum quibus institeram paulatim subducuntur, & ecce corporis tota mole de manibus pendeo. Deum illic aliquamdiu precatus, interpellor à cognitoribus delegatis, qui coram adstabant, vellemne tandem quæ poscebar fateri, nolo, inquam, quia nefas scio. Eratque iam tanta doloris acerbitas, ut illa quatuor efferre verba agrè potuerim. Vexabat autem potissimum tormenti atrocitas pectus, ventrem, brachia, & manus in quas mihi videbar quicquid erat in corpore sanguinis mittere, & extremis expressum digitis fundere quod tamen reipsa non fiebat; sed intumescere, tam deformi aspectu manus, & brachia, ut tumoris labra manicas sepelirent, eoque tunc accreuit dolor, ut animo linquerer, nec putarem posse diutiùs perferri. Nunquam tamen animo succurrit efferre, quæ tacenda erant; sed magno potiùs Dei dono luctantem in extremis refouit hæc cogitatio; quod optassem pro Christo toties mortem oppetere; tunc tempus agi rem, nec defuturum mihi sua ope Christum: hoc desiderio moriendi recreatus est non mediocriter spiritus, visique sunt dolores corporis

corporis minui, quanquam per se opinor crescebant potius molè defecti corporis totius, manus quibus pendeat grauius premente. Delegati meo abacti silentio, robustis custodibus me seruandum committunt adiuncto mei carceris custode qui fronte sudorem detergebat, quo totus continuo madebam, solabaturque me illo officio non parum; sed verbis quæ illi, aut beneuola mens, aut ministrorum fraus suggerebat, tantum mihi creabat fastidij, vt eum rogarem, afflictum affligere ne porrò, & frustra pergeret. Stultum esse sperare salutem corporis fore mihi æterna pretiosiore. Pergebat nihilo feciùs, & accessere ad eum tres alij custodes, sed crudiùs pij, minati reportaturum me ex illo supplicio fractum in omnem vitam corpus, si tamen viuus ex eo euaderem; sibi enim mandatum me tamdiu torquerent, donec aut animam inter cruciatus egererem, aut quod premi secrete dolebant ederem. Precabar interim submissa voce, vt poteram Iesum & Mariam, quo à verbis illorum attentionem auocarem. Post horam correptus deliquio, sed breui vt suspicatus sum, nam pondus corporis tantisper brachijs statim crexere, & fulcra pedibus reddere quoad animum recepissem, atque hic denuo, dum animaduertunt restitutum, denuoque orantem, iterum me tormento admouent, reperuntque has vices horarum quinque spatio nouies, prout defectiones vitæ quibus violentis opprimebar, cogebant illos ne morerer cauere. Redit quinque post horas Vvadeus, propiusque accedens, vides, inquit, tuoque experiris damno Reginae parendum eiusque consiliariis. Dic ergo sis, vel nunc quod tibi fuerat conducibilis antea dixisse. Ego, vrgetis, inquam, idem quod antea vt vobis aperiam quod lege diuina vt premam vrgeor, proin idem vobis quod ante respondeo. Saltem Vvadeus dic te Regij scribæ Cæcilij colloquium poscere, ne id quidem, aio, facturus sum, quòd nec illi quicquam dicendum habeam, & offensionem futurum sum suspicaturis me victum cruciatus, aliquid ei quod erat tacendum indicasse. Ergo, inquit, discedens, & fremens Vvadeus, illic pendens putrescere dum membra tibi frustatim defluant, & puto cum eo socios pariter abcessisse, ferè namque post, signum ære est datum quo solent occludi castri portæ. Hic meo illo ex tormento depositus, et si nec tibiis, nec pedibus læsus, in pedes tamen nequiuu consistere. Reportatus igitur in meum carcerem obuio habui ex captis nonnullos quos sinebat custodia libera toto castro vagati, factus iis propior alta voce, & ex proposito, custodes alloquens; miror, inquam, maiorem in modum me adigi ad prodendas Garneti latebras, cum nefas sit cuius prodere innocentem; hoc vero non faciam, et si me sciam propterea millies moriturum. Hac palam vt denuntiarem duplex me ratio adegit; prima, vt falsi arguerem mendacissimos homines qui cum præfuisent Sacerdotibus torquendis, iactabant ab iis hospites, conscios, amicos, socios coniurationum fuisse vulgatos. Hac olim infamia Campianum, Southuuellum, & alios fœdarent. Altera, vt qui tunc aderant, dicta referrent ad Garnetum, & significarent, vigili oculo, sibi vndeque attenderet; quod nihil æquè aduersarij arderent, quam vt vngues in eum iniicerent.

Adest postridie qui me Vvadeo sistat; interroganti eadem quæ prius, cum & eadem ego, eademque fiducia respondissem; prodire iubet inmanis staturæ, & terribili aspectu hominem, quem teis torquendis Præfectum nominat, cum esset ipse librator machinarum, & hunc inquit, Regina nominat, eiusque consilij, edico bis hodie torqueas, bisque singulis deinceps diebus, dum pertinacia domita, morem gerere compellatur, & quod exigitur fateri. Referor hinc ad hesternam mei supplicij columnam quæstioni reddendus, non potuere manibus indui circuli ferrei, nisi intra sulcos, quos grandes pridie impresserant, sic intumuérant cætera, vt nullus iis par esset circulus, suspenso doloris quàm prius sensus atrocior vexabat manus ex quibus pendebam, mitior ventris, & pectoris; quare mente, & ore precando absque deliquio animi duravi aliquamdiu; sed superuenit defectio virium & sensuum tanta, vt iis non possem restitui, de me solum hoc scio, vti oculis vt cœpi, video me in trunco sedere; Turri Præfectum Equitem Bartleyum multosque alios circumstare, fouere, refixis ferro maxillis calidam instillare, & si quis esset superstes spiritum reuocare, multis enim credebar expirasse. Exprobrabat hic mihi Eques silentium pertinax quod tanti mihi staret, suadebatque vt illud abrumperem; sed hoc cruciatuum meorum tristi articulo, tantum mihi Deus affudit vocis & pectoris, vt suadenti referrem, malle me millies, si toties possem viram profundere, quam hominum gratia Deum offendere. Miserari me visus, admonuit tamen, nondum horam fluxisse torquendo destinatam; iterandumque sub vesperam tormentum. Ergo, inquam, eamus conatusque frustra in pedes assurgere, alienis manibus ad meam columnam accessi, & hos mihi animos suggeri in Societatis gratiam agnoui, cuius licet maxime indigna, pars tamen sum aliqua. Alligatus vt prius, summum quidem probaui corporis dolorem, sed magnam animi voluptatem, profectam vt reor ex desiderio motiendi; satin' puto, & vere pro Christo moriendi; an ex *curiositate*, & Christi præsentia fruendi, nouit is qui nouit omnia. Mihi quidem certo videbar moriturus, & consolabatur me singulariter, diuini placiti constans amor, sprete cuiusuis mortalium voluntate. Sed me nondum hora integra pensilem Bartleyus eques demitti mandauit, seu desperans, ex me se quiduis aliud præter animam extorturum; seu naturali erga me affectus miseratione. Certè paulò post auditus est dicere, abhorreere se ab innocentibus tam dire excarnificandis; trimestri vero post, Turris præfectura se vltro abdicauit. Meus quoque custos dum me lachrymosus carceri redderet, narrauit vxorem ex quo primum columnæ applicitus fueram, nunquam à fletu, & precibus cessasse, etsi me antea vidisset nunquam. Protulit is paucillum aliquid quo refocillarer, sed emortuis manibus exiguum illud quod sumebam cogebatur terere in minutal, orique indere, reuiuiscantibus deinde digitis, quod carpere poteram non tactu, sed pondere sentiebam; post menses vero tres sensus manibus rediit, sed æger & stupidus, nec nisi post menses inde sex, cum me Turri subduxi manus ad officium integrè rediere.] De se hætenus suisque cruciatibus Gerardus quæ peculiaribus de causis describenda

benda ex eo censui, quo & eius, & Southuelli, & Vualpoli generosus & Deo confusus animus, Deique in iis potens inter æstus dolorum, & ministrorum barbariem roborandis præsidium intelligeretur.

Superest infelix & æternum lugendus Gerardi proditor qui pro illa quam perfidiosè deiecto Gerardo ambiuerat Catholicorum reuerentia & amore, omnium incurrit execrationes; fuitque illis tam detestabilis, vt ministrorum confusus gratia proditione paratâ, desertione vitam sacrilegus, libertatem, & subsidij aliquid ad victitandum coëmerit. Subtracto dehinc è Turri Gerardo, quicquid vafrutis & ingenio valebat, magno videbatur ardore, ac desiderio mouere vt nancisceretur alicubi Gerardum à quo proditionis peteret veniam, & reconciliandæ gratiam beneuolentiæ, vel vt dictis facta verius loquebantur ad eum crudelius proditione iterata caro aduersariis vendendum. Ac offensæ quidem quam se aiebat flagitare, veniam ad illum vltro misit Gerardus; vt autem illum condicito conueniret sibi ad genua prouoluendum, & suo Catholici & Gerardi bono negarunt conducere:

Amor singularis Catholicorum, & Reuerentia in Gerardum. Horum præsidio euadit è Turri Londinensi. Londini nihilominus frequentatur, & pristina ministeria repetit. Denuo proditur. Sed proditionem, famulus eius fallit seque illum assequens capitur, torquetur; fuga euadit, in Societatem admittitur.

CAPVT XV.

 ESTITVTVS suo carceri Gerardus multos illic dies ad nouos hærebat se parans cruciatus, quorum metu & minis fuerat impugnatus. Verum, nec volebant consiliarij tacito in illis, sed ignominioso ad Tiburnum supplicio mori; nec sperabant quicquam vi vlla doloris extortum iri ex eo de Garneto, hæc illos, non iuris, aut pietatis cogitatio auertit à cruciatibus repetendis. Ille hac interim morarum ambiguitate bene vsus ad comparandum animum diuinis nutibus, solitudine illa in sacrum secessum; carcere in cellulam verso, Exercitia S. Ignatij mensē integro iteravit, quibus Diuini Officij Ecclesiastici, & sacræ paginæ accessit lectio, quæ ab Caris amicis ex Clinckio carcere acceperat, nec quo-

D d d 4

tidiani cilicij, neque flagellorum vltionæ deerant afflictationes, præter continuum anni totiusieiunium, refectione in diem vna temperatum, euoluto Exercitiorum orbe legitimo, partes diei succisivas, patuis ex malo aureo crucibus, & precatoriis globulis concinnandis ludebat, quæ deinde munu'cula mitteret amicis veteribus Clinxij carceris, & per eos etiam aliis, obuoluta cartis, sed minimè vacuis tamen candidis, succo enim inscriptæ malorum aureorum, quæ illi custos carceris emebat, quod cælauerant candore, ignis obiectu fuscata legendum referabant. Sic se arte mutua, cum iis Pater vicissim solabantur, erigebantque dandis quærendisque consiliis, ignaro literarum quas ferebat earum baiulo, eodemque Gerardi custode, cuius tamen fidei tribus post mensibus earum artificium credidit, qui cum erga Patrem, & afficeretur teneriter, & Catholicorum pecunia aliqua mulceretur, neglecto capitis quod vltro subibat discrimine non iam dissimulata, sed vsitata forma suscipiebat quotidie reddendas literas à Ioanne Lilio quem nuper vidimus Gerardo ædituum & carceris socium, Catholicorum nunc largo sumptu extra carcerem liberum. Sed fidelibus eorum desiderijs & amori parum satisfaciebant mutua literæ, nisi Gerardi etiam aspectu, vel præsentia fruerentur, eam ob rem secundum Tamesim deambulatione simulata operiebantur dum è fenestella carceris spectanti genua flecterent, faustamque ab eo referrent adprecationem, quod quidam tam piè, quàm incautè, & crebro præstitit, vt obseruatus à scrutatoribus, Gerardi ob oculos mancipatus sit carceri, & lepidis casibus appulsus in Societatem, vitam denique pro Christo posuerit. Sed hoc alibi fufius. Matronis duabus matri & filia celsit commodius ingenium piæ curiositatis iis vitæ suæ periculum curator carceris nummis aliquod vendidit, spectandorum leonum specie qui erant in Turri, & inuisendæ illius vxoris, dissimulato cultu nobilium feminarum, deduxit illas in conspectum Patris, vbi ei ad pedum osculum aduolutæ, post piam eius adprecationem tacitæ abcesserunt, voce omni fletu & lachrymis penitus interclusa. Quæ vota, Gerardi, velut amantissimi omnium parentis vltimum salutandi, Catholicis omnibus erant communia, quod desperarent se illum deinceps in viujs, nisi ad furcas Tibornas visuros. Idque proximum factu significabant etiam consiliarij Regij, & denuntiavit Gerardo Garnetus à quo grati animi responsum accepit optatissimum nuncium, sed enim haud multo post tempore, cum esset fisci Aduocatus illum vltimo examinaturus, alique cætera præmissuri quæ solent ex formulis postremæ sententiæ præuerti, præter spem nihil tale cogitanti, offert se fuga occasio & fugæ modus quam suo ipsemet sic stylo descripsit.

Inter Turrim illam cuius suprema contignatione claudebatur, stabat alia ex aduerso sita, horto interiecto; hæc muro & fossis propinquior quæ castrum cingebant, Ardenum habebat incolam virum nobilem, Catholicæ fidei decennem iam reum, morti pridem addictum, sed neglectu, aut obliuione, suo velut sepulchro carceris dum absumeretur derelictum. Emerat is à suo eodemque Gerardi custode copiam, in testi plumbei conscendendi
plana,

plana, spirandique illic liberio rem auram, & cælo vndique aperto, recreandi oculos & animum, vrbis & ruris circumspectu. Inde quotidie inambulans Patri mox vt comparuisset flectebat genua quarens sibi ab ipso benedici. Ac Pater quidem quotidie pariter suam sanctè fallebat pietatem, recitabatque Missæ formam veluti celebrans, & mente, siue, vt dicitur spiritualiter Christi corpore reficiebatur; sed Iulij vltimo anni 1597. die S. Ignatio solenni, sanctiori instinctus cogitatione, sperauit posse rem diuinam ex vero in Ardenij carcere fieri. Ad hoc duobus opus esse, humanitate custodis quæ ad manum erat; & ornatu facto, qui etiam poterat solerti ludo præsto esse. Ardenij vxori bis quot hebdomadis licebat maritum adire, & vimineo canistro, recens linum, & alia priuatim necessaria deferre, pridemque custodes id habere suspectum desierant; fore igitur pronum vt suppellectilem altaris totam, paulatim ad eum deferret. His mente versatis Gerardus, significauit Ardenio procul variis nutibus, & argutiis digitorum missurum se ad illum pia munuscula, sed cartam explicaret qua inuoluerentur, admoueretque illam igni, intellecturum se ex ea quid veller. *Ægrè* quidem sed tandem & nutus, & succo velatum mali aurei characterem percepit nobilis, renunciauitque, & vltro & libenter, & nihil sibi æquè in votis esse. Custodis gratiam expugnauit nummus. Postridie natalis Deiparæ, Gerardum deducit in Ardenij carcerem, ambos intus sollicitè concludit, ratus aliud nihil pensi habere nisi vt familiari colloquio solitudinis leuarent molesta tædia. Iuit inde nox tota, in parando ritè ad rem diuinam animo & communionem Eucharistiæ sacrosanctæ, ab Ardenio annos decem totos frustra expetitam. Consecrauit simul duas, & viginti hostias Gerardus, quas secum referret, & consequentibus diebus ad corroborandum in mortem animum sumeret; hic dum piè inter se variis de rebus multo iam mane fabulantur aduertunt ab illa in qua erant turri, tam prope abesse tum fossam, tum à fossa murum, vt primo aspectu, non videretur fuga insuperabilis; deinde etiam si cui peccus non desit prona & facilis, in quod altius defixa cogitatione Ardenius (quem decennium carceris & desperatio libertatis vrgebant acrius) cœpit rem Patri demonstrare factu proliuem, & securam, ductoque de summa & modo, in longum sermone, inter eos conuenit, vt consuleretur à Patre Garnetus, quod is sensisset haberetur pro Dei placito: si remanendum patienter; si fugiendum strenuè curaretur. Respondit nec diu post Garnetus, si tuto posset, & vita incolumi fugiendum, & hanc esse item Catholicorum nobilium mentem, illius præsertim apud quem Gerardus fuerat hospes quadriennis, cui nihilominus pro suo in eum affectu ne fugam tentans aut rueret alicunde præceps, aut excubitorum vigilantia listeretur visus est prius florenis mille custos eius tentandus & centum aliis in vitam annuis, si Gerardi mutato habitu dissimularet è Castello egressum; sed eo tam audax periculum vt maximè cuperet abhorrente, assensit demum fugæ cum aliis, fuitque illius primarius etiam Administer. Fugæ autem modus, intus per literas, foris per amicos condicte digestus, fuit qui sequitur.

Die mediam post noctem certo, adfuturi erant manuarum in scapha, prono Tamesi Ioannes Lilius, & Ricardus Fuluuodius memorati nuper in carcere Clinckio, eodemque in carcere Gerardi custos haud quidem Catholicus, sed eius amore, ac reuerentia mirè captus; eius scapha cum esset, illum scapham ex arte solita, & experientia ducturum; linum singulos ad pectus candidum apperturos ut internoscerent inuicem, rudentem in scapha gestaturos; apperturos è regione turris qua tenebatur Ardenius, velut operam piscationi darent. Hunc, & Patrem Gerardum quem oportebat præsto esse, cateto plumbeo, filo pondus facturos quo deorsum proiecto, alligatum filo sursum ad se rudentis attollerent caput; dum extremo inferius rudente capitis ad truncum arboris fortiter adstricto, sic tenso, quam posset vi maxima, cum fossam velut ponte iunxissent, commendarent se Deo, suisque brachiis, seque illum per funem deorsum lente demitterent. Rebus ita consultis, expugnatoque iterum custode ut Gerardo noctem in Ardenij carcere iterum indulgeret; tres scripsit Gerardus epistolas, quas esset fugiens in turris tecto relicturus. Primam ad Custodem, ad Equitem Bartleyum alteram castelli Præfectum, tertiam ad Senatum. Priori fugam quam humanissimè excusabat, datarumque se operam ne qua posset pars eius illi attribui; Bartleyo omnem à custode suspicionem amouebat, ut qui mille tunc florenis, & centum deinceps perpetuis non potuisset expugnari. De utroque scribebat ad Senatum, addebátque fugiendi causam extitisse non mortem ad quam iam stabat per Dei gratiam expeditus, sed mortis iniquæ falsissimas causas, & iniustissimas, quibus vita Garneti viri sancti, & fama, & innocentia, prodicione sacrilega, calumniosa, & coacta petebatur, ad hæc naturæ usum iure, innocentibus debito, se fuga seruasse ut animorum prodesset saluti, & ministerio Sacerdotibus proprio iis succurreret quod solis animi & futuræ vitæ negotiis continetur. Iis se vnis, animum ac vires, intactis cæteris intendisse, se nimis certo Senatui compertum ex diuturni carceris annis tribus, quibus vitæ suæ antea rationes omnes subtili examine perpendifsent. Præter has literas summa in turri exponendas; quartas miserat ad amicum, amantissimo custodi reddendas. Adest interea rei gerendæ articulus, eius euentum cœlitus fortunari certant Catholici, & largitate in pauperes, afflictatione sui, & orationibus à Deo illum impetrare, & ij quidem ex vrbs nobilitate primaria, in quibus fuit, qui hebdomadarium sibi dum viueret, voto indixit ieiunij diem, si recepisset Gerardum incolumem. Quo precum sanctarum tanto molimine quam necessario res illa egeret subinde patuit. Primum eius tentandæ aditum, inanem fecit è vicinia vir, tres illos in scapha, quos dixi, conspiciatus, & alta voce cum iis locutus, ex quo illi putarunt cautius in omnem euentum, nocte illa nihil experiri, sed cum prono feruntur Tamesi, pleno maris redeuntis fluente impares abripiuntur in trabes, pontis intersertas parastatis, Deum & homines in opem, magnis clamoribus vocantes. Actum erat de illis, nisi grandis, & periculo par accurrisset nauis, & iactis è ponte funibus emerſi conſtitissent.

stitissent. Amissis rudentibus, & scapha euasere. Spectabant cum mari, & morte luctantes, audiebantque Ardenius e turri sua, & Gerardus cum eo votis ardentibus salutem miseris; sed magno silentio poscentes, ne quis ipsorum afflaret gemitus subiecto in horto excubantes. Defunctus hoc infortunio Gerardus suo se moestus carcere abdidit, omni alea denuo mittendæ posita cogitatione. At trium illorum Gerardi magis quam sui amanti fortia pectora, vitati donum periculi argumentum putarunt operæ Deo gratæ. Scribit die eodem Lillius ad Gerardum, bene omnia per Dei gratiam post naufragium habere. Redirent postri die, horaque eadem, & operirentur redituros. Extorta sed ægrius & duplicata mercede venia Gerardus, cum Ardenio tertium pernoctandi, animaduertunt cimbam surdo remigio propinquantem, filum proiciunt plumbo alligatum trahuntque ad se innexum rudentem quem firmis ad prostrans e turri tormentum bellicum, & multiplicibus adstringunt & tendunt nodorum vinculis; vice versa qui erant in cimba, trunco arboris ingenti colligant, & vehementissimè intendunt. Verum enim vero haud valuit vi tanta intendi quin tanto quod iunxerat spatio lentus flaccesceret & in arcum penderet, sic vt per eum descensurus non satis sui pondere iuuaretur, sed neruis opus esset ad superandam illam rudentis curuaturam, & dexteritate ad æquilibrium tenendum in cannabina illa æquitatione, quod vtrumque metu aeterni carceris, aut mortis non dubiæ, ruinæ metum dubium pellente, Ardenius feliciter exegit, fossamque, & murum per aërem transmisit. Gerardus lentato laxius quam foret antea rudenti se committens, accita in auxilium Dei matre, & duplicis illius carceris duobus incolis Southuuello, & Vualpolo, aliquantulum confecit viæ, sed neruorum defectu, mox in supinum euersus pependit e cannabe, promouitque nihilominus vsque ad medium: hinc prorsus defectus viribus, & halitu, nec valens transuersum digitum procedere, stutuebat se aquis præfocandum, cum ruinæ proximus in fossam immineret. Collecto igitur quod supererat extincti spiritus, euasit ad murum extremis pedibus tangendum; inde illum adrepens traxit Lillius in terram exanimum, & cardiaco liquore modicè recreatū cimbe imposuit, post secto rudente de turri pendulo, in aduersam ripam celeritate summa traicitur, liberatis Deo infinitas agentibus gratias, liberatoribus bonum factum, & sanctum festo sibi fletu plaudentibus. Rem vt retuli gestam nocte post quartum Octobris proxima anni 1597. testantur datæ non multo post literæ quas præ oculis complures habeo. Breue spatium pedibus emensi obuiam cernunt occurrere cum equorum pari, Ioannem Paruum quibus sub auroram inscentis eò volant vbi Garnetus habitabat, milliaribus à Londino paucis, quantis vero vtrunque lætitiis cogitetur meliùs quàm narretur.

Iam quarta Gerardi epistola, vix illuxerat post fugam dies, cum eius custodi reddita est coramque perlecta. Docebat illum Pater fugæ causam vitaret ipsemet quantumuis innocens, futurum discrimen; rebus si quas haberet in turri componendas, expeditis, absque mora se domum reciperet (quam illi designabat) illic ei tum equum, tum viæ ducem præsto fore, *

quo subduceretur in tutum saluus, vbi esset abundè ad victum inuenturus, florenosque insuper quamdiu viueret, per annum ducentos. Gerardi fuga, & improuiso periculo sideratus custos, videbatur stupere, & congelascere, sed necessitate præcipitantis articuli, stuporem illico soluente, omiſſa Turri, & lare proprio equum statim conscendit, & à Ioanne Fuluuodio vno ex tribus cymbæ ductoribus, subtractus est in domum Catholici nobilis, miliaribus ab vrbe centum vbi annum egit percommode, quoad recepta Londino coniuge, in aliam migraret Prouinciam, in qua vitæ residuum præstatione promissæ pecuniæ honestè exegit, quodque omnibus præferendum sincerus ad mortem Catholicus. Custode Bartleyus, per multos in cassum peruestigatores requisito, Gerardi literas in turris tecto expositas, tulit in Consilium Regium, à quo maiori admiratione quam strepitu, quod gestum fuerat exceptum. Vnus quin etiam è Senatoribus assidenti sibi nobili in aurem, fuga Domini Gerardi quam morte plus gaudeo, cui nisi fugeret cogebamur illum addicere. Vnus magno fragore tonabat & tumultuabatur Bartleyus ne putaretur, aut Reginæ infidus, vel fugæ particeps, aut saltem conscius, poscebatque ardentè à Senatu viros quoquo versum Catholicorum palatia, & ædes cum potestate scrutaturos. Risere Consiliarij postularum, nam qui tantum amicis, mente, & pectore valuit ad rei tam nouæ, ac periculosæ felicem exitum; huic scilicet amici, equi, animus & industria defuerit, vt rem prosperè confectam in tuto collocaret, amoueretque se hinc in tractus peregrinos, vel ignotos. Gerardum porrò, mortis metu haudquaquam fuisse in fugam adactum, sed animarum studio, & amore, argumento sit, quod paucis post diebus Londinum rediit; ædes sibi condixit; ministerij sancti labores repetiit, primùm cautè magis, quàm timidè, Catholicis intempeſta nocte aduendis, docendis, iuuandisque dum illucesceret; paulatim liberius, eoque demum confidentius quo animaduertit, tentum se prope ab aduersariis sapius, illorum semper è manibus Dei beneficio exisse quoad anno tandem æui nostri sexto coactus est deserere Angliam, laboriosis claris victoriis, & animarum spoliis opulentus.

Duobus tandem Gerardi liberatoribus quid factum sit, vel eò dicendum, quòd eorum alter huc propriè spectet, Fuluuodius quidem Gerardum ad fugam compertus adiuuisse, ad furcas damnatus est. Proscriptum eius caput grandi pecunia, si quis repræsentasset virum, aut monstrasset latentem, impar vitæ venali tot inter emptores circumferendæ & seruandæ in Belgium traiecit, totumque se contulit in vtilitates Anglicæ missionis. Longè aliter Lilius; suo enim non ferens ab Garardo diuelli, dedit se illi perpetuo in seruum, conditione famulari, amore filij, fidelitate plusquam intima & fraterna, quæ morte propria vitam redimit alienam. Captarat Gerardus ad Exercitia S. Patris obeunda, simulque nobilibus adolescentibus tradenda, secessum domus Catholicæ, & illustris, cum ecce tibi, quinto vix ab inceptis die, flagitiosi serui perfidia proditus, videt repente Delegates duos furtim domum subire; ipse ad omnia casu, tam subito imparatus, quod vnum poterat, vestem sibi talarem detrahit, seque suo vt licuit diligenter

genter cubiculo claudit. Ad hoc erat accessus per anteriùs conclaue quod sacelli præbebat vsum, & sacro altaris, & supellectilis diuinæ ornatu splendebat, dabatque Sacerdotis indubitata coniecturam. Patris ergo ad fores pulsare dum pergunt satellites, isque intus silens humerisque obnixus impellentes ianuam moratur; matrona prudens quæ illis præibat, clauim si vellent qua illam referarent indicaturam se illis obrulit, iis eam sequentibus, penetrat se raptim in cubiculum aliud Gerardus, ex quo erat in latibulum ignotus aditus; Lillium vrgebat secum pariter abscondi; sed huic suus erga Patrem amor, quantum animorum, tantum prudentiæ suggestit; nam si sequor, quis, inquit, Domine? Quem prehendant, Sacerdos præter te? Domi enim Sacerdos quin lateat non possunt ambigere; partes tuas obibo, tu meas sis obi, & pro me Deo enixè supplica; cum his Patre diligenter clauso, in cubiculum redit ex quo Gerardus effugerat, adsunt clauim nusquam reperta satellites, id enim solum quærebat matrona vt ab eius cubiculi foribus illos amoueret, quibus illi denuo pulsatis, vim parant ad eas emouendas. Prodit Ioannes magna grauitate, vultuque composito: interrogatus quis esset, gestiit scilicet, aduertens Gerardum non esse illis de facie notum; seriùs tamen & severo similis, sum, inquit, ille ipse quem cernitis. Sacerdosne, inquiunt? Vestrum est respondet videre si sim, num sim dicere, nihil ad me. Prostabat in mensa scripta quædam, coniectis obiter in ea oculis, aduertunt ad concionandum, & meditandum ea pertinere; hinc & talari è tunica quam à se Gerardus abiecerat; certo conficiunt Gerardum hunc esse quem petebant, prehensumque de Regiæ mandato carceri destinant domus vero Dominus binis cum famulis, dum tenetur, addiciturque fisco res eius omnis, scripta in fasciculum colliguntur, sacellum ne quis eò subiret obsignatur & nobiles matronæ complures in aula inferiori se continent, quoad reliquam domum peruestigassent Delegati. Lillius in eam inducitur; illæ coram aperto capite, & in pedes stare, tunc vero is graui schemate, auctoritatisque velut debitæ specie introgressus, cum eas salutasset, nulla earum ducta ratione, nihilque hæsitans, suo quasi iure caput operuit, ex quo illæ persona quam assimularet catè animaduersa, reuerenter illum salutarunt, mirè apud se serui fidem & industriam laudantes, quædam etiam flentes præ gaudio quæ magis dolere videbantur. Abeuntibus Delegatis cum præda captorum quatuor, ad Gerardi latebras curritur, Deo laudes & gratiæ dicuntur; celebratur apud illum fides, & solertia Lillij. Cuius postredie citata in Senatu causa, paucis interrogatis deprehenditur laicus non Sacerdos; Lillius non Gerardus; Pharmacopæus olim per annos septem Londinensis, per alios quatuor pro fide Catholica Clinckij carceris incola. Quibus cfferati pudore iraque Senatores, Delegatos remittunt, integraturos cum furore accuratorem rimandi omnia; sed sero tametsi præcipites, Gerardus cum sole iter inierat; eratque multis iam milliaribus ab vrbe inter suburbana Catholicorum illustrium, vbi Lillij vita seruidis precibus commendabatur diuinæ bonitati, accesserat enim ad ea quibus premebatur; vxor eius qui custos olim Ge-

rardi fuerat, hæc interrogata de Gerardi fuga, eius administrum fecerat Lillium, falsusque ingenuè ipsemet fuerat Popamo iudici, nec de illa fuga quicquam eius custodi posse attribui, curatorem se illius fuisse, & auspiciem, vni sibi & facti meritum, & eius gloriam deberi, tantique hoc sibi videri apud Deum, vt eius recordatione reficeretur magnoperè, essetque alias, si ferret occasio, propenso animo idem tentaturus, quo mortis & vitæ contemptu magnanimo pars illi non parua decessit tormentorum quæ illi parabantur. Nam percontantibus vbi esset Gerardus nescio, inquit, sed neque si scirem, dicerem, cum Christiana charitate id veter dicere, & hominem eius sanctitatis & innocentiae, quam septennio integro nauatæ illi seruitutis in eo probauit dare vobis excarnificandum, & reorum infamium necandum supplicij? ante mihi lingua in tabum effluat, quàm in os, vel mentem id nefas admittam. Cruciatus est ad columnam quam dixi non plus horis tribus, quod duritiem hominis viderent in sua constantia obfirmatam nihil ab se passuram exprimi Gerardo aduersum; priusque facile, vel comminutis ossibus frangendum & occidendum quam à proposito flectendum. Ærumnosa ergo custodia conditus, pares loco miseras quadrimestri toto, inuidæ patientia exhaustit. Post in carcerem transcriptus quo capitalium conuicti tenebantur, illic offendit Sacerdotem, expectatione supplicij vehementissimè anxium; à quo per quicquid est rogatus, vt si qua valeret, excogitaret modum, quo se restitueret libertati, quem is tam felicem, & propitium inuenit, vt se cum illo pariter, ex morte, & carcere in libertatem assereret, quantis vero id Gerardi lætitiis, cum eos præter spem, præterque cogitationem, vidit coram adstare improuisos, difficile dictu sit. Potissimum vero cum Lillium audit, nouam sibi deferre profiterique seruitutem, nec exantlatis pro illo periculis, & morte terreri. At enim tum demum sua dignus mercede, ac præmio erat operarius, tam frangi, nec triumphatis denuo committendus periculis. Optarat is pridem adscribi nobis in Societatem, nec deerant merita, nec testis meritorum Gerardus, qui norat hominem, vbique locorum, occasionum, temporis, & conditionum promiscuè ac perpetuo agentem, eius tamen esse innocentiae tenacem, vt confessionem audienti, non posset, absoluedi materiam sat certam suggerere. Igitur ad Garnetum missus nostris in Anglia Præfectum; inde ad Personium, Romæ adscriptus est inter domesticos adiutores, & septennio post lenta correptus febricula, iustoque seriùs in cælum patrium remissus, paulatim contabuit, sanctèque animam efflauit.

Mors Guillelmi Cæcilij Ecclesie Anglicanae hostis acerrimi. Tumultus Seminarij Anglorum Romæ, pro Patribus Angli Catholici constanter segerunt. Causa iuridice tractatur, & Refractorij damnantur. Archipresbyterum Anglicano Clero præficit Pontifex. De libris, vita, fluctuatione, & obitu Guillelmi V. Watsoni.

CAPUT XVI.

EVAVIT hic annus 1598. Catholicam Angliam funesto pondere, & immani, quod illi per annos quadraginta incuberat premens, & opprimens. Guillelmus Cæcilius, Burgleyensis Comes, ærarij Regij Præfectus hoc anno moriens eam liberavit; homo ad nutus Elizabethæ omnes sic natus & factus, ut suus illum Camdenus tradat fuisse omnium in Regno potentem, habuisse plenam regni administrandi potestatem in manibus fidenter ab ea repositam. Quamvis ipse suarum consultissimum rationum summæ illius gubernationis & potentiæ quam exercebat re ipsa, invidiam, modeste verbis à se auerteret. Fuit semper, dum vixit eorum vox eadem, & constans qui ex Anglia scribebant, tot ac tam atrociam decreta, quæ publicis, subinde suffragiis firmanda in Catholicorum perniciem, direptionem, & necem prodibant, fuisse illius dictata. Eius inventum fuit Sacerdotum in Angliam aduentum, Iesuitarum potissimum, repræsentare populis mendacissima specie; ut persuasum haberent iuandorum studium animorum, ad coniurationem & renouas spectare; conuersionem hæreticorum in auitos ritus; ad rebellionem aduersus Reginam; discessionem schismaticæ ad caput legitimum reuocationem, conscriptionem esse stipendarij exercitus militaturi Ro. Pontifici proin necem illis, proditorum, & rebellium supplicio illatam, nec ministris, aut ipsi Reginæ crudelitati datum iri; nec Religioni ab iis vexatæ, quod Religionis causa omnis, à Cæcilio esset in proditorum, & perduellionum transcripta titulos. Nunc ergo tandem sanguinis tanti reus tot Christi Sacerdotum; desertionis tantæ reus in quam tot millia ciuium secum egit (auctor enim, Reginæ fuerat præcipitandæ in rebellionem aduersus Ro. Ecclesiam Angliæ) nunc, inquam, ad metam currum fregit ætatisque anno vnde octuagesimo & ultimo, vtrinam ne primo mortis

Ecc 4

sempiternæ, quam ex propriis Camdeni legibus taceri oportuit, etsi non desint quæ credibilem faciant, sed me nihil attinet de iis fusiùs scribere. Haud tamen cum illo extinctum odium Catholici nominis, eiusque vexandi potestas impia, & crudelis, vtriusque hæredem reliquit filium Robertum Cæcilium, dignum tali magistro, & patre discipulum, quem sibi iam Elizabetha in Parris gratiam, ab secretis scribam inaugurauerat, paulo vero post in cancellarium Lancastrensem, reluctante grauib. inimicitiis Comite Essexensi, quibus tandem eò redactus est infelix, vt caput sub ferro carnificis Londini poneret.

Verum enim vero, si vnus habuisset fides Catholica hostes hæreticos, non foret admodum eius dolenda conditio; iacturas illius pensabant luca gloriosa, immenso scenore; vitæ factis ingentibus, & heroicis illustres mortes; pectoris generosi excellitate insuperabili venerandas, quibus ex duabus ventura sæcula; si rectè auguror admirationem ducent, & exemplum. Damni maioris, & frugis nullius extitère, (vide vnde oxortæ) Sacerdotum inter se æmulationes, puerperia factionum, & partium, proinde à Protestantibus quibus vsui magno erant, omni studio promotæ, Catholicorum enim contentionibus, augebantur victoriis Protestantes.

Eam ob rem Brancrosio Episcopo Londinensi negotium dedit consilium Regium, vt ardenti iam igni ligna suggereret, easque maximè animaret; & iuuaret partes quæ in Reginam ibant propensius. Earum memoriam æternauère scriptores hæretici, & quidem tragicè, vtinam & falsò; nisi quod culpam fortassis paucorum in omnes contulère, quos sui legitima, & necessaria Religionis defensio præstabat non modo innocentes, sed & merito laudandos. Missis quæ fortè partes alterutras pungerent cætera memoro. Nam quos penes fuerat culpa, non obscuro Deus à reliquis discreuit indicio, quorum essent profecto pandenda fusiùs consilia improba, & mens læua, vt ex iis posteri discerent perfectæ partes concordia, sedis Apostolicæ, Deique ipsius constanter retinere. Verum Seminarij Anglorum Romæ quos pridem innueram tumultus à Personio sedatos, recentioribus his Angliæ calamitatibus, cum occasionem dederint non paruam; eò enarrandos huc distuli.

Die Octobris sexto & decimo anni 1594. vita excesserat Guillelmus Alanus Cardinalis, huius loco poscebant Odoënum sui sectarij (quem deinde culpauit apud Pontificem Inspector Cardinalis, quod dum sua per suos ardentè magis quàm rectà & sincerè vrgeret, multorum fuisset malorum occasio) hunc inquam, poscebant, nationis suæ fieri Cardinalem. Interea vero in futuri pignus prærogatiuis Alani gaudere, quibus suo delectu, remittendos in Angliam Sacerdotes pensitationibus iuuabat annuis à fisco Apostolicæ Camera attributis. Et fuit qui iuuenes Seminarij Anglicani eò egit, vt hoc à summo Pontifice, nationis totius nomine libello supplici peterent; quod ij vt facerent quàm facilè tam inconsultè concessum est ab Hieronymo Florauantio tunc eorum Rectore, Anglicarum rerum inexperto, & clandestini ignarò consilij quod libellus supplex
proba

proba specie occultabat. Indignati repulsa iuvenes, & iniqua spei casti, propensis studiis factionis antiquæ dictata complexi sunt, turbulentorum accessu in dies auctioris. In eum omnes intenti scopum erant, ut suum attollerent Odoënum, Alanum deprimerent; de Societate quererentur; inuisum sibi Personij fuscarent, & abiicerent nomen, quem fama erat, contra quam optabant, fore proximè Cardinalem. Seminarium itaque ab iis tam lethali, est scissum, pertinacique plaga; tot quotidie triennio integro motibus, & dissidiis laceratum, ut inde nec arte, nec vi vlla sanari valeret; nam quæ agitabant exterius, flocci erant ad illa quæ foris in Anglia, Belgio Gallia cum suis tacitè mouebant factiosis, quorum improbas, & surdas machinationes in rem suam, suosque ambitus vertebant. Ex quo illud olim tanto paratum sudore & sanguine Anglicani Romæ Collegij augustum nomen, cœpit obscurari, ac longè aliter quam Seminarium Martyrum appellari. Cuius mali tantus sapientes Anglos, tota sparfos Europa cum pudore non leui afflixit dolor, ut de iis ad Clementem octauum dederit litteras, Inglefildius Eques aurei calcaris, Mariæ olim Consiliarius, vir cordatissimus, & singularium in rem Catholicam meritorum. Reddo hic eius epistolam quod ea perspicuè seditionis huius ortum, & causam explicet.

[In hac mea, inquit, senectute, & his ferè annis quadraginta, quos extra patriam, bonis spoliatus, & pro fide Catholica & Romana sede voluntarius exul traho, nihil mihi acerbius, & lachrymabilius accidit, nostri Romæ Seminarij tumultu, haud planè alterius quam dæmonis artibus excitato. Nam si ubi pax, illic Deus; ubi discordia quis præter dæmonem? Retractans enim ab sua origine flammæ huius ortum, certò comperio, hæreticorum in Anglia cæcis artibus accensam, ministerium ad hoc suum dæmoni suppeditantibus. Quod vestræ fortassis sanctitati, ut prima specie minus credibile videatur; ego annos iam sexaginta, illorum expertus & fraudes priuatas, & publicas; & domi & extra Angliam, certò possum sanctitati vestræ confirmare, illos perpetuo in hoc incumbere ut per idoneos homines clam sua consilia in aula Romana promoueant, etsi capitalibus odiis illam prosequantur; id vero tam dissimulanter, & callidè ut illos ipsos fallant quorum ingeniis ad sua desideria vtuntur, nec hi fraudem aduertant, nisi postquam damno illius icti sunt. Explorata res est beatissimè Pater! hæreticos, maximè vero Senatam Angliæ, ex quo probarunt quantum boni Seminaria in Angliam inuehant, quantum errori hæretico decessum; æquè nihil egisse, quam ut funestam discordiæ facem, inter Seminarij alumnos & Sacerdotes iniicerent, qui à Patribus Societatis Iesv educantur, æmulatione vsos pro fomite, quo facem illam ventilarent. Ad hoc ipsum (ut faciliè comperi) multis iam ab annis, pestilentem quorundam ex Belgio, & aliunde seditiosorum adhibent operam, qui licet se Catholicos venditent; sed in omnes arreæti occasionum articulos, omnia odorantur, omnia colligunt quæ possunt Societatis Patres quorum est præcipuus in Anglia labor, & summè fructuosus, Anglis exosos face-

re, vel suspectos. Maligni huiusce hominum fermenti, huc etiam non nihil transit, qui nacti aliquos eiusdem secum ingenij, vel ambitu, vel inuidia occupatos, suum hoc per illos Seminarij alumnis credulis & incautis; nimirum iuuenibus, instillauere virus quo nunc insaniunt.] Ex quibus conficiebat vir illustrissimus, pellendos omnino seminario Anglicano turbulentos, & dandam operam ne semel eiekti, aut eorum sequaces cum residuis, & modestis miscerent colloquia, vt qui ore pestilentiam circumferrent, & mortem proflarent.

Post hanc viri magni, ad Papam Epistolam, nemini opinor difficile creditu euadet, quod sibi alioqui persuasisset nemo, ausos iuuenes illos postulare, vt sui Romæ Seminarij administratio quibusvis crederetur, dum ne Iesuitis; vt quicumque forent in Anglia Societatis Sacerdotes, & edictione Pontificis seuera iuberentur regno facessere; vt Apostolicæ potestatis clauis, regni eius portæ iis æternum clauderentur. His enim legibus Catholicos omnes, nedum Sacerdotes, pacificè illic, & liberè acturos, nihil fore ab aduersariis grauius ferendum; versum iri Angliam in deliciarum Paradisum. Mera hæc Reginæ ac Senatorum eius vota (consequi necne) sonabant iuuenes. Quodque illa cum suis desperabat vi vlla se posse in Anglia consequi, hoc se dolo, & arte, Romæ putabat adepturam; eam rem cum magnis, & validioribus muro ahenæ rationibus niti oporteret, & tam enormia postulata, commentum suum illas etiam maximis summèque urgentibus, & necessariis maiores, & validiores. Sacerdotes nimirum in Anglia Iesuitarum comparatione perinde esse, vt si ne essent quidem; non quod idoneis carerent dotibus, sed quod in illos imperiosam quandam Iesuitæ auctoritatem sibi arrogarent; illos opprimerent; iniquis oculis intuerentur appellentes; quicquid foret ab iis susceptum, transuersi eliderent; quicquid eorum spectaret famam deprimerent, vt cum essent à nobis in nihilum redacti, soli nos vacua in aula regnaremus. Horum tale nihil vnquam ad aures Pontificum venerat, videbarurque vero valdè absimile trecentos minimum latè per Angliam sparsos Sacerdotes, nihil vnquam eiusmodi indignatos at questos; ac ne verbo quidem, aut scripto locutos; è contratio alumnos Seminarij Anglicani, assumpta per sese Anglicanæ Ecclesiæ persona, vltro eius causam suscipere nullius mandantis delegatione, aut expostulantium querela. Quare introspicens Pontifex quod res erat, sapienti consilio statuit malo simul præsentem remedium facere, simul ire periculis obuiam, quibus prouidendum erat sollicitatum iri iuuenes ad desertionem, si suarum contemptum accusationum, sui contemptum interpretarentur; & proritari se repulsa duplici. Daretur itaque partibus dicendi locus, exigeretur vtrinque causa, rationum momentis, & pondere; elucidata rerum veritate, alieno deceptos, & turbatos dolo, ad mentem redituros, pertinaces in suo errore, & libidine turbandi, sanationisque desperatæ, rescissum iri à conuictu, & consuetudine aliorum. Commodum tunc Romæ vrbis Ecclesias inspiciebat ex officio Philippus Sega Cardinalis, & Placentinus Episcopus quem vitæ quidem integritas, & sublime, sagaxque

sagaxque iudicium mirificè commendabant; sed rerum maximè experientia, plus annis triginta ex sedis Apostolicæ obsequiis parta, & in Belgio, Lusitania, Hispania, Gallia, & apud Imperatorem exercita. Hunc delegavit Pontifex, Anglicani Romæ Collegij inspectorem, iussitque nihil omittere cognitionis exquisitæ, quod sibi videretur ad causam iure summo, & liquido absoluendam. Hoc ille haud segniter supremis quinque vitæ suæ mensibus præstitit anno 1596. fassus nihilominus de omni boni Iudicis paratu, nihil maiori sibi fuisse vsui quàm patientiam, audiendis scilicet placidè iratis adolescentibus in quibus apertè, incautis licet nec sentientibus, perturbatio animi loquebatur; iisdemque erigendis, vt scripto, & voce peccatus effunderent. Ipse contra nihil prætermittebat, quæcumque obiecissent, licet ex dictorum pugnantia manifestè falsis, Patrum opponere responsa, & depulsiones. Quibus demum confectis, summam causæ perfectæ Pontifici obtulit, qua, si foret typis in lucem edita, nihil aut antea fuerat, aut erat postea futurum Societati nostræ illustrius, solidius nihil, & gloriosius in eius commendationem. Quod alias quoque in similibus contigit, vt in præcipitatis Seminarij Rom. iuuenum motibus componendis delegati non semel viri sapientes, post subtilissimæ cognitionis examina nihil (quæ Deo sit laus) referre potuerint, nisi quod esset Societati nostræ tam lætum & honorificum, quàm alia omnia expetentibus, & præstolantibus triste ac molestum.

Vulgatis inde per Europam Romani Anglorum Collegij turbis, potissimum vero examine, iudicioque libelli supplicis, quo postulauerant iuuenes, nostros omnes ex Anglia à Pontifice reuocari, tantum vna doloris, & verecundiæ per omnem Italiam, Hispaniam, Belgium ipsamque Angliam Anglos afflixit Catholicos vt crebræ vndique ad Clementem VIII. Cardinalem Caietanum Angliæ Patronum; ipsosque iuuenes pluerent literæ quarimoniis refertæ, quibus nostram longè acerbius ferre causam quam suam videbantur. Et si quid illi Ecclesiæ omnem vndeuis opem promeritæ impenderamus sudorum, & sanguinis; rependeretur id nobis significatione amoris & grati animi adeo copiosa, & illustri expressa caractere, vt molitiones quæuis paucorum contra nos haberi à nobis pro leuibus deberent. Sed mirè ad rem nostram, & principem causæ articulum venerunt tot literæ quibus velut totidem spontaneis testibus, conuincebatur eorum falsitas quorum nos iuuenes turbulenti insimulauerant; longinquitate opinor stolidè confisi, qua putabant suas accusationes tam procul abfuturas, ab elucidando quod inuoluebant mendacjo, quam procul ab Anglia distabat Roma. Nec enim ipsa solum ex Anglia, sed multis & variis Europæ locis, paratos se Angli scribebant, longè alterius numeri, auctoritatis alterius, fidei, gradus, & ponderis ad confutandas iuuenum perfidorum fraudes. Scripsit ad tutorem Anglorum Cardinalem, clarum illud Religionis & Theologiæ lumen Stapletonus, ditinorum Louanij Magister, cum Doctoribus & Sacerdotibus vno, & viginti; laicis supra octoginta cunctis nobilitate conspicuis, fide in Deum pro qua exulabant illustribus: scripsit Duaco Ricar-

dus Barretus, cum Seminarij illius cui præerat grauissimis quibusque Do-
 ctoribus, qui perniciofa Romanorum Anglorum postulata, puerilem vo-
 cant, & offensionis impudentis audaciam. Quin & è Belgio scripsit P. D.
 Robertus Dalbiscirus Carthusiæ Prior, eiusque cœnobij Patres præcipui.
 Postremo antistita monialium B. Ursulæ (erant hæ quoque Louanij pro
 Christo exules ex flore nobilitatis primariæ, nec silendus ille duplici titulo
 maximè illustris Stanleyus copiarum Præfectus, bonorum videlicet pretio-
 sa pro Christo iactura; & partis in Belgio per suos Anglos victoris. Affirma-
 bat ille militari suo, & libero stylo non posse Reginam aduersus Catholicos
 educere militem formidandum magis quam forent Romæ, Seminarij An-
 glorum iuuenes turbulenti. Si quidem minime dubium, habere illic Regi-
 nam aliquem emissarium latentem, qui iuuenes per se sat irritabiles, ob-
 iectis subinde discordiæ pabulis acrius inflammaret. Nec absimilia, iis in-
 culcat Sacerdos & Doctor Thomas stilintonus; nam si quicquid vsquam
 hæreticorum est, si omnes, inquit, in consilium coirent tum nostri tum
 vestri aduersarij capitales, ad euertendum hoc vetrum Collegium; causam-
 que Religionis Catholicæ, vosque adeo ipsos, quid possent præsentius,
 quid efficacius ad hoc comminisci, quam quod vltro per vos, & sponte sa-
 tagitis, vt ab Societatis Patribus discedatis? Mitto Feriæ Ducem, quam
 Religionis amor, & patriæ Angliæ impulit, vt argumenti eiusdem ad Cle-
 mentem VII I. literas daret grauissimas. Mitto alios complures, diuersi
 gradus, & conditionis, sed eiusdem omnes sententiæ. Super sunt qui ex
 Anglia scripsere, quanquam vna non omnes de causa. Trium mihi selectus
 abundè fuerit qui possint quam minimo fastidio perlegi. Primus Ioannes
 Bellus Sacerdos, & ipse inter Seminarij alumnos olim turbulentus, & in
 turbatorum inquieta consilia procliuis. Acceptis enim quæ machinabantur,
 sic eos Londino alloquitur vtinam fratres ac sodales mei, possem longè à
 vobis distitit, eosdem quos nunc gero, notisque iisdem sensus altè vobis
 imprimere. Sensi enim vobiscum fateor aliquando, iuuentutem nostram à
 Patribus Societatis regi asperius quàm ferri à nobis deberet; Seminarij
 Rom. seueriorem esse disciplinam; illos aut forte imperio, aut eius ambi-
 tu gaudere; sed Roma profectus, postquam in res præsentis huc veni,
 easque oculis iam non fuce præstrictis inspexi, nisi scilicet meipsum, meas-
 que illas quibus offendebar, & conturbabar ineptias, & liquido comperi,
 quam periculosè imaginosis opinionibus, contra Dei seruos, & nostræ sa-
 lutis adiutores, ingratiissima studia verteremus. Cuius deinde, ne quid dis-
 simulem, cum nostros viderem Sacerdotes quamuis de Patribus pessimè
 meritos, ab iis tamen inuicta charitate, & constanti beneficentia iuuari,
 tantus me cepit mei pudor, & facti pœnitudo, vt nihil succurreret quo
 valerem satisfactionem Deo, & hominibus condignam offerre, nisi me in-
 regrè Societati mancipando in religiosum, quod fixum mihi est Deo pro-
 pitio præstare.]Pergitque narrare Ricardo Baoregio illic Sacerdoti, Romæ
 item alias ægrè tractabili, & valde Patribus molesto, precarique suo & eius
 nomine vt turbidos illos, & indociles spiritus ponerent, nec de se hilarem
 hæreticis fabulam, dolorem Catholicis, & Religioni detrimentum darent.

Alter Ludouicus Hughesius Sacerdos Anglus, & Cornubiensis, qui Roma Londinum cum transisset, iisdem quibus alij oculis, & suspitionum nebulis fasciatus, vbi ex vero vt se res haberent comprehendit, vnaque audit, turbate tunc etiam, & mouere alumnos Seminarij Anglicani, cum periculosè decumberet dictauit literas, ad Cardinalem Caietanum Angliæ tutelarem, quas & suo muniuit chirographo; aiens, Societatis Patres in Anglia inueni deuotos, sanctos, charitatis plenos, feruoris & zeli, quique singularibus virtutum dotibus, & viuendi exemplis magnam habent apud omnes probos & fideles venerationem, & famæ pretium. Nec verum est illos Sacerdotibus è clero seculari, imperitare tumidius, multo minus illos opprimere, vt falso obtrestant calumniatores; quin è contrario illis fauent, appulsos excipiunt; pecunia & hospitio iuuant. Idque ipse tum per me probauit, tum multi ante me; sed maxime quatuor sunt experti qui mecum venerant, quantamuis de Patribus Romanis non bene omnes, vtque pat fuerat meriti. Sacerdotes vero è clero seculari cum Patribus de Societate, magna inter se fiducia & consensione in rebus omnibus versantur. Hoc ego ex certis mihi que perspectis testificor, & hæc à me dictata confirmat epistola, quamuis mea solum subscripta manu, febri ne illam ipsemet scriberem vetante. Georgius denique Blackuellus, (quem tanti fecit Roma, vt eum Archipresbyterum, totius Angliæ præficeret clero,) annos supra viginti illic commoratus, nostrique illuc & testis aduentus, & per annos sedecim spectator, de iis scribens ad Cardinalem Caietanum quæ tunc agitabantur Romæ, à dolore orditur iniustæ Anglicano clero iniuriæ quem falso calumniæ tumultuantium traducebant tanquam à Societatis Patribus discordem. In quo, ait, si nuda quorumuis accusatio reum facit, quis se præstiterit innocentem? vulgant nos temere Angliæ Sacerdotes malè inter nos conuenire, à Patribus vero Societatis dissidere, vtque sit latior mendaciis campus Patres illos queruntur hoc vnum agere, vt suam in clero dignitatem, dominatumque promoueant, clerumque sibi subdant, accusatio profecto quàm grauis, tam falsa penitus; & quam mea hæc vt confido testificatio, mutam efficiet. Anni sunt Deo laus, viginti & vltra quibus in hac Angliæ vinea nostrorum culturæ incurabo, & rei Catholicæ, ac Romanæ, tam longo tamen annorum decursu nihil memini quod dissensus vllius similitate inuicem molestū fuerit. Omnes fateor sumus tum homines, tum *in firmitate circumdati*: verum quæ Dei est gratia, tam diuturnis, & calamitosi temporibus, gessit hanc Dei nostri curam, nihil vt inciderit, quod sciam quo pax inter nos turbaretur, aut mutui amoris interceperetur, consensio. Iam illa pars altera inuidiosæ accusationis, qua R.P. Societatis IESV grauantur iniuriosius, ita est manifestè falsa vt per sese, ac in se concidat; à cupiditate dominandi tantum absunt, vt de se vbique illustra humilitatis Christianæ, mansuetudinis, charitatis, & pietatis argumenta edant; & futuri sumus maximè ingrati, nisi eos colamus tanquam patres, tanquam amicos complectamur; agnoscamus vt beneficos; imitemur vt magistros, & prosequamur affectu singulari, velut præcipuos regni huius opitulato-

res, & propugnatores salutis illius, tot inter procillas miserè æstuantis. De iis qui aliter loquitur, nec illos, nec seipse sat nouit, nostros enim vndeuis Sacerdotes in patriam reduces, quis oro colligit, vestitu idoneo, victu, pecunia, equis, viatico, iuuat subducitque in tutum apud sibi addictos, & prudenter sagaces Catholicos? Apud quos lapsorum casibus erigendis aliorum firmanda constantia, & diuino cultu propagando strenuè adlaborant. Plus vltra quoque se porrigit illorum charitas. Nos enim qui *pondus diei & æstus*, tot iam hic ab annis portamus, fatemur ingenuè, illorum è fontibus hausisse nos vtilitates summas. Sciret vtinam D. V. illustrissima quantos faciant de suo sumptus, (nam quod aliunde stipis nomine iis erogatur, pars horum est minima), sumptus, inquam, de suo in hoc ministerium profundant, refouendis in carcere Christi confessorum ærumnis & pœnis; oppressorum laxandis angustiis; omnium denique leuandis calamitatibus; foret profecto D. V. illustriss. plus satis vt cogeret inuidiosæ Patrum & infantis famæ obrectatores malignos, & inuidos ad resorbendam audaciam, quam in eos vomunt.] Sic ille, cuius & placet magno perè, & libenter iterò pium votum; vtinam in foro, nostratum causarum, legitimis cognitionibus, partibusque pro se coram pugnantibus, exprimeretur veritas rerum pura, & liquida, vt in hac causa præstitum est, nec admitterentur accusatores iidem qui & testes, & eorum ex testimonio torqueretur in partem sententia suæ adhuc interdum ignaram accusationis. Hinc forte fieret, vt longinquiores etiam Angliæ cœteræ nationes, veritatis cuiusdam fierent conscia, cuius agnitio veri amantibus, & foret cognitio periucunda, & vsu maximè oportuna.

Menses demum post paucos absoluta causa, eiusque actis Iuridicis Clementi VIII. exhibitis, excessit è viuis Cardinalis sega. Nihilo seciùs sententia iudicum in opus confertur, mouentur Collegio capita factionis, turbulentorum primipili, quos nulla ratio non dico valuit restituere rationi, sed egit etiam in ambitum gloriæ inanis, ex impugnatione rationis. Sed prius vltimos experturi linguarum mendacium conatus, causæ suæ narrando, tantam affinxere honesti speciem, vt eius Toletum Cardinalem & Germaniæ assistentem Tirium, natione Scotum Patronos inuenirent; mente vtrumque proba, sed parum consulta. Nam & Tirium sua simplicitas, credulitati nimia; & Toletum negotiorum moles, errori præbebant obnoxios in causa potissimum, tanto apparatu, maturitate, & integritate tamdiu iuridicè disputata, tantisque probationum firmamentis damnata. Tolerus nihilominus partem iure cassam suscepit in patrocinium, & pro ea qua nihil non poterat apud Papam auctoritate, res Seminarij eum in statum restituit, quo excogitari non posset deterior; verum enim vero, hoc item haud diu post Segam mortuo, paruaque interiecta mora, etiam Tirio; tandem Personius ex Hispania, redux suauiter iuxta, & efficaciter, Seminario primam pacem, & tranquillitatem restituit, eiectis tamen exulceratos secum animos inde portantibus, & exerentibus linguas maledicas vbicumque aures nacti essent.

In Anglia certè prodigaliter fabulabantur de rebus Romanis, eoque licentiùs quo erant probatu difficiliora quæ lubebat illis in causâ suâ suffragium mentiri. Fuit in iis, ut reliqua taceam, lepidum, & atrox eorum acroama; Odoënum scilicet, Toletum, & Tirium quod starent ab suis partibus fuisse à nobis de medio sublatos, nec aduertebant stolidi hac sua tam atroci calumnia locum se calumniæ mutuæ probabiliorẽ, deridiculè præbere; Segam videlicet idcirco ab ipsis sublatum de medio quod eos iuridicè conuictos damnasset, & sententiâ solenni Seminario expulisset, tanquam manifestos illius corruptores. Nempe animus perturbatus, cæco impetu dum currit, illic cespitat, & ruit, ubi se putat firmiter constitisse.

Hoc rerum statu tam mobili contigit aliquos è clero Anglicano quandam inter se, consulto nemine, quasi Societatem colligere, cuius Septentrioni pars altera; ad meridiem altera præesset. Utrobique tribunal statuere, officia munerum variorum digerere, modumque gubernationis auctoritate priuata decernere, potestate solum penes Congregationem illam reside, alios in eam adlegendi. Quibus Pontifex acceptis, & ritè cognitis, malis inde oriri procliuius iturus obuiam, matura, & certa indagatiõne conditiones item & merita didicit Anglorum Sacerdotum, inter quos ille quem ante memini Blackuellus, cum scientiâ, probitate, pietatis ardore, vsuque experientiæ diuturno, consensu omnium, omnibus emineret, omnibus quoque est antepositus, & Ecclesiæ Anglicanæ à summo Pontifice Archipresbyter constitutus. Sex illi de Sacerdotibus Angliæ additi Assessores, totidem ipse priuato delectu alios adiunxit. Horum tredecim tribunal iura illi Ecclesiæ dicturum, quod Papæ nomine scripsit patronus Angliæ Cardinalis. Quibus sapientissimè decretis, & supersessum est transmittendo illuc Episcopo ne maiorem in modum efferarentur suspiciones Regiæ regniq; administratorum; supersessum mittendis in Angliam diplomatibus Breuibus, ne Parlamenti lex, qua statuebatur maiestatis reus, qui quauis acciperet ab sede apostolica literas cuiquam exitio fieret. Propensissimis omnium, & alacribus studiis acceptus est Archipresbyter, & Rector illius Ecclesiæ, veneruntque ad summum Pontificem innumeræ agentium gratias literæ sibi gratulantium tantum boni, quarum fasciculos penes me habeo benè grandes, in iis Sacerdotes, & vincti & liberi, in iis Garnetus cum viginti è nostris quibus is præerat; læta nouo delectu omnia videbantur, cum assessoribus promulgatis, qui locum sibi eorum in numero distante ambitu merat iam fuerat, ut ex eo se exclusos penitus, nedum iis vidè postpositos, constare de suis (& erant perpauci) querulum, & clancularium conciliabulum; Blackuello sua negare obsequia, in quo detrectatæ, ut notam obedientiæ vitarent; variis argumentis Blackuelli potestatem elidere. Enimvero priuatis Cardinalis patroni literis, parum legitime stabilitam, quibus non idè standum asserebat quod testaretur Pontificis nomine se illas scribere, cum esset Pontificibus solenne, diplomatibus Breuibus, quæ vellent edicere, ut plena iis fides haberetur. Ad hæc in Angliâ, quantillifore solitarium Archipresbyterum? Tanti videlicet Angliam non esse ut ei

Episcopus deberetur? Cum multitudine Episcoporum tanta se circumspicerent Protestantes? Sed hoc esse nimirum ab Iesuitis fabricatum, ut imperarent Archipresbytero, quod non essent ausuri apud Episcopum, & hæc equidem illi, sed à veris tam procul, ut nullis non precibus, & rationibus apud Pontificem Personius egerit, quo illuc mitteretur Episcopus, tantum abest ut nostri, conficiendæ rei obstiterint. Iam qui primos istos cogitationum, & partium impulsus, secuti sint fluctus (longos enim iere in annos, & se in varias deinceps fregere tempestates) sed eos perinde tacuero, ut si ad nostra nihil attinerent; etsi earum ignoratione, multa quoque lectores cogantur ignorare, quæ lucem ex iis ducerent, longèque aliter se habent quam vulgo credantur. Malo nostra in obscuro iacere, quam aliena in lucemeducta displicere, in hoc igitur argumento obliuione voluntaria sepulto, vices meas trado huiusce temporis scriptori, cuius nomen propterea edo, quod morte proxima sapiens, execratus sit libros suos quibus illud indiderat, & coram populo Vvincestrensi dolens abominatus sit ad furcas illos perfidi sui & indocti ingenij partus infelices; hic est Guillelmus Vvatsonus, in Seminario Remensi olim seruus, hinc tantum doctrinæ laboriosa contentione affecutus quantum iudicabatur sufficere, ut esset in Anglia vsui, mox ut eo peruenit, deregitur, capitur, Consiliariis Regiis dat manus, templaeorum adit; prodit Catholicos à quibus fuerat hospitio collectus; cuius deinde perfidiæ, ab iis veniam per literas petiit. Deinceps caput partium effectus, tanto audaciùs scribendo insudare, quanto minori ad calumniandum, & mentiendum egebat scientia. Detestabiles misit in publicum libros, in quibus illum quem Quodlibetica nominauit. De quo ut verbo complectar omnia, Caluinista historicus cum euouisset totum virus in Archipresbyterum eiusque Sacerdotes [*Si quis, infert, plura videre velit, quodlibetica Vvatsoni consulat. Nihil ibi sceleris, nihil flagitij præmittitur.* Nam ad eius doctrinam quod spectat, illinc non nemo tunc aduersarius, post melius sentiens; tribus suis quas adhuc seruamus epistolis, persuasum se hoc libro testatur, ut Sacerdotem Catholicum hostibus traderet, seque propterea ab ipsomet laudatum Vvatsono, afferente nihil esse dubij, quin liceret omnes Iesuitarum sectarios prodere. Eidem Vvatsono mortem attribui, Tieburni, Pagei, & Vvatkinsoni Sacerdotum, Londini pro fide obitam, atque ut breui expediam cætera; librum suum absoluit Vvatsonus, dum Regis Scotiæ Iacobi machinaretur necem, paucis quam esset inauguratus in Regem Angliæ mensibus, coniurationis socio, Clarke quodam, per celebri quondam Seminarij Ro. turbatore, cuius parricidij pœnas ambo iustas, & solitas Vvincestri luèrunt. Sed Vvatsonus iam apta in capistrum gula, falsus est primum magna voce, se in Regis caput, & Regni pacem coniurasse. Post, aduersus Patres Soc. IESV, elucubrassè typisque mandassè varios libros falsos, & scandalosos. Veniamque illorum ab iis rogare. Commendato demum misericordiæ diuinæ, reo, & multum dolente spiritu carnificis manibus & ferro se permisit. Patres pro charitate Christiana, huius, & Clarki animam multis sacrificiis iuere; præsertim Personius quem

nus quem foedius coeteris, lacerant, quod autem Vvarsono probra illa in Patres, vna odij contra illos concepti dictaret libido, ipsemet antea Guillelmo Arkinonio testatus fuerat, ex quo per literas idem didicit Blaxuellus, se nempe quæ scripserat in Ioannem Gerardum portenta scelerum, scire non modo esse falsissima, sed nec tanto in homine, veris similia, vulgasse nihilominus tanquam vera in eius odium, & conditionis eius velut pœnam, nempe quod esset Iesuita. Guillelmi Vvestoni custos hæreticus Vvisbicensi carcere detenti, cum ad ea legendo peruenisset quæ illis in libeticis Vvarsonus de Guillelmo narrat propudiosa, & prorsus indigna, librum à se itatus proiecit, mentiri librum, & libri auctorem iureiurando vociferans, cum ipse tot annos Guillelmi vitam præsens obseruasset, comperissetque tam insontem, & sanctum, vt fide licet ab eo diuersus, hunc tamen sibi apud Deum intercessorem expeteret. Sed hæc vsque ad annum 1599. indicta sunt, cui ex rebus Vvestoni perspicuitas accedet maior nos illum in carcere reuisamus, retexamusque vitam quam illic annis ab hinc duodecim transegit, curue inde fuerit in locum peiorem traductus.

De Vvisbicio iterum carcere, & sanctimonia illorum qui eo tenebantur, quamdiu inter se concordare vixere. Cruda illic insectatione vexatur Guillelmus. Defensione Sacerdotum octodecim apud summum Pontificem laudatur. Apud Consiliarios Regios calumniam passus, Londinum transfertur, & carceraria crypta arumnosissima conditur. Infelicissimus illorum qui eum vexauerant exitus.

CAPVT XVII.

VISBICIJ carceris diuersa ergastula in Cantabrigiæ insalubri, & planitie nuper statuimus, restagnationibus aquarum obnoxia, quæ latè ex mari refluxæ in cæcas lentè moriuntur, & putrescunt lacunas cœlumque vitiant. Captorum ergastula siue cubicula cingit castrum muris item, & fossa præcinctum; intus, quod olim à Præsule habitatum, nunc somnitorum conclauium reliquæ vete-

Ggg

res, plusque ruinarum quam fabricæ. Has ante Vvestonum viri magni habitatione sua virtutibus, & morte pretiosissima consecrarant, Thomas Vvatsonus Lincolmensis Præsul; Ioannes Fecknamus, Abbas Vvestminteriensis; Vvodius Reginae Mariæ à confessionibus Sacerdos, pluresque alij. Incolebant tristia rudera triginta quinque vt plurimum, seu morte, seu perpetuis damnati miseris; viua certè omnes inter parietinas pensiles sepulchra Quidam suo in cauo soli; nonnulli cum sociis. Clausi omnes tam arctè primis sex annis quos egit ibidem Vvestonus, vt egrederentur nunquam nisi omnes simul, idque ad prandium vnamque ad mensam, cuius vnum ad caput accumbebat Graius vxor ad alterum, ne quid super mensam clam iis, dici posset. Graius porrò curator carceris, homo ferus, & bilis accerrimæ Puritanus; ab Catholica vero tam pertinacibus odiis auersus vt profiteretur demens, si sibi constaret, nisi apud Papistas Dei gratiam, & salutem nusquam reperiri, sibi tamen futurum opatius damnatum mori, quam Papistam seruari, & viuere, Cuius impiissimi voti homo nequam, compos factus, vitam pessimam morte clausit, qua suos etiam Puritanos grauissimè terruit; sed filiolarum suarum, pridem feliciter nutantis conuersionem integrè absoluit. Virgo erat Vrsula nomine acuto ingenio puella, Calvinum solita lectitare, aliosque erroris patrij scriptores, & ab suis audiri, obseruarique instar prophetidis: sensim illam sermones qui ab Catholicis de Religione mouebantur; tum de sua cum ipsis hæresi contentiuncula; parentis denique Puritani obfirmata in exitium rabies, errorum suorum fecere apprimè consciam, planeque inimicam. Parens mente illam, ac vita, vt pro Catholica se palam gerere deprehendit, doloris impatientia, prope in amentiam decidit, & frustra conatus miseratione, ac lamentis eam à proposito reuocare, die quadam furens, capillis correptam ingulaturus instabat miseræ, si culter ad manum quem poscebat fuisset. Illa ex eius elapsa manibus, in vicum aufugit Protestantibus habitatum, vbi vnus illi occurrens Catholicus, illo in pago residuus, receptum domi suæ dedit, moxque illuc fuga ereptam subduxit vbi vitæ, & conscientie secura, virtutum omnium documentum omnibus, extitit, sed tolerantie præsertim, cum morbis grauissimis ita conflictata, vt acquiesceret iis læta & beata velut diuinæ voluntati. Diuini quoque patrocinij est seruata F. Thomæ Pondo vita, (de quo nos libro huius historię priori sat fusè) accumbebat is inter alios Vvisbici, cum lacunar suo pte depressum pondere vetustas cariola putrefactis deiecit trabibus; oppressura omnino ruinis Pondum, nisi præter consuetum, media illa hora abfuisset. Quod ne casu factum putaretur, sed peculiari Dei nutu, de lacunari corruente, tantum parieti affixum pendit incolume, quantum erat necesse vt subiectum altare vmbellæ instar protegeret, nec damni quicquam ex ruina sensit, quisquid illic facti erat expositum. Sed iam carcerem repetamus.

Iuri dicundo Præfecti quatuor Londino missi, potestate propria carceri præerant; qui extraordinarias ad causas, viros prudentes duodecim Vvisbico pago in consilium adsciscerent: affari clausos fas erat nemini, nisi ministellis

nistellis acturis de Religione, & piorum stipem qua sustinebantur ad eos ferentibus. Sub serum diei occludendis portis, & ponti ductario tollendo præsto erat sub signo manipulus peditum, quorum pars intus obseruabat, totam noctem pars castro circum ibat. Leges captis seruandæ, quæ multæ, quæ rigidæ prostabant illis publicè in cartacea tabula. Præfecti subinde introgressi perseruatione improuisa, omnes angulorum rimabantur fissuras; nunquam tamen felices tam infelicitè ut detegerent latebras quibus diuina ad sacrificium supellex condebatur, quod erat vnica afflictis consolationi. Affligebant enim maiorem in modum, contristabantque illos Puritani vicinis è pagis turmatim in castrum confluentes vt sua illic peragerent Orgia; & narrat Vvestonus supra mille interdum ab se recensitos cum suis iumentis, bibliorum onustis traductione vernacula Geneuensi, quam cum suam quisque exposuisset præ oculis, altercabantur iuicem, de sensu nunc eius, nunc alterius loci legitimo, cumque apud illos ad perfectam Theologi laudem sufficiat, esse Puritanum; conueniebant indiscriminatim in circulos, viri cum feminis, cum pueris senes, rustici, nobiles, Doctores prædicantes & promiscuo clamore digladiabantur, quærendo, exponendo, præbando, explodendo, tam inconditis vocibus & iratis, vt ab iis ad conuitia, à conuitiis ad manus veniretur, aded certum est & extra dubium, lumen illud beatum quo se quisque illorū iurat instinctum cœlitus à spiritu sancto, ad perspicendam paginarum sacrarum sententiam.

Exacto Vvestonus sexennio, alij citiùs à Præfectis, & custode improbitate precum denique exorarunt, vt miseriarum, & loci angustiis soluti custodia libera fruerentur, intra castrum dumtaxat ambitum; viderentur amicè à Catholicis quibusuis ad occasum solis; colloquerentur liberè, proculque arbitris; talarem induti clericalem, incederent, suaque, quod erat omnium maximum, Sacerdotum obirent officia, dum ne id fieret quibus temporibus Puritani suas ibidem cogebant synagogas. Igitur inter se statuunt tanto ambitu petitam, tanto concessam libertatem, in religiosi cœnobij disciplinam, formamque digerere, ad signum campani domestici omnia peragi; mira nullo iubente parentium obedientia; priuata munia, & quæ affluebat piorum largitas, & victus, omnia in commune. Stata prælectioni de Theologia Morali, de Scriptura Sacra, de linguis Græca, & Hebræa horæ. Concionibus præterea quibus ad pulpitem fingerentur priuatim tirones, & quibus publicè erudiretur auditor non infrequens. His longè fama celebratis, prodigio erat Angliæ vniuersæ Vvisbici carcer: de Doctoribus nihil dico, qui vsque ab Cantabria illuc ventitabant cum curioso lectorum iuuenum comitatu, disputatuti de Religionis capitibus; de Catholicis tantum ago quos sua vndique toto Regno mittebat pietas ad celebrandos partim anni dies augustiori cultu venerandos, & participanda sacerdotum mysteria; partim ad visendos confessione Christi iam nobilitatos; ex qua illorum carcer in religiosum euaserat locum, & piis peregrinationibus frequentandum. Grauißimorum de conscientia nodorum, ex eo Collegio solutiones quærebantur, & responsa scripturis Protestantium

reddenda, contententibus præsertim fas esse Catholicis eorum templa ritusque adire. Horum intus & foris tot ac tam vtilium diuinorum operum, vel auctor, vel magna pars Guillelmus Vvestonus, cum aliis de Societate, qui detinebantur eodem carcere, P. Thoma Mettamo qui vitam ibidem morte absoluit gloriosa anno 1592. Thoma Pondo habitatore illius carceris antiquo; Roberto Bickleyo etiam tum nouitio & tyrone, qui omnes operum quæ dixi curis cõmunibus addebant quæ Societati sunt propria, quoad locus ferret, meditationes; Examina; Exercitia S. Patris votorum instaurationes; collationes mutuas de rebus diuinis, & alia Collegiorum vsu trita.

Tam sanctus, & nobilis carcer; tam fructuosæ, ac celebris tota Europa famæ, nullus satis deploret, ac lamentetur dolor, quam fuerit in contraria omnia repente pessumdatas, illamque detestetur multitudinis conditionem miserrimam quæ stare in gradu perfectæ virtutis propterea nequit, quod perfecta virtus paucorum sit; valeatque plus vnus ad multos corrumpendos, quam multi ad vnum integritati amissæ reddendum. Quod gemit martyr Cyprianus ad Christi confessores scribens, eodem septos, iunctosque carcere, sed animis diffitos, & diuulsos, hoc sensit Vvisbicensis carcer. Mali huius Origo tres homuli, nullius doctrinæ, pretij, nominis. Proinde nec illos nẽmino, maloque historiam ominosis carere tribus vocabulis, quam ferre capitum inauspicatorum propriam mentionem. Primus ob sua haud sanè ferenda commerita, Roma pulsus à Cardinali Anglorum Patrono, gradum emit Doctoris in quadam Academia, contra summi Pontificis expressissimum mandatum, annique vnus qualicumque studio magnus Theologus, os suam Angliæ inferre ausus est. Tentus illico, & ad Cæcilium perductus ærarij præfectum, Turri Londinensi concluditur ex qua facile impetratum tulit, vt cum Guillelmo Vvhitaxero sua quædam de Religione conferret dubia; primas Theologiæ docendæ partes Vvhitaxerus in Cantabrigia sustinebat, indeque suo, Caluini, & Lutheri ore, in Catholicam veritatem, trifaux Cerberus adlatrabat. Hic suo cuiquam fratri, professione Prædicanti hominem committit integre dementandum, à quo paucis exinde mensibus Vvisbicum mittitur, vbi mox tanquam sol minora sydera defectione luminis sui damnat, prærogatiuam Doctoris, gradus insignibus confirmatam, tanto fastu, ac strepitu toties ostentans vt tantum non eius Academicum diploma affixum pectori præferret; quo ne frustra timere videretur, positas quæstiones, eò decidebat audentius quo erant intricatiores, etsi vt plurimum, aduersus communem aliorum sensum, ne se vel hoc ipso, vnum ex aliis fateretur, sed monstraret saltem solitudine illa singularem. Sic Graio morte horribili sublato cum substituisset Cæcilius hominem, iurisdictionis fines vltra fas porrigentem, & arrogantem sibi suo modulo maiora, nouus hic è tripode Doctor, vt anteuertet eius gratiam falsa sententia emere, pronuntiauit non licere modo, sed ex officio conscientiz habendum pro legitimo iudice personarum, causarumque Ecclesiasticarum. Sacerdotem ergo qui socium carceris Sacerdotem grauiter verberarat, effugiis haud seio quibusnam, sic

ab canonis pœna immunem statuit, vt nec anathemate solutus; nec conciliatus percusso Sacerdoti, nitentibus in oppositum locis pergeret diuina quam cœteri non timidius vsurpare. His & similibus cum non esset Vvestono liberum non obstare, in tantum furoris exarsit homo iracundus, vt eum quoties occurrisset morderet conuitiis, indoctum, temerarium, & hæreticum sugillans, eaque de illo & scribens, & in illum mouens, quæ statim referemus. Alter è tribus professione atreque medicus, suas opinor ob laudes egregias carceri addictus, pestem loco inuexit, nihil de Catholico retinens præter vocabulum, turbulentus, infamis, offensionum sator, & cum theologastro illo Doctore, Doctor quoque ipse in medicis, ita iunctus, vt vnua putares, nisi ex duplicibus quæ inferebant damnis sensisses duos esse. Tertius fuit, quem aiebam, Sacerdos, percussi reus Sacerdotis, Prædicantis olim apud Calvinistas ministerio functus; inde Catholicus, sed mutata in melius fide, inueterata Prædicantis vitia nequaquam exutus Religione Catholicus vita hæreticus, sic vino iram & cerebrum assidue mancipans, vt appareret impos sui. Ac principio quidem discors ab omnibus, post longè damnosius in triumviratum duobus cum aliis, concors, qua tripiti factione abduxere ad se alios tredecim ex triginta duobus quos diu carcer ille instituerat omni probitate. Nunc quotidianum istorum pensum, confabulari cum Protestantibus Vvisbici oppidi, ludere, commessari, sobrietatem aliorum, naso suspendere; quibus initiis, vt solet, in grauiora scelera, & offensiones exeuntibus, qui restabant probi nouemdecim, segregare se ab iis coacti sunt, ne reorum culpa infamarentur innocentes, crederenturque non diuersè ab iis viuere, à quibus non erant habitatione, tectoque diuisi. Conficiendæ rei modum inter se dum consulunt, anteuertuntur facto ab iis, eorum consilium iam subodoratis; & pudorem quem erant eiectione subituri, discessione vltronea præoccupantibus; in qua licet omnia inuasissent, tamen si communia, quæ minus erant incommoda, nec iis ad quietem, nisi humum nudam reliquam fecissent, vexarentque illos conuictorum, & oris maledici perpetua grandine, insimulantes superbiæ, seditionis, & schismatis, leuius tamen hæc, ipsaque aded vitæ pericula ab iis ferebantur, quam dissoluta prauorum licentia, eiusque sibi pariter imputandæ, quod erat procliui, discrimen.

Seiunctum ergo intra muros, quantum interius potuit, merati locum, illic sibi præclarum operum ordinem formarunt, dignumque Sacerdotio, quo præter Pondum omnes præditi erant, & dignum hominibus mortem pro Christo quotidie operientibus. Ad delectum vnus qui cunctis præesset confluxere vltro in Vvestonum omnes, solus ipse, se contra omnibus obstitit, aiens sibi omnium minimo sat esse, quod vel vnus esset ex omnibus. Rem tamen ad se singulorum delatam literis probauit iussitque Garnetus, sed prudenti hac lege, ne præpositi nomine, sed directoris præesset Vvestonus; ne peculiari & proprio federet loco; ne cum potestate imperaret, aut reprehenderet, aut ius dissentientibus diceret. Suo solum consilio rogantes, & præsidio iuaret; quod etsi ferè plus nihilo concessimus.

exaggeratum est ab aduersariis magna mole, calumniantibus Vvestonum, qui dissidiis animorum, & discessione, monstrosam illam aucupatus esset Præfecturam, qua Religiosus Sacerdotibus secularibus præficiebatur. Tanto literarum per Angliam, & extra, Romam vsque comiteu, & strepitu querelæ perlatae sunt, vt Aquauiuæ Generali modestissimam sui rationem compelleretur Vvestonus exponere, & de suis illis Sacerdotibus sociis ad Clem. VIII. destinare, qui causas ederent, ob quas illum sibi præfici rogassent, quod cum minimè impetrarent, obtinuisse saltem illum Directorem, & velut speciem umbramque Præpositi: horum ex oculis & testimonio Sacerdotum habemus de sanctimonia Vvestoni, in Vvisbicensi custodia, de implacabili corporis odio & cruciamentis eius spontaneis, cum esset totus in alios melleus vultu serenus atque affabilis, licet compositus, & grauis ex longa vero tot annorum tolerantia palestra, patientiam adeptus, tam imperturbatum vt contumelias inter grauissimas nihil ei vnquam exciderit iratum, sed æquabilitatem animi, & colorem vultus eundem semper tenuerit. Testatus autem est sed aliquanto post Præfectus custos Turris Londinensis Papistarum quos ipse habuisset fuisse neminem patientia heroica Vvestono parem: somni erat paucarum horarum, ac ferè in tabulis storea instratis, noctis reliquum in preces ibat; quanto potro ardore pietatis conciones pararet orans, significabat copia lachrymarum quibus illi gemens plaudebat auditor: ægroti si aderant noctes apud illos exigebat insomnes sibi que hanc peculiarem reseruarat curam, vt iis necessaria omnia videret; nec se premi sinebat liberalitas eius misericors intra carceris angusta, porrigebat se in omnes, quicumque illam implorassent, suppeditabatque illi Deus ex larga piorum charitate, quo illis succurreret; vnde illud vt suum minimè asseruabat, sed primi egentis, qui cum id posceret, videbatur illi apud se depositum repetere potius quam rogare. Alienis vero sic erat solitus mederi incommodis, vt sua semper posthaberet, sibi que interdum mutuo ad victum necessaria sumeret, quod quæ habuerat omnia iam in pauperes erogasset. In ministerio animarum quantus esset longum sit referre, Hebræa, Græca, Theologiam morum, controuersias quæstionum, prædicationis sed veræ, & Apostolicæ artem nobis tradebat. Summus eius & præcipuus labor de perplexis atque inuolutis conscientia dubiis distinctè sanèque respondere, quæ huc toto è regno extricanda mittebantur; dare consilium in casus lubricos, periculosos, & nusquam non obuios, calamitosæ illius Christianitatis; & corroborare Catholicos, & consolari prolixis literis. Consulebatur enim velut oraculum in cunctis ad scientiam doctrinæ pietatisque spectantibus; adibatur præterea tanquam optimus patens, aut iis quos metus aut dolus transuersos egerat in simulationem aliquam hæreticæ infidelitatis. Pandebat omnibus brachia & pectus, teneriterque cum iis flens, & dolens, eorum vulneribus medebatur, nihil ad vltimum spectari mirabilius poterat manipulo illo tredecim seditiosorum, in eum atque in nos iurato, sigillatim ac simul, insaniente in illum indignitate omni, quæ potest proiectæ conscientia hominibus in mentem

mentem venire. Vvestono ex alia parte prorsus immobili, nihilque in iis, aut ab iis dolente, præter offensionem Catholici populi, & Dei offensam. Imo illos inter se reconciliante, cum probris, minis, & prope manibus inuicem sæuirent, coramque genua flectente, vt mutuam ab iis inter se pacem exoraret, quamuis inter se placati, & concordēs, peius in illum quàm ante fuerent. Tam longè attamen à pace illius turbanda aberant, vt illustri amico plurimum inuitanti ad fugam è carcere, quam illi parauerat, quo se ab illa improborum vexatione assidua liberaret, paucis responderit, se sibi, & aliis fructuosius in carcere degere quàm extra carcerem.

His rationibus ad summum Pontificem suo munitis chirographo, Sacerdotes octodecim Vvisbicensi ex carcere testabantur Vvestonum se reluctantem licet delegisse, vt eius prudentia regerentur, nec se vllum censere vsque ab Indiis tanta veræ humilitatis laude clarum, tantum aberat vt posset calumnia fastus illius umbra ei officere. En nihilominus Vvestoni ipsius ex literis ad Præpositum Aquaiuiam, quibus ipsum coloribus aduersarij pingerent; quo nempe retro ab Indiis, nullus esset facinorosior; ad minas, inquit, vociferatus, & terrores, quibus perperuis infestamur, ad ipsas etiam carceris nostri fores, addidère famosas literas, & præcones qui fanda infanda nobis ideo affingunt vt populi odia, & indignationem plebeculæ contra nos incendant; cælatisque data opera dissidiorum causis falsas perfidiosè substituunt; quod simus hæretici, schismatici, avari, ambitiosi, & quid non? quod furens inuidia, & odij rabies, abominandum linguæ suggerere, auresque puerorum, virorum, feminarum, nullo discrimine omnium, quotidiana in nos maledicentia incestare, ac persuadere hominibus, nos esse mundo, & luce indignos. Sed vbi, quod multam sperauerant ad vexationes huiusmodi redimendas, redituos nos ad vitam non cum iis modo, sed ex iis agendam, nihil quicquam moueri, aliò consilia vertere; duos foris accersunt causæ huius cognitores, & Iudices quorum auctoritate compelleremur ad eos accedere. Horum alter Doctoris insignibus, scientiæ nomine, & canitie venerandus, nolens causa indicta, & partis alterius defensionibus inauditis pronuntiare de iure quæstionis tam indignè ab iis, & contumeliosè extrusus est, vt cælum versus attollens brachia, & velut extra se, repetens exclamaret *IESV! IESV!* & hoc cine est Catholicum esse; essetque vnus è nostris comitatu ad portam deducendus quoad eorum è manibus securus exisset] hoc suis literis Vvestonus. Quo factum, nisi potius votis ad Deum supplicibus, & patientiæ insuperabilis constanti argumento, vt ex aduersariis tredecim, respiscerent quatuor, & & in Vvestoni amplexum refugerent, cum mutua vtrunque consolatione. Ex nouem residuis peruersitatis suæ tenacibus cum duo aufugissent, alter ab suis ipsius propinquis tentus, vel miseriarum perpeffione absumptus contabuit, vel ab interitu proximè abfuit. Septem alij sic ab se distracti, vt quadrifariam scinderentur, vnus Episcopi Londinensis emissarius factus est, inter Sacerdotes rixarum fautor. Rodolphus Itel sacrilegè impudens, non modo ad hæreticos defecit, sed Prædicantis munus in iis obiuit. Me-

dicus quo peioris linguæ Vvestonus senserat neminem, dum manum sapremam calumniis admouet, quas cum suis in Patrem confarcinauerat subtypos mittendis; plaga duplici, de cælo ictus est. Primum enim repente obmutuit, sic deinde certo cerebro euersus vt stupidus fieret, cumque nihilominus diebus aliquot superstes documentum terroris in carcere vagaretur, improniso ictu instar cadaueris in tertam allisus, alienatusque ab se, & sensibus nullo poenitentis, & Christiani hominis dato indicio, animam eiecit; cuius porro in manus loquantur eius acta præterita. Longè interea Londini fœdior in Vvestonum surgebat tempestas, illorum septem fœta calumniis qui se posse illum recuperare socium desperarant, nec eius tamen poterant oculum, & censuram pati. Accusarant Vvestonum perduellionis in caput Reginae coniurati. Ad hoc secreta versare consilia cum Cardinali Caietano Anglorum tutelari; cumque tunc rebellij nihil; prodicionum nihil fingeretur cui non allineretur color aliquis à Papa, & Rege Hispaniæ quæsitum, vbi præsertim de Sacerdotibus & Catholicis ageretur, intexuere vtrumque accusationi, Vvestonus cum Sacerdotibus carceris sociis coniuratorum corpus credantur constare ad euertendam funditus Angliam. Probabiliter, nec ne, in securum itur. Iuris Præfecto Vvibici mandatur, Vvestonum cum tribus quos de nomine citabant Sacerdotibus Londinum transportet. Præfectus consulto tempus legit quo suum quisque extra carcerem simul discumberent. Adest stipatus armatorum manu, stansque media in porta rectus, Edmundum Vvestonum (nempe vt ante significauimus) Guillelmum, nomine accersit, tum duos Sacerdotes Egidium Arcerum, & Christophorum Southuortium. Postremò F. Thomam Pondum suo quemque tradens singulari custodi & proprio, à quo aliorum prohiberetur affatu, & accessu. Vacuum exinde perlustrans carcerem, quicquid libuit secum aufert, maxime literas, & scripta, & quicquid ad sacra pertinebat, sentibus vbertim, & deplorantibus orbitatem suam, quos parens optimus suo nudatos præsidio cogebatur furenti audaciæ aduersariorum discedens permittere. Hiems erat cruda; iter tridui Londinum, multis vt ea tempestate incommodis consitum præter molestias, quæ à trahentibus potius quam ducentibus accedebant. Londinum ingressi horas duas, inter solutissimi popelli scommata, & iocos quibus maxime Vvestonus petebatur ex Societatis habitu notus & inuisus præstolantur se tandem quid fieret. Coacti demum decreto consilij, suo quisque carcere clauditur. Vvestonum exceptit, tam horrenda, præter alias ærumnas ergastuli sui graueolentiâ; vt, quod ipsemet scribit, præfocaretur illius mephiti, sentiretque fore naturæ procliuius semel mori, quam diu in tantis durare miseris. Siue autem ad vnam custodiam seu magis ad cruciamentum aptus esset locus; capi somnus illic non poterat, nisi defectum vigilia, & viribus corpus, humi prostratum concidisset. Maligno lumine quod angustum mittebat balistaræ foramen fenestellæ, pænè oculos amisit. Diem totum ad eam applicitus, sacras perpetuo legebat, relegerique paginas, vna illarum consuetudine beatus, adeoque in iis diu tritus,

vt diceretur omnes memoria tenere. Euoluto illic biennio custodem accepit paulo mitiorem, qui ascensum ei pandebat in tectum ergastulo imminens ad cernendum liberius cœlum, lucem viuam captandam, & auram minimè pestilentem, sed corrumpebat beneficij gratiam, negligentia illius, & contemptu, inductum enim in superiorem prospectum cum recedens clausisset, ante quartam interdum noctis horam ad eum non redibat, cœlo interea, imbribus, frigore, aliisque iniuriis ingruente, quorum ei nullum dabatur leuamen præter sui cauum ergastuli cui denique restituebatur; interdum vero ibidem consistens à colluue hominum, ex editiori turrium vicinarum probris, & conuitorum grandine vexabatur, nonnunquam etiam faxorum. Quod patientiæ quæstuosum, & nobile studium decurrit Vvestonus ab anno 1559. ad Elizabethæ mortem, post quam cum multis aliis, Anglia pulsus est, nouo Rege Iacobo, exilium iis beneficij loco indulgente. Ex iis autem scelestis, & perfidis qui nostros atroci criminatione Vvisbico expulerant Vvestonum & Pondum; acerbo suo cum dolore, & ambitu suo cæsi quatuor minimè expectati, sed nec cogitati, quarto post mense aditère; magna proborum consolatione, grandique virtutum ac spiritus exemplo, quo splendere oportet homines, tam alta, & ardua professos.

Ab Secretario seu Scriba Reginae cassa consilia. Sacerdotum & Catholicorum vexatio incrudescit. Carcer, & mors P. Rugerij Filcockij. Annae Linnae virtutes, & merita, eiusque Germani Guillelmi Heighami; & P.D. à S. Marco ex venerabili ordine S. Benedicti.

C A P V T XVIII.

Novo cum seculo, noua exagitant Angliam de Religione, & summa rerum consilia, inania vtraque, mouentium imbecillitate; eam ob rem illa nisi leuidense non attingo, etsi mihi eius ex literis nota sint, qui multus in iis erat. Nitebantur hæc versatilibus fallaciis, & machinamentis iunioris Scribæ quem Elizabetha habebat à Secretis. Hic immensum quantum suo ingenio, & vsu rerum nonnullo confisus, potentiaque supra quam Secretarium deceret, in eam venit amentiam, vt putaret se posse amanuensis stylum sceptro Angliæ mutare. Ad hoc cœpit mouere de Arbella Stuarta in vxorem ducenda cum titularum iure multi-

H h h

p.ici quos ad succedendum Elizabeth secum trahebat legitimos; amicorum parare praesidia, Barones Regni, & iis addictos, omnes simul rem suam aucturos propriam; terra marique armorum Praefectum, Comites, & praecipuae in agendo notae, ac ponderis dominos. Ut autem partes Comitis Essexensis inimici sui, Catholicorum minueret numero à quibus plurimum, spe meliorum amabatur, pactus est cum vno ex primariis illorum conscientiae libertatem, & Religionis Catholicae usum, sanctè nostris integrum promissit. His se praemunitum subsidiis, prensaturum se sceptrum non indecoro ambitu sperabat cum Rege Scotiae Iacobo, at hic praeter eadem iura, Regum vltimas rationes arma praesto ad nutum habebat in manibus, nec se illi aduersum propterea Secretarius exhibebat, sed eius potius fauorem partium officiosum & vtilem, destinato fortassis de Arbella sua consilio, quam semel adeptus, mox ut imperasset Reginam acclamari, moturus erat sibi colligatos, & senem cadentem, proinde neglectam, utque longis solet ex imperiis, inuisam & exosam Elizabetham amoturus ab se quocumque libuisset. Haec Secretarij machinae in omnem fortunam Regni sibi subdendi libratae, potentia partium quibus pollebat in Anglia Iacobus, laxa in nihilum recidere, primusque ipse appulso è Scotia Iacobo, & inaugurando Angliae corona portas aperuit. Quae hic breuiter decursa opinor voluerint, ad ridendos illos qui felicitatem rerum omnem sagacitati Elizabethae; prouido pectori, cordato, & erroris experti assignarunt; quae nunc suis quam vnquam antea suspicionibus pertinacius intenta, dum foris omnia obseruatione scrupulosissima, timoribus vacuis, exploratoribus, & cogitationibus anxii peruagatur, & in Catholicis Angliae vexandis tota est; domi non videt quid ab suis, ab intimis, ab eadem secum religionem sectantibus, in Regni perniciem vitaeque suae periculum moueatur. Praeterquam quod, cuius prudentiae, cuius imo caecitatis censendum fuerit Secretario vni, Publici potestatem eo cum imperio credidisse, ut maiori Rex potiri vix possit? Hinc sensata cuiusdam de illo epistola. [Habet, inquit, fratrem Prouinciis quae sunt ad Scotiam Praefectum; Cornubiensi dabit successorem; Montioyum ex Hibernia reuocabit; argento pollet infinito; potest omnia, & facit; adulatur, & timet nobilitas. Rex est denique, ut verbo absoluam. Ac si sceptro reipsa potius fuerit, haud magnam propterea gaudendi fiduciam reponant Catholici in promissis tametsi milles & sanctè iuratis, nisi fortè suis rationibus conferre sentiat, plus aliquid conscientiae ipsorum indulgere. Meri enim politici, omnem in scenam versatiles, vtilitatibus suis omnia meriuntur; promiscuè illis sunt iurata, peierata, sacra & profana, dum rationibus propriis conducant. Quod hic anno proximè sequenti patefecit, sparsò vnde vnde in vulgus temerario rumore (quem forte ipsemet coniuratis suis vulgandum crediderat, ut suscitaret publici odia in Iacobum cuius se riualem tacitè ferebat in amoribus coronae Anglicanae; simul, ut aulae erga se studia, & vultus populi obseruaret.) En illum ex Patre Garneto, scelestissimum rumorem cum iis quae consecuta sunt ex eo cruentis cladibus. Orta est, inquit, de repente in nos procella terribilis;

terribilis; furitque ac fremit tam dirum in modum, vt nulla sit nobis tam cæca latebra quam aduersarij ignorent, nullus digiti motus quem nesciant.

Superiori hebdomada Londini scrutatus est singulas vrbs regiones, qualis antehac nunquam indagatorum numerus. Eorum vel vnus pro virili sua quadringentas domos perferutatum se ait. Seueræ interim intra palatium & ad portas, custodum excubiæ; ob missam vndeuis temerè stultam vocem, Iesuitas cum Rege Scotiæ Iacobo in caput Reginæ coniurasse. Ducenti ferè iam carcere tenentur, quadraginta in iis Catholici, Sacerdos vnus, in cœpto assiduè pergitur. Nostrique vno iactu sperabantur ab iis reti eodem inuoluendi, quod scirent omnes Londinum conuenire. Sed eò paulatim, & omnes conuenimus, singulari, quæ Deo sit gratia, nostri animi voluptate, & nihilominus ab aduersariis securi. Professi sunt Iudices non semel pro tribunalibus, promissum sibi à tribus nostrorum aduersariorum, fore vt omnes sibi proderent Sacerdotes, affectatores Blackuelli Archipresbyteri. Sexcentis tamen vallati periculis, missam nihilo tristius cantu solenni celebramus.] Hactenus Garneti epistola.

Non fuit tamen annus sequens, ab sanguine Societati ficcus. Eius spargendi fors fortunatissima in P. Ruggerium Filkockium incidit, magnum planè virum in omnibus quæ valet pietas, & doctrinæ suppellex, ad lucrum animorum, culturamque conferre. Duacensi ex seminario, Vallissoletum missus, iamque illic & Theologus, & Sacerdos traiecit in Angliam duratura de se virtutum præstantium relinquens monumenta; ferensque vicissim Apostolici ardorem pectoris, & desideria fundendi sudoris, & sanguinis, in Christi obsequium, & Societatis, ex qua illos hauserat spiritus, quorum fructum auebat illi reponere. Bilbai soluens Cantabriæ portu cum P. Osualdo Tesimundo applicauerat securus in Angliam anno 1598. tam præsentis vbique sospitantis Angeli, comitatu vt cœlesti magis quam humana ope viderentur hostium manibus subduci. Ac Filkockius quidem in media statim quæ nusquam ingentia deerant, se immisit pericula diuinæ præ omnibus intentus gloriæ & Catholicorum bono, quibus sacerdotalem nauabat operam, peculiare sui experimentum dare Garnetto ardebat, vt adscriberetur ab eo in Societatem. In hanc post biennium adlectus patto bono dum gestit, insistitque illius implendis partibus; proditur, capitur, Portæ nouæ carcere clauditur cum P. à S. Marco Barkuorthio, Monacho S. Benedicti; paucis inde mensibus citatur ad tribunal Februarij die apud nos vigesimo tertio, anni 1601. biduoque post forma omni iudiciorum, & iuris omiſsa, ex sola qualicumque coniectura, proditorum damnatur supplicio, quod verè an non, præferret tamen, possetque Sacerdos præsumi. Qua forma iuris tam informi, paucas ante horas necatus fuerat P. à S. Marco, teste nullo, nullis argumentis, nullo Duodecimvirum Iuratorum suffragio; vna Iudicum iniquorum suspicione voluntaria, facti euidentiam sibi arrogante. Vnus tantum actorum oculis præditus, inuisibilia cernere solitis, affirmavit illius in fronte se legere *bestia characterem*; Sacerdotij notam volens intelligi animo impressam quod sacrilegium reſorberi ab il-

lo oportuit responsione generola Patris à S. Marco. Fronte, inquit, aperta Christi crucem gero, quæ me aduersus dæmonem, hæreticos omnes, aduersarios, Dei hostes confirmat & roborat, nec quicquid à vobis intenteur minarum, & malorum, vos metuo; mihi enim haud vnquam fuit optatius viuere, quam pro fide Catholica mori. Sic ille tunc, sed longè fenerius, Prædicantes abegit duodecim, ad euertendum illius animi submissos. [Faceffite, ait, diabolici canes] tribusque his ab se amouit verbis, quorum tamen post paulum, ipsam pœnituit, dataque ad amicum epistola timuit, ne quem eorum offendisset qui ea audierant; [Quæso, ait, ne mihi culpæ vertas, quod Dei hostes acceperim acrius. Pastus annos supra viginti duos virulenta illorum doctrina, quantò de illa recogito, tantò illam magis auersor & detestor Religionis saniem, Religionis omnis expertem. Anni sunt octo, ex quo in schola Christi do studiis operam. Magistrum in fide nactus sum, Doctorem Barretum virum prudentem, & venerabilem annos duos. Ante tamen Duaci Ecclesiæ me restituerat P. Georgius Fiamingus, cui si quid profeci in rebus animi, si quid operatus sum boni, totum ferè id illi debeo. Cæteris de sancta Societate Iesy hominibus mirabilium virtutum, laude eximiis ago amplissimas gratias, eosque amo, ac veneror magnoperè cupiens, idem vt omnes mecum præstent. Fuit mihi semper in paucis amicus & vnicè carus confessor Christi Dominus Arturus (hoc P. Ruggerius Filcockius latebat sub nomine) siue olim liber, siue nunc mecum in compede; vir excellenter humilis, patientiæ, pietatis, & charitatis exquisitæ, dignus cuius exemplar viuendi norma sit. Dictat mihi animus futurum vt simul moriamur, qui simul tamdiu viximus.] Planè autem illum dictaræ animo diuinationis exitus non fefellit. Postridie ambos Februarij vigesimo septimo veba craticia seiunctim ligatos ad patibulum raptauit, quò dum incipiunt tendere via lento tunc, & alto cœnosa luto; exiliens gaudio P. à S. Marco, modulatè illud incinuit. *Hac dies quam fecit Dominus, exultemus*; præeuntem, cantu similiter excepit Ruggerius, & *latemur in ea*, viæque residuum ad Tibornum vsque cantantes, & alacres peregerant. Illic Ruggerius sublatis in futeas oculis, matronæ nobilis virili, sanctoque spectaculo incredibilem hausit consolationem. Huic aures solitus præbere confitenti cernebat hoc ipso temporis, prærogatiuam pugnæ, triumphique obtigisse, datumque vt sibi in cœlum præiret. Vitam egerat valde sanctam, & heroïcarum nomine virtutum magno apud Catholicos in honore, ne propemodum prius adulta quàm martyr, grauib; aded perpeffionibus semper exercita; ob collectos domo Christi Sacerdotes, eandemque ob causam capistro denique addicta. Quicquid boni tenere se cœlitus confidebat, acceptum ferebat Societatis ministerio, quæ magnam vice versa opem ad Ecclesiæ illius auxilium habebat in ea repositum, quare nostris in rebus, meritò eius meminimus. Anna Linea dicebatur de mariti sui cognomine, nobilis alioqui, oriundaque ex familia Heighami opulenta, sed patre feroci Caluinista, qui post laceffitam inaniter eius constantiam, cum fide naturam abiiciens,

dote

dote illam bonisque omnibus spoliavit; patrimonio autem legitimo Guillelmo natu maximum filiorum, hoc est octies mille florenis annuis. Et Guillelmo quidē præbuere quem solent inuictis Catholicis com meatum Consiliarij Regij; iussum prehēdi, ne quem exēplo magnanimo comoueret ad Breiduellium dānant, quem esse diximus colluuiem flagitiosorum, & Regni sentinā. Illic sub fuste operum hortatore, vilissimis, & molestissimis ministeriis, quæ norunt etiam qui nihil norunt, iisque victum sudant, & emunt, Guillelmi pensum erat rotam grandem incessu perpetuo versare quæ machinæ cuidam flexu suo imprimebat, ministrabatque motum. Hunc Ioannes Gerardus, mutatis personis, & vestibus adibat sæpius refouebatque egregium iuuenem stipe subsidiaria, & robore animi, quo utroque illic egebat plurimum; illo ad ferendas eius loci ærumnas, hoc ad periculum, donec ab eo seruili opere grandi pecuniā redemptum, & in Catholici ædibus aliquamdiu retentum, in Hispaniam misit, Societati quam ardentem optabat adscribendum. Anna Catholico integerrimæ fidei, & conscientiæ viro nupsit, ac sponte propterea pauperi, spoliatoque Patris barbarie, omni hæreditatis iure, & quouis ab se in malam rem quam longissimè amandato idcirco hunc hostes fidei, extra mundum clausere, hoc est accensuere damnatis carcere, sed causa indicta, qui diuturnis confectos miseris denique absoluat.

Viro mortuo Anna, sui tunc iuris, & Dei tota, Gerardo se integrè permisit in interiori homine fingendam, qui ea in arte mirabilem sortitus prudentiam, magisterio singulari, eiusmodi animas virtutis eximiæ initiatas fundamentis ad summum prouehat. Huic equidem vitam tolerabilem faciebat desiderium mortis pro Christi causa oppetendæ, sed alia omnia millies, suis ut aiebat peccatis commerita, sperare illam verecundabatur, etsi ad hanc omnis eius vitæ tendebat ratio. Domum triennio seruauit, quam Londini Gerardus conductam tenebat in hospitium Sacerdotum, & necessarias haud raro eorumdem consultationes: ministrabat iis materna cura, & reuerentia ancillari, suggerente Gerardo necessaria ad victum, & vestes, in diem horasque versatiles: illic periclitata sæpissimè; vitamque Sacerdotum sæpè industriis, & solertibus latebris tutata, domum tandem illam deserere cogitur, quod esset iam exploratorum oculis nimium obiecta, & cubiculum conducere quàm longissimè, ab vrbis frequentia semotum, eò ad diuina dum conuenirent Catholici, & die quodam maximè solenni Franciscus Pages sacris ornatus ad aram procederet; ecce tibi ad fores Catholicus proditor, cum capitalium Delegato, & lictoribus armatis, incursione tam subita; ut ægrè Pages fuga laberetur, quem cum tota domo non inuenirent scrutatores; eius tamen altare, & supellex sacra indicium faceret; capitur Anna, & iudicio sistitur, interrogataque à Popamo, num quos domi quandoque Catholicorum Sacerdotum hospites habuisset, respondit omnino in hæc verba; Domini mei! fateor quod res est hoc vnum dolet, nihil præterea, quod non potuerim millies tantum quam feci excipere, millies quam curauim leuamenta illis, & ministerium nauare. Ex

quo tam nobili responso Popamus feminam nobilem, ægrotam, alienis ad tribunal portatam manibus, ac ne illic quidem in pedes consistentem ad furcas dimittit, quibus pio, & dulci osculo salutatis, mortem cupidius exceptit quam alij vitam consueverint seruare. Mortis huius accepta generositate, honorarium Reginae gynæceum pro sua parte, verborum conuitiis omnibus discerpit Popamum, dirisque omnibus deuotum quaerere, num esset hominis sensu animæ aliquo, & scientiæ præditi, ac non pessimi potius, & indocti matronam nobilem, citra causam probatam contra ius damnare, cum eum qui fugerat, Sacerdotem esse vna suaderet anticipata suspicio, & femina nobilis suum generatim desiderium testata, de illo nihil prorsus affirmasset. Verum enim vero effrontis iudicis assuetam similibus frontem ferream, probris verberabant. Fuit ergo hæc Anna quæ Filkockium ad mortem quam expetierat vix hora integra præuertit, qui absente Gerardo ei à confessionibus fuerat, eique licet breuissimè ad mortem beatam præuenti sanctissimè inuidit. Nec tamen statim illam secutus est, anteuertit illum P. à S. Marco qui solutus crate versusque ex curru ad populum, sui, ac fidei, & Catholici dogmatis rationem edidit tam fortem, & liberam, vt eam luerit, inhumanitate aduersariorum extra omnem morem: nam cum esset procerus, grandique corpore, nec dispari robore, duraturus erat cæteris breuius antequam laqueo fauces clauderentur; subducto nihilominus curru pendentem carnifex sustentauit ne molè corporis breuissimo illo strangularetur spatio quod alter carnifex in rescindendo ponebat laqueo; hinc quod erat necesse consequi viuens, & sentiens euisceratus est, tam inuitata barbarie, vt cum exemptis iam carnifex inferioribus intestinis, in apertum plaga capaci pectus immisisset manum, ad reuellendum ex eo cor, sensu dolotis viuacissimo exclamarit. *O Deus! miserere mei:* cui spectans è curru Filkockius, accinctus vt eum mox consequeretur, cælum inclamauit, & quibus proximè instaret cæli fores, & tolerantia præmia, quanto grauioris, tanto pleniora, & illustriora, paulòque post illum nihil eius laceratione consternatus, nihil conturbatus, fauces laqueo, pectus cultro carnificis subiecit.

Postremum,

Postremum, maximè in Societatem Elizabetha Reginae edictum. Quod explicatur in gratiam Catholicorum Sacerdotum. Gerardus Ecclesiae & Societati Franciscum Pages lucratus eius causa comprehenditur suaque industria illum servat. Postea Sacerdos, & iam noster captus, proditorum supplicio damnatus moritur.

CAPVT XIX.

POSTREMOS Reginae spiritus ad quos sensim legendos accedimus, stultè quis putasset, venæ futuros melioris quàm quæ annis quatuor supra quadraginta aduersus Catholicos; viginti duobus aduersus Iesuitas æstuasset, quanto sibi acerbius inuisos, tanto minus reipsa, & verè metuendos.

Argumento sit huius anni minax, & lamentabile edictum, cuius laciniosa prolixitas in immensum iret, si particulatim ad condignas singula exigerentur notas, etsi alioqui nouis historiam auctaras. Pauca solum ex iis feligam, quibus multa non pridem peculiari à me perscripta studio euidentiùs confirmantur quæ si ex Reginae ipsius autographo, & manu, iussaque illius mandato editione non constarent, nec fide forsitan censerentur, nec publico digna.

Suam principio attollit infinitam clementiam, in qua culpam etiam agnoscit nimix placabilitatis cum aliquo licet ditionum suarum detrimento, imò & vitæ periculo, proin à sanguine abhorruisse se semper longissimè (Sacerdotum nempe secularium mortibus, & nostrorum) & in quendam potius declinasse, legum quas ipsamet tulerat, minus forte laudabilem neglectum, quibus Religioni veræ cautum voluerat (sua videlicet Parliamentaria) contra illius turbatores, maximè Sacerdotes Roma missos, eorumque occultatores, & partiarios. Quo in articulo norandum distinctius quod refert plurimum ad eximendum Catholicis errorem, haud scio quibusnam, certè suas quasdam ob causas proprias minus benè in Angliam affectis, quæ ventorum ignari, vnde hæc mota fuerat tempestas, dicere ausi sunt, totam eius causam, Regni rei que publicæ causam esse, Religionis Catholicæ nequaquam, sed huius titulum, ac nomen ad rationes publicas, seu rei caput velut obliquè accessisse. Eam ob rem, & Sacerdotibus, & aliis, Religionis

nomine in Angliâ cæsis, deesse meritum quo possint vnquam in martyres ab Ecclesia adscribi. Atqui, pergit hos contra interpretes Regina; *Fatemur*, ait, *ingenuè sperasse nos pro nostra clementia meliora de Sacerdotibus his Romanis, auctoritate aliena, & inani* (hoc est Ro. Pontificis) nostram in Angliam transmissis, ad seducendos nostros populos, & ab nostra Religione auer- tendos, & certa consequentium ratione à debita nobis obedientia. (Vt Gubernatrici nimirum supremæ, & Anglicanæ Ecclesiæ capiti) quis enim questus est aliquando, aut per calumniam commentus Sacerdotes Catholicos detrectare illius imperia, temporariæ potestatis, & maiestatis indieta iure, vel ab iis quenquam auocare? Cùm è contrario Puuritanorum damnent, & detestentur licentiam, qui leges Principum somniant pugnare cum Euangelij libertate, nec iis obstringi se posse. Quod ergo Regina præcipue spectat; & quod huic adiungit, Religionis causa est. Illud generatim ad totam attinens sectæ suæ fidem; hoc ad dissidium schismatis, & diuulsam ab Ecclesia sacrosancta, eiusque legitimo, & œcumenico capite consensionem. Hoc vlt proëmio suam graui lamento prosequitur malè feriatam clementiam; & Catholicorum cæcitatem, quod vtrumque, vt iure credatur facere, accusationes in Pontificem Ro. in Regem Hispaniæ, in Sacerdotes exaggerat, maximè Iesuitas vitæ suæ, ac Regno capitaliter infensos. Librorum quorundam farraginem quos testes producit coniurationis ab Sacerdotibus, & Iesuitis in caput suum motæ, Blaquello Apostolico Archipresbytero, auctore & auspice; sed enim rem aliter habere, soloque esse Iesuitas qui pergant ab suis partibus quoquo modo stantes diuexare. Ac ne, inquit, impia natio vnquam desit, instituere commercia nostrorum iuuenum quos in Seminaria transportent externa, primum vt regni præcipuas corrumpant familias, deinde vt sibi post se relinquunt simillimos, hoc est libris, insidiis, machinis, æternas nobis facturos molestias. Commemorat sub hæc partibus diuisorum, ait, Archipresbytero subiectis, id esse propositum vt Reginam occidant, & Regnum euertant (hoc est Catholicæ Religioni restituant) alios vero iis oppositos (quos nolo cum ea suis nominibus censere) maligna eorum consilia non modo exsecrari, sed scripto, & voce suam ad arma deferre operam, vt in primis ordinibus contra illos pugnent. Inde conici maiorem Iesuitarum nequitiam, & adhærentium Archipresbytero; sed nec ab aliis integrè sibi satisfactum; sequitur siquidem, stupere se vndenam hi Iesuitarum aduersarij, nisi ex patientiæ ipsius abusu, diuinent, & buccinent cogitare se de conscientia indulgentia vbiq; libertate, & Religionibus duabus in Regnum admittendis, quod Deo innocentia nostræ teste, nec nobis, nec nostris consiliariis in mentem venit cogitare, aut huius diuinationis, & stultæ licentiæ suspensionem nullam nedum spem fauere, quippe quæ huius Ecclesiæ statum pacificum esset funditus euersura, & confusè mixtura rerum publicarum ordinem præclare institutum. Effrontis est impudentiæ, in iis minimè tolerandæ, indulgentiæ huius & concessionis nunquam cogitata suspensionem fecisse tam temerariam, vt ea confisi, luce palam, & de meridie, haud secus, ac liberi tota

Londino

Londino vagarentur. His demum incommodis, & periculis obuiam itura, Regni administris seuerissimam, si vnquam antea, mandat Iesuitarum insectationem, & Sacerdotum iis adhærentium, iubet vtrosque intra dies triginta in continentem traicere; alios Regina, vel sese misericordiæ committere penitus, vel Regnum pariter intra spatium dimidio amplius purgare. Iesuitas vetat, seu quosuis alterius ordinis, & Sacerdotes Anglos, pedem in Angliam mittere si absunt; pedem si adsunt, in ea diutiùs præscripto spatio figere. Appulsos recto, aut re vlla iuuare, proditorum morte his omnibus indicta, & hæcenus quidem funesta & vltima Elizabethæ indictio, cuius infelix! quadrimestri abrepta progressus vltos spectare vix potuit, nam Franciscus Pages nostrorum postremus qui sub eius Regno, ferroque vitam posuere iam antecesserat. Hic vero, & librum hunc, & nostrorum tormenta, vincula, & cruciatus, & mortes sub Elizabethæ imperio coronabit.

Erat Pages honesto admodum, locuplete loco & commodo natus. Expletis Londini legum studiis municipalium, eorum domi discebat vsum ex viro nobili, & in eo præsertim doctrinæ genere præcellenti: accedebant ab natura dotes quæ oris animi, & morum elegantia insigni cum pari modestia, conciliabant iuueni omnium amabilitatem; hunc viti, quem dixi nobilis apud quem erat assiduus, filia, sperauit posse habere in coniugem, licet inferiorem gradu, si modo ad partes Catholicas, (erat enim Protestans, & Virginis patens Catholicus) eum pelliceret. Persuasus igitur ab ea vt Patrem Gerardum qui tunc in carcere Clinkio liberè adibatur, de salute audiret, sic eius pro cælo egregia indole, sic ille Gerardi virtute vicissim captus est, vt expugnatus sit paucis congressibus, post sensim virtutis Catholicæ supremo instinctus ambitu, aulam, sponsam, spes omnes caducas animo eiecit, nunquam æternum repetendas, deditque se antiquo Gerardi hospiti famulum. Sed accidit iuueni valde importunum, quod è Clinkio carcere ad quem ædes habebat conductas ille hospes, transcriberetur in Turrim Gerardus, in qua Pages vt ante non poterat diuino eius alloquio frui, quod vnum licebat prospectu mutuo consolabantur illam orbitatem. Expiscatus ergo qua, inter alias, castri eius turres clauderetur, obambulabat procul illius fenestris in ripa Tamisæ aduersa, arrecto anxie in eius fenestram oculo conspicatus ergo de fenestra spectantem, aperto capite, ac fermè de genibus, quasi aliud agens, salutauit; salutatusque vicissim, modesta capitis inclinatione, & leuique indicio religiosæ adpreca-tionis; hoc etsi minimè obscure animaduersum se sentiens, cum iteraret quotidie Pages; cautior illo in futurum Gerardus, & insidiarum experientior improbabat quidem; & accipiebat malè, sed frustra fuisset inambulanti fenestram ocludere, duraturo nimirum ibidem ad seram vesperam, & apertiore de se suspicionem præbituro; & vero die quodam, dum pio defunctus officio Cæsariem reponit, velut hæc fuisset capitis detegendi causa, à capitalium Ministro repente inuaditur, prensusque brachio, ad summum Turris præfectum trahitur, interrogatur quid illi negotij circa

castrum; quid ij verus Gerardi carcerem tot nutus? Quid compositio crinium repetita? Cui Pages vehementer calere, proin auram fluminis frigidam in aperto captare, & deambulando laxare animum. De nutibus, carcere, Gerardo quod diceret se nihil habere, quod hæc prorsus noua sibi nunc ad aures venirent. Remittitur itaque ad reorum examinatores, in arte veri extricandi versatius tritos, ij fraudem illico meditari Gerardum accersunt, qui causa statim accersendi præcepta, mox illam comperit, dum Pagem præ foribus inter alios vidit, adstante lateri custode sarellite. Præsentem monent Examinatores; esse illic nomine Franciscum Pagem, qui se diceret intimum, opraretque cum eo colloqui, se vero vtrique id non grauare indulgere, dum breuiter fieret, Gerardus oculo melior in perspiciendis illorum artibus, quam ipsi manu in iis texendis. Per me quidem, ait, mecum cui libuerit loquatur, sed hunc Pagem me prius, & videre, & nosse opus est; nam quod profiteretur se mihi intimum nec certe illum in pectore reperio, nec scio, aut vnde, aut vbi, & quando, quouè modo illuc subierit. Quo responso sensere minus se ludendi peritos esse, quam Gerardum eludendi, minari ergo truculenter, nisi signa illa à Page edita confirmaret, & significatum illorum ediceret. Sed nihil vltius ex eo expressum, etsi peierarent Pagem ea de se & de illo confessum, quorum silentio ad torquendum illum cogerentur, è conspectu amotus cum in proccetone, distineri Pagem exiens aduertisset, denuo scilicet vocandum, vt posset cum eo Gerardus si factus esset obiecta componi; circumactis indignans, constitit oculis, & quæsitæ ex se cum stomacho explodens, estne hic, inquit, magna voce, ille nescio quis Franciscus Pages simplex & stolidus, qui se mihi iactat familiarem & intimum fictaque mei notitia infortunium sibi quærit? Plura custos veruit dicere, pauca hæc raptim pertexuit ne deciperetur Pages eorum periuriis quibus illi sacrilege confirmaturi erant, palam à Gerardo facta, quæ ipse tanto suo damno, tamque inani silentio premeret. Iis Gerardi verbis præmunitus stetit arcani tenax Pages, & lycophantias periurorum, non sine rubore elisit, qui iusta & pia toties insectati Catholicorum æquiuoca, periurium, & iusiurandum; fas, & nefas; ius & iniuriam indiscriminatim, si ad rem facerent adhibebant. Cæterum, aut reus, aut insons Pages, nisi muleta pecuniaria illorum manus non euasit. Hinc superiorum doctrinarum, studio & Sacerdotio comparandus ad Societatem, cuius desiderio feruebat, in Belgium transit, iisque post annos aliquot instructus, cum experimentum sui in Anglia Ductori Gerardo, & qui nostris illic præerat Garneto, securum & solidum præbuisset, cooptatus est in Societatem creditusque Gerardo in peculiarem curam quod saltem posset in Belgium transfuehi, vt inter nostros sui vnius culturæ incumbens, in operarium fingeretur minimè vulgarem. Sed enim aliter Deo visum, qui suo impenetrabili, sed sancto, & semper iusto consilio, Pagi nouitio coronam destinaret, ad quam alij longo annorum, & sudorum, & meritorum cursu reipsa non attingunt. Ab suo igitur in Angliam reditu Londini

dini subsistebat apud Annam Linam cuius nuper beatum narrauimus exitum, unde se primis inferentibus tenebris prodibat ad Catholicos requirendos quibus animi subsidia domesticatim ministraret; cum ecce tibi nocte quadam, ponè sequi aduertit feminam, & habitu vilem, & passu non æquo, habuitque illico suspectam, tametsi nesciret paulò ante Catholicam, tunc propudioso quæstui deuotam nundinandi vitam & libertatem Sacerdotum. Properantis ergo ut eam deuitaret, & ipsa celerius vestigia premere; diuerticula captantem, & quas primum fores apertas cerneret introgressum, festinatò sequi; sed eum nobilis ædium Dominus, dum postico educit, velut creditoris fugitantem manus; tam improbo stepitu, tantisque clamoribus, ad proditorem, ad rebellem, ad Reginae hostem, & Seminaristam Presbyterum, nequissima meretrix ad fores vociferabatur, ut exterreretur ædium Dominus, nihilque volens tricarium in foro habere; concurrenti, tumultumque augenti viciniæ illum committeret, quæ statim ad Popamum supremum Londini iuris hostem, & vindicem traxit, à quo sine mora, futuri specimen in Lymbum mittitur, illum nempe quem antè descripsimus simillimum inferis carcerem. Causa interiectis aliquot diebus momento acta, & peracta, nulla confessione, nullis indiciis, nullo teste ex nuda & simplici Aduocati Regij accusatione, iurati duodecim reum pronuntiant Proditorum supplicio addicit Popamus, quòd auctoritate Ro. Pontificis extra Regnum Sacerdos consecratus redisset Angliam, quam mortis optatæ iniquam sententiam quanti fecerit vir sanctus, quam lætus exceperit luculenter probauit; nam à tribunali traductus in carcerem priori minus incommodum, Henricum Floydum Sacerdotem in eo reperit, eius sententiæ dolore grauissimè afflictum, sibi que ad genua cum fletu atrocitatem iniqui iudicij, & ignominiam deplorantem. Huius verba & lachrymas Pages neutrum decere, beneuole monuit, ecquid eniam ait, & tu ex iis es, quorum totus caducis & sub oculos positus prospectus definitur? Et quorum miseratione, ac lachrymis Sacerdotum mors lugetur, quam oporteret festis gaudiis profequi? Ergonè pro summa infelicitate nobis tandem à Deo concessum doleamus quod ab eo tandiu & toties, tantoque ambitu concedi petiimus? Num ergo nunc longius à beata immortalitate, quam à Tiborno sum? Num paucas intra horas & paucis passibus in eam transiturus? Hæc sunt videlicet argumenta lugendi, & non potius gratulandi atque inuidendi? Et creuère vsque adedò hi sensus effusæ lætitiæ in Dei famulo, ut mane proximo moriturus, Floydò post mutuam vitæ omnis expiationem celebrante compos sui Pages præ gaudio non esset, ambigeretque num sibi fas foret post eum celebrare, veritus in sensus, & voces lætitiæ, ne forte inuitus etumperet, non satis condignas reuerentia rei sacræ. Celebrauit tamen ea copia voluptatum æternis de rebus circumfusus ut Floydò diceret, plura nocte illa se de iis edoctum, quam potuisset multorum annorum studio consequi; nec esse vsquam orbe toto, vel tantum cruciatus, vel tantum bonorum, & deliciarum quo posset à Deo auerti. Quod ne vlla

ex parte sibi tribueret, certoque sentiret esse gratuitum, paucis hinc horis repente exarescit, & densa mentis caligine circumfusis, mœret, angitur, exhorrescit, pallet, immobilis, vnoque in obtutu defixus sideratus, & extra se totus, quodque vnum misero succurrebat preces Floydii suppliciter efflagitans. Erat hæc non destitutio diuini fauoris, sed salubre, ac breue documentum; paulò enim prius quam ad Tibornuram raptaretur, rediit animo sua lux, sua tranquillitas, sua vis, seque ipse totus integrè recepit; curru illic conscenso, collum capistro præbet, versusque ad populum, magna voce, Catholicæ fidei, sanctitatem, & necessitatem contestatur. Eiusque se causa periucunde mori, vnius reum Sacerdotij Romani, & religiosi in patriam regressus, ad conferendam animis in ruinam præcipitantibus, & periclitantibus quam valeret opem. Hæc in aures & oculos Prædicantium, qui currum item conscenderant, verum sui magis pompam populo daturi, quam spe, quicquam ex eo exculpendi; quare partim ab eo, vel surdis auribus neglecti; partim vt decuit reiecti, breui abstinere, suam illic operam perdere. Pages Societatis IESV palam nouitium professus, sacrosanctum id nomen pronuntians, subtracto curru hæret pendens, & satis placidè moritur. Detractis visceribus, quadratim secatur, membra ostentui per urbem affiguntur; caput in ponte Turris sublime attollitur, quæ mors est altera, alterumque infamiæ æternæ patibulum.

